STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08949

A POSHETER ZELNER

Hersh Smolar

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

הערש סמאָליאַר

אַ פּשוטער זעלנער

דראַמע אין 3 אַקטן

(זעקס סצענעס)

פאַרלאַג „יידיש בוך“ ווארשע 1952

G. SMOLAR
PROSTY ŻOŁNIERZ

Dramat w 3 aktach (6 scenach)

Redaktor: B. HELLER

Okładkę projektował: I REJZMAN

Printed in Poland

Wydawnictwo „Idisz Buch" Warszawa 1952 r.

Nr. 23 Ark. druk. 7,12 Ark. wydawn. 6 Druk ukończono w kwietniu 1952 r.
Nakład 5500 egz. Papier dziełowy V kl. 70 g 61x86 cm.
Druk. „Nowe Życie" Warszawa ul Tarczyńska 8 3-B-50322

...באָטווין באָטווין אויף דיין קבר
שטעלן וועלן מיר א מאָנומענט,
און אויף אים וועט שטיין געשריבן:
„באָטווין, באָטווין — דער יונגער העלד".

(פון א פאָלקס-ליד).

פערזאנען

לאה — 55 יאר אלט.

שרה — איר עלטערע טאכטער, 28 יאר אלט.

עטקע — איר יונגערע טאכטער, 20 יאר אלט.

נפתלי — איר זון, אין ערשטן אקט — 16 יאר, אין די ווייטערדיקע 19 יאר אלט.

רחמיאל — א קאמאשנשטעפער, שרה'ס חתן, 30 יאר אלט.

זדזשאראק — סעקרעטאר פון שטאט-קאמיטעט פון דער קאמוניסטישער פארטיי, 35 יאר אלט.

פיאטר — א מעטאל-ארבעטער, מיטגליד פון שטאט-קאמיטעט פון דער קאמוניסטישער פארטיי, 50 יאר אלט.

פעליע — א סטודענטין, מיטגליד פון שטאט-קאמיטעט פון דער קאמוניסטישער פארטיי, 21 יאר אלט.

טשערמאק — א קאמאשנשטעפער, 30 יאר אלט.

ברייטער — א קאמאשנשטעפער, 25 יאר אלט.

דער קרומער שמיל — א קאמאשנשטעפער, 40 יאר אלט.

קאץ — א קאמאשנשטעפער, 35 יאר אלט.

מאניש — סעקרעטאר פון לעדער-פאריין, 45 יאר אלט.

פריד — „פראנץ-יאזעף" — אייגנטימער פון ווארשטאט, 55 יאר אלט.

דער הויף-זינגער — אן עלטערער ייד.

זארעמבא — עלטערער קאנפידענט, 40 יאר אלט.

מוליק — קאַנדידענט, 26 יאָר אַלט.

מאַליאַווסקי — קאַנדידענט, 30 יאָר אַלט.

א שכנטע

ערשטער, צווייטער צייטונגס-פאַרקויפער.

צוויי יינגעלעך און א מיידעלע.

ערשטער, צווייטער, דריטער פויער

עקזעקוטאָר.

צוויי פאָליציאַנטן.

עלטערער ייד.

מיטליערדיקער ייד.

פרוי אויפן בריקל.

יונגע פרוי.

מיידל.

יידישע ארבעטער.

פוילישע ארבעטער.

אוקראַינישע אַרבעטער.

ברויען.

מענער.

סתם דורכגייער.

צייט — נאָך דער ערשטער וועלט-מלחמה.

אָרט — א גרויסע שטאָט אין פוילן.

צווישן דער צווייטער און דריטער סצענע גייען דורך 4 וואָכן.

צווישן ערשטן און די איבעריקע אַקטן גייען דורך דריי יאָר.

ע ר ש ט ע ר   א ק ט

1טע סצענע

אויפן האלב־טונקעלן הינטערגרונט פונס פאָרהאנג באווייזט זיך רעכטס פון דער בינע דער הויף־זינגער. אַן עלטערער ייד מיט אן אונטערגעשוירן גרוי בערדל, דעם רעכטן פוס אויף א קוליע, פאַרייסט אַלע מאָל די אויגן אין דער הויך.

דער הויף־זינגער (זינגט):

אוי, נישט פאר מיר, נישט פאר מין געביין
עס קומט די זון אויף און די שטערן.
פאר מיר איז ס'לעבן בלויז איין גרויס געוויין,
פאר מיר איז דאָ אלץ פארלוירן.

א היים געהאט מיט קינדער פיל.
— ווו זייט איר טייבעלעך פארפלויגן?
פארגנבהט האָט אהער זיך אין דער שטיל
(שרייט אויס) די שלאנג! (זינגט) זי טוט דאָס בלוט פון אונדז אויסזויגן

(קוקט זיך ארום אויף רעכטס, אויף לינקס, פארייסט די אויגן, שרייט אויס): ווארפטס עפּעס אראָפּ א יידן א קאליקע. גיטס מיר, כ'בעט אייך, אויף א שטיקל ברויט.

עס עפנט זיך פאמעלעך דער פאָרהאנג. סיפארשווינדט דאָס ליכט, וואָס האָט באַלויכטן דעם הויף־זינגער.

א בוידעם־שטיבל. דורכן אָפענעם פענצטער, רעכטס פון דער בינע, זעט זיך א שטיקל דאך.

אינם צימער — אלט, אָפּגעניצט מעבל: אַ נישט צוגעבעט געלעגער, אַ צעראַטענע, האַלב־אויסגעריבענע קאַנאַפּע, און איינגע־הויקערט שענקל. צוקאָפּנס פון דער קאַנאַפּע — אַ ניי־מאַשין, פאַרוואָרפן מיט נישט־פאַרענדיקטע קליידלעך, וועש. אויף דער לינ־קער וואַנט — אַ שפּיגל. אויף דער פראָנט־וואַנט — אַ טיר צום בוידעם, פאַרהאָנגען מיט אַ גרויער קאָלדרע. אין דער טיף — אַ פּליטע מיט אָנגעוואָרפענעם קיך־געשיר. אויפן נאַקעטן טיש — אַ יאָרצייט־ליכט אין אַ גלאָז.

אויף אַ פּיסבענקעלע זיצט לאה, מורמלט עפּעס, ווי זי וואָלט אַ תּפילה געזאָגט. דאָס פּנים איז ביי איר פאַרשטאַרט, צעקנייטשט. די אויגן רויט־אָנגעשוואָלן. קליין, איינגעדאַרט, איינגעבויגן. קוקט אויף קיינעם נישט.

ביי דער ניי־מאַשין זיצט שׂרה. דעם קאָפּ האַלט זי איינגעגראָבן אין די הענט. אומבאַוועגלעך, ווי זי וואָלט געדרימלט.

ביים פענצטער שטייט עטקע. קוקט זיך אום פון מאָל צו מאָל איבערן צימער, שטעקט אַרויס דעם קאָפּ דורכן פענצטער. צוקט מיט די אַקסלען, ווי סיוואָלט איר אַדורך אַ קעלט איבערן לייב. הערט זיך אײַן צום מאָנאָטאָן־וויינענדיקן געזאַנג פונם הויף־זינגער, וואָס דערגייט אַהער פונם הויף.

הויף־זינגער (זינגט):

פון אייך איך בעט אַ שטיקל ברויט,
איר זאָלט מיך, ברידער, נישט פאַרשעמען.
פאַר פּיין און צרות און גרויס נויט —
איר זאָלט נאָר, ברידער, פאַר אַלץ אָפּנעמען.

עטקע:
(בעת דער לעצטער סטראָפע פון דעם הויף־זינגערס ליד מאַכט זי כעסדיק צו דאָס פענצטערל. דאָס געזאַנג ווערט פאַרטויבט. עס רייסט זיך דורך דער אויסגעשריי פון הויף: „וואַרפט עפּעס אַראָפּ"... עטקע גייט איבערן צימער, בלייבט אינמיטן שטיין, רעדט צו זיך): פּונקט צום האַרצן...

(נעמט אַ שטיקל ברויט, וואַרפט עס אַראָפּ. גייט צו צום שפּיגל, בלייבט אַ פאַרשטאַרטע שטיין, קוקט ערגעץ איבער אים).

לאה:

(הייבט שווער אויף איר בליק, שטעלט אים שארף אָן אויף עטקען) פאַרשעם אים נישט... איך בעט דיך...

שרה:

(כאַפּט זיך א דערשראָקענע פון דער מאַשין. פינטלט מיט די צו־געזשמורעטע אויגן) וואָס רעדסטו, מאַמע? וועמען מיינסטו? רחמיאלן?

לאה:

(קוקט נישט אין שרהס זייט, רעדט העכער, פאַרביסן). דעם טאַטן מיין איך, דעם טאַטן! (צו עטקען) הערסט? פאַרוואָס פאַרדעקסטו נישט דעם שפּיגל?!

שרה:

(הייבט זיך האַסטיק אויף פונם בענקל, רוקט ברוגזדיק אָפּ עטקען פונם שפּיגל און פאַרדעקט אים מיט א טונקעלן קאָפּ־טוך) נאָך דאָס האָט געפעלט. איינער דעם אַנדערן יאָדען! (שנורעוועט אָפּ די שיך, טוט זיי אויס, קערט איבער די טאַבורעטקע, לאָזט זיך אַראָפּ אויף איר).

עטקע:

וואָס האָסטו געמיינט? דאָס גאַנצע יאָדעניש האָט דער טאַטע מיט זיך מיטגענומען? ס'עט נאָך פאַר אונדז אויך סטייען... (קוקט אויף לאהן. גייט צוריק צום פענצטער, עפנט אים, בייגט זיך אַרויס און מאַכט אים האַלב צו. שוידערט אויף) שרה, אפשר אייטהייצן די פּליטע? עס טרייסלט א צאָן אין א צאָן (קוקט זיך ארום, ווי זי וואָלט עפּעס געזוכט אָנצוטאָן אויף זיך. שטעלט אָן איר בליק אויף דעם טיכל, וואָס פאַרדעקט דעם שפּיגל) אין אזא נעץ... אין אזא נאַסער ערד... (גייט איבערן צימער. עס דערהערן זיך אייליקע טריט אויף די טרעפּ. רעדט גלייכגילטיק) מ'קאָן מיינען — כ'ווייס וואָס פאַר א נייעס ער ברענגט...

לאה:

(פאַרקוקט אין אַן אומבאַשטימטן פּונקט, שאָקלט הין און צוריק מיטן קאָפּ) טראָגט אַרויס נפתלין א קווערטל וואַסער.

שרה:

(הייבט זיך אויף, שעפּט אָן אַ מעשן קווערטל וואסער, גייט צו דער טיר).

סיקומט אריין נפתלי. אַ קליינגעוויקסיק, בלאס ייִנגל פון אַ יאָר 16. אָרעם אָנגעטאָן, די שיך פארבלאָטיקט, די הויזן פארקאטשעט — אַ דורכגעווייקטער פון רעגן, און איינגעהויקערטער פון קעלט. ער נעמט ביי שרהן דאָס קווערטל, גייט ארויס, קומט גלייך צוריק, ווישט די הענט אין די הויזן.

נפתלי:

(איינטאָניק) ער וואַרט דאָרט אונטן... דער ייִד... פון דער חברה־קדישא... ער מאָנט זיך...

עטקע:

(בייז) ביים מלאך־המוות זאָל ער מאָנען (פּויזע) אָדער ביים שייגעץ ייִד (מיט גאַל) ביים רב, ביי רב גוטמאַנען. (מיט טרערן, אויפגערעגט) ער האָט דאָך מיך אַפילו אויסהערן נישט געוואָלט... מ'קאָן אים טראָגן, זאָגט ער, אין אַ מיטה. די עגלה, זאָגט ער, איז נישט פאר אייך...

נפתלי:

(איינטאָניק) מאַמע, דער ייִד שווערט זיך, אַז עס קומט אים... דו האָסט דאָך אים צוגעזאָגט. ער לעבט דאָך דערפון...

לאה:

(קוקט טרויעריק אויף שרהן, וועלכע כאַפּט אויף מיט אַ צאַפּל דער מאַמעס בליק אויף זיך) וואָס שטייסטו?

שרה:

(שטייט אויף אַ פאַרצווייפלטע, מאַכט מיט די הענט, ווי זיך צום שיצן. בלייבט רעזיגנירט) וואָס איז מיר שוין געבליבן? ס'וועט דאָך שוין באַלד אויף קיין ברויט נישט סטייען.

לאה:

(שטייט אויף פון איר בענקעלע)

שרה:

(אַ דערשראָקענע, קוקט אויף דער מאַמען) וואָס גייסטו מאָן, מאַמע?

לאה:

(קוקט נישט אין שרהס זייט, גייט צו צו דער פראָנט־וואַנט, דעקט אָפּ די קאָלדרע און קריכט דורך אין בוידעם־טירל. שרה, עטקע, נפתלי, באַגלייטן איר מיט אָנגעשטרענגטע בליקן. לאה קומט צוריק, האַלט אַ צוזאַמענגעלייגט מלבוש, צו נפתלין) גיי, טראָג עס אים אַראָפּ, דעם טאַטנס קאַפּאָטע.

(נפתלי קוקט דורכדרינגלעך אויף לאהן, אויף די שוועסטער. ער נעמט אומאָנטשלאָסן די קאַפּאָטע. גייט צו דער טיר).

עס הערן זיך טריט אויף די טרעפּ. נפתלי פאַרהאַלט זיך. עס קומט שטיל אַריין רחמיאל. דאָס בלאַסע פּנים נישט ראַזירט. אויף דער מאַרינאַרקע און די הויזן — ווייסע, איינגעטריקנטע פלעקן פון קליי. ער באַגעגנט זיך מיט נפתלין ביי דער טיר. מעסט אים אָפּ מיטן בליק, אַראָפּלאָזנדיק בעת־מעשה דעם אויפגעשטעלטן קאָל־נער פון דער מאַרינאַרקע. באַטראַכט אַלע אַרום. נעמט ביי נפתלין צו די קאַפּאָטע.

רחמיאל:

ס'עט צוניץ קומען. (גיט איבער שרהן דעם מלבוש) וואָס איילט איר זיך אַזוי מיטן צעטיילן די ירושה? (ווייזט אויף נפתלין) ווי לאַנג נאָך וועט ער טראָגן די צעלעכערטע נאַגעווקעס? ער פאַלט דאָך שוין אַרויס פון זיי (איראָניש־ווייך) דער פרנסה־געבער.

נפתלי:

(קוקט מיט איין אויג כעסדיק אויף רחמיאלן, רעדט ווי צו זיך) דער ייד... אַהנטן... (אויפגערעגט, צו שרהן) איך פאַרשטיי נישט — ער לעבט דאָך דערפון!

רחמיאל:

וו'הייסט ווי דען? ער לעבט דאָך דערפון, ווען אַנדערע שטאַרבן (קוקט אָן מיטפילנדיק נפתלין, נעמט זיך צו דער בוזעם־קעשענע, שלעפּט אַרויס אַ פּעקל באַנקנאָטן, נעמט זיך צו אַ צווייטער קעשע־נע — נעמט פון דאָרט אויך אַרויס אַ הויפן צעקנייטשטע פּאַפּיר־לעך, ציילט, צו עטקען) גיי, עטקע, טראָג עס אים אַראָפּ. (דערלאַנגט איר די באַנקנאָטן) צעריבן זיך.

עטקע כאפט אויף זיך אן אלטן אָפגעטראָגענעם מאנטל, גייט אראָפּ. נפתלי קוקט ווי פריער, מיט איין אויג, אויף רחמיאלן. ציט אראָפּ די שיך. דרייט אויס איבערן עמער די אָניטשעס.

רחמיאל:

(גייט צו צו שרהן, זעצט זיך לעבן איר, רעדט ווייך, מיטפילנדיק) כ'האָב נישט געקאָנט, שרהלע, באַין אופן נישט געקאָנט קומען צו דער לוויה.

שרה:

(מיט ווארעמקייט אין בליק) וואָס עפּעס אזוי פרי פון דער ארבעט?
(עטקע קומט אַן, טוליעט זיך שטארקער אין דעם מאנטל, קוקט אין שרהס זייט) וואָס עפּעס רחמיאלקע? ביזט היינט נישט געגאנגען טאָן?

עטקע און נפתלי הערן זיך נייגעריק צו. לאה, ווי פריער, שאָקלט מיטן קאָפּ הין און צוריק.

רחמיאל:

(מיט אַן אראָפּגעלאָזטן קאָפּ, ווישט זיך דעם שטערן) שוין נאָך דער ארבעט...

שרה:

וואָס עפּעס? אין סאמע סעזאָן, פאר סוכות? ניין, טאַטע...

רחמיאל:

(רעדט, נישט קוקנדיק אויף קיינעם) אַ האַלבן טאָג געפּטרט אויף דעם שטיק בראָך, אויף מאַגישן. איך רעד צו אים, טענה איך אים אריין, אַז ס'איז שוין איבערן האַלדז. (הייבט אויף דעם קאָפּ, צו שרהן — אויפגערעגט) מ'עט דאָך שוין באַלד דאַרפן נייען אַ טאָרבע צו טראָגן און קלייט די מיליאָנען מארקן פאר אביסל קאַשע.

עטקע:

אוהאַ, אָבער וואָס האָט דאָ מאַגיש צו זאָגן! ביי אים איז רען דאָס מיניסטערסטווע?

רחמיאל:

(ווי נישט הערנדיק זי) דער פראַנצ־יאָזעף אונטערער קריכט שוין אויף די גלייכע ווענט. איצט, איר הערט — דווקא איצט וויל ער צאָלן

פון שטיק און דאָס איין פּרייז — פיר הונדערט טויזנט פון פּאַר באַליעווקעס. אוי מאָרגן (כאַפּט זיך) וואָס מאָרגן? אפשר נאָך היינט אין אָוונט וועט מען פאַר די פיר מאָל הונדערט טויזנט סמאַרקעס נישט קריגן קיין פּעקל זאַפּלקעס! (בערואיקטער) אָט אין דעם טאַקע גייט דאָך עס אים, דעם מייסטער אונדזערן.

נפתלי:

וואָס הייסט? און ער אליין פאַרשטייט דען נישט? אָט נעם מיך — היינט קאָסט ביי מיר א בלאַט טייערער ווי נעכטן. ווער פאַרשטייט עס דען נישט? עס קאָן דען אַנדערש זיין?

רחמיאל:

(קוקט נישט אויף נפתלין, רעדט צו שרהן) מענה איך צו אים, צום סעקרעטאַר, צו מאַנישן: ווי לאַנג נאָך וועלן מיר אַזוי ציען? ס׳־וועט נעמען אַמאָל אַן עק, צי נישט? (סאַרקאַסטיש) ער האָט צייט (מאַכט נאָך אָפּשפּאָטנדיק) ער פירט זיך פאַמעלעך מיט דער גראָבער צונג איבער זיינע פעטע ליפּעס, ציקלט אויס דעם אונטער־שריפט איבער די פאַריינס־ביכלעך און רעדט זיך אַזוי געלאַסן, געלאַסן. אים איז, קענטיק, א שאָד מיט א מאָל, ווייל ער בישלעכ־וויז אָפּנעמען ביי אונדז די נשמה (לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ).

ימקע:

אויף דעם איז ער א מייסטער — איינער אין דער וועלט! דערפאַר קריגט ער דאָך פּענסיע.

שרה:

וואָס קאָן דיר שוין מאַניש זאָגן? דו ביזט דען גישט גערעכט?

רחמיאל:

וואָס ער קאָן זאָגן? איין פּסוק האָט ער (מאַכט נאָך) „נאָר אָן אַנאַרכיע! מ׳דאַרף קודם אלע וואַרשטאַטן אָרגאַניזירן ביי מיר אין פאַריין, מ׳דאַרף א רעד טאָן מיט די באַלעבאַטים" — אָט דאָס איז זיין ריידעכץ און דאָס איז זיין טועכץ (אויפגערעגט) א בראָך זאָל עס נעמען מיט אַזאַ טאָן!

שרה:

(פאַרדאַגהט) טאַ וואָס־זשע, רחמיאלקע, קאָן מען טאַקע טאָן?

רחמיאל:

מ׳האָט שוין געטאָן...

אלע קוקן אים שאַרף אָן. לאה הייבט אויך אויף אירע שווערע אויגן־לעפּלעך אויף רחמיאלן.

רחמיאל:
(האַרט, אומשלאָסן) מיר גייען נישט צו דער אַרבעט. מיר שטרייקן!

נפתלי:
(מיט פאַרוואונדערונג אין די אויגן) שטרייקן? און אויף פּרנסה וווּ וועט איר נעמען?

שרה:
וועט עס העלפן, רחמיאלקע? אַז אויף יעדעם שטיקל אַרבעט זיינען פאַראַן צען בעלנים.

רחמיאל:
(מיט אַ געהעכערטער שטימע) הונדערט בעלנים! טויזנט בעלנים! איז וואָס? וועט מען אונדז גיין אין וועג אַריין? (מאַכט אַ דראָענדיקע באַוועגונג מיטן פויסט) זאָל עמעצער פּרוּוון...

נפתלי:
(צו שרהן) וואָס הייסט פּרוּוון? ווער וויל עס נישט פאַרדינען? לאָמיך איין טאָג נישט קומען אָפּנעמען די בלעטער — זיינען באַלד דאָ צוואַנציק אויף מיין אָרט. חדר־ייִנגלעך, פּיצלעך — שטייען אָפּ גאַנצענע טעג און וואַרטן נאָר אויף אַ געלעגנהייט. איז וואָס וואָלט איך געקאָנט דאָ אויפטאָן? כאָטש נעם און גיי זיך וואַרעמען בייםֿ אויוון אין בית־מדרש?

לאה:
(פאַראומערט, מאָנאָטאָן) וואָלסט אַריין צו די שכנים, גערופן אַ מנין, קדיש געזאָגט...

שרה:
(צו רחמיאלן) וואָס קאָן מען טאַקע אויפטאָן? אַז מאַניש וויל נישט, איז דאָך אַ סימן, אַז אַלע זיינע לייט ווילן אויך נישט.

רחמיאל:
וואָס אי, זיי זיינען מיליאָנערן? ווי מיינסטו, שרה, זיי צאָלט דער באַלעבאָס מיט דאָלאַרן? (פּויזע, רעדט איינגעהאַלטענער) אַוודאי, אַז מאַניש זאָגט — ניין! באַמקען אַלע זיינע בונדיסטן צו (פּויזע)

הייגט אינדהערהפרי — מעגסט עס הערן, עטקע, — ווען מיר האָבן זיך צונויפגעררעדט, אז קיינער גייט נישט טאָן, האָט דער קרומער שמיל געגומען דרשנען: „ס'איז נישט דאָס, ס'איז אַנאַרכיע, ס'איז דיקטאַטור". נו, האָט אים אונדזער עולם אַריינגעזאָגט, ווי ס'קער צו זיין — באַשר, ער דאַוונט פון אַ פרעמד סידורל, ער שלוקערצט אָפּ מיט מאָנישן. איז ווי מיינט איר? (ווינקט פריילעך מיט אן אויג) וואָס דען — אַ געכטיקער איז ער?! ער ווייסט דען נישט ווי טייער עס איז אַ פונט חמץ?! (חזרט איבער די דראָענדיקע באַוועגונג)

נפתלי:

(רוקט זיך אָפּ, צו שרהן) כ'האָב שוין געזען, וואָס מ'קאָן דערמיט אויפטאָן. איך פאַרליר עס נישט. ס'נישטאָ דער טאָג, אַז ביי אונדז אויפן מיידאַן זאָל איינער דעם אַנדערן נישט אונטערהאַקן די זייטן, די אויגן. איך ליד עס נישט.

רחמיאל:

אַ צער־בעל־חיימניק ביזטו, וואָס?

נפתלי:

איך פאַרליר עס נישט און גאָר. כ'פאַרשטיי נאָך צווישן קליינוואַרג, לאַבוזעס — אָבער גרויסע זאָלן זיך שלאָגן? און אַלץ איינעניע דוכט זיך, יידן?

רחמיאל:

(קוקט שטרענג אָן נפתלין) אַז אַן איינענער פאַרדינט קלעפּ — הערט ער אויף צו זיין אַן איינענער, פאַרשטייסט, צי ניין?

נפתלי:

(איראָניש) נישט קיין איינענער? איז ווער־זשע איז ער דעמלט — אַ גוי?

רחמיאל:

(שאָקלט באַדויערנדיק מיטן קאָפּ, קוקט אָן נפתלין, וועלכער דרייט אָפּ זיין בליק)

לאה:

זעט נאָר, זעט — אַזוי ווי קינדמאָל גאָרנישט (הייבט זיך אויף, גייט צו צו דער פליטע, בלייבט שטיין) לאָז אים אָפּ, רחמיאל, כ'בעט דיך. אַ יתום איז ער, אַ יתום! וואָס פאַרהאַקסטו אים דעם קאָפּ

מיט דיינע מעשיות (צו נפתלין) נפתלקע, קדיש דארף מען זאָגן...
(האַקט פלוצעם איבער, ווי דערשראָקן) שאַ כאַר!

עס הערן זיך שנעלע טריט אויף די טרעפּ, עס פאַלט אריין האַסטיק די שכנטע, אַן אָרעם־געקליידעטע יידענע מיט אַ קאָפּ צע־פּאַטלטע האָר.

שכנטע:

(הייבט אָן מיט אַ קוויטש, לאָזט באַלד אַראָפּ פון טאָן, ווי סיוואָלט איר אויסגעפעלט אָטעם) די באַגרעבערס זיינען דאָ...

אַ ל גע מ יי נ ע ד ע ר ש ט ו י נ ו נ ג

יעשקע:

(בייז, גאַליק) זעסט, ווען זיי האָבן זיך דער־מאָנט? דעם צדיק אין ציילינדער, רב גוטמאַנען האָט עס, ווייזט אויס, א סקראַבע געטאָן. איצט, ווען דער טאַטע ליגט שוין אין דר׳ערד — איצט שיקט ער די באַגרעבערס. אפשר כאַך מיט הער עגלה הערצו? (צו דער שכנטע מיט כעס) זאָלן זיי זיך אויסקערעווען, (ווייזט מיטן פינגער דורכן פענצטער) כאַך אום זאָלן זיי פאָרן...

שכנטע:

(שטייט די גאַנצע צייט מיט פאַרחידושטע, ברייט צעעפנטע מויל און אויגן. פון הויף הערן זיך אויסגעשרייען, א לויפעניש) וואָס רעדט איר וואָס, מענטשן?! נישט די באַגרעבערס. די עקדזעקו־טאָרן זיינען דאָ! זיי גייען פון שטוב צו שטוב. געוואַלד, סעקווע־סטרירן! וואָס טוט מען? וואָס שטייט איר, יידן?

(די שכנטע לאָזט זיך צוריק צום טיר. אַלע כאַפּן זיך פון די ערטער. סיווערט א לויפעניש, רחמיאל בייגט זיך ארויס פון פענצטער. נפתלי כאַפּט אויף זיך דעם טאַטנס קאַפּאָטע)

שרה:

(בלאַס, דערשראָקן) מאַמע, די מאַשין...

לאה:

(שלעפּט טעפּלעך, שטעלט זיי אויפן טיש, כאַפּט דעם בעזים, בלייבט שטיין א צעטומלטע) די ניי־מאַשין, אַ ווייטיק איז מיר!

רחמיאל:

(שלעפּט אַראָפּ דאָס קעפּל פון דער ניי־מאַשין, קוקט זיך אַרום, פּאַקט עס אַריין אין בעט) נפתּלקע — היידא; כאַפּ זיך גיך אַריין אין בעט. ביזט קראַנק... פאַרשטייסט?!

נפתּלי:

(דערשראָקן. באַלד ענדערט זיך דער אויסדרוק אויף זיין פּנים, שטיל — פאַרעקשנט) ניי, ניי, כ'על מיך נישט לייגן...

שׂרה:

(פאַלט אָן אויף אים) מ'רעדט דאָך צו דיר עפּעס! (פאַרצווייפלט) מאַמע, זע נאָר...

נפתּלי:

(נאָך מער פאַרביסן) כ'על מיך נישט לייגן און אַ סוף!

עטקע:

(בייגט זיך אַרויס דורכן פענצטער, שרייט אַריין אין צימערל) זיי זיינען דאָ... זיי זיינען אונטן! (טאַנצט אָפּ פון פענצטער, לאָזט זיך צו דער טיר, ווי וועלנדיק זי פאַרשטעלן)

לאה:

(הייבט אָן אַראָפּשלעפּן פון זיך דעם שפּענצער) אַ ווייטיק איז אונדז... אַלעמען... ס'איז נאָר מקנא צו זיין... דעם טאַטן... (קריכט און בעט אַריין, עס טרייסלט זי אַ צאָן אין אַ צאָן) יתומים זיינען מיר, קיי־לעכדיקע יתומים... נישטאָ ווער עס זאָל זיך אָננעמען...

רחמיאל:

קלאָגט נישט, לאה! לייגט זיך און ליגט...

(עס הערן זיך שווערע, פּאַמעלעכע טריט. סקומט אַריין דער עקזעקוטאָר אָנגעטאָן אין אַן אוניפאָרם)

עקזעקוטאָר:

(כאַפּט אַ בליק פול מיט פאַרדאַכט אויף אַלע אַרום. לייענט אַרויס פון אַ פּאַפּיר, באַשטעטיקנדיק) דאָ וווינט לייביש באָמווין...

רחמיאל:

(איילניק) ניין, פּאַניע, נישט דאָ... אויפן בית־עולם.

עקזעקוטאָר:

(שלעפּט ארויס א בלייפעדער מיט פּאפּיר, צו רחמיאלן) איייער נאָר מען? פאמיליע? חכמענען ווילט זיך אייך?! אויף אַן אנדער אָרט! (מאכט א דראָענדיקן זשעסט) מ׳פּרעגט אייך — ענטפערט!

רחמיאל:

נו יאָ, ווי רען... מ׳ענטפערט דאָך. ער איז געשטאָרבן (ווייזט אויף דעם יאָרצייט ליכט) היינט ערשט באגראָבן...

עקזעקוטאָר:

(ציניש) מ׳קען זיך אויף די שטיק (קוקט אָן לאהן) און איר, וואָס? קראנק, אַ? אויף טיפוס מסתמא?

לאה:

(קרעכצט) קראנק, פּאניע לעבן, זייער קראנק.

עקזעקוטאָר:

(ווארפט א שטרענגן בליק אויף אלעמען, לייענט פון פּאפּיר, פריער מורמלענדיק, דערנאָך העכער) „...האָט דאָס געריכט באשלאָסן — פאר נישט צאָלן קיין לאָקאל־שטייער (מעסט אָפּ מיטן אויג פון פּאַפּיר ארויס דאָס צימער) אין משך פון 18 חדשים, איז ביי לייביש באַטווין אָפּגעשריבן געוואָרן אין נויטמאשין פירמע „זינגער" אין דעם ווערט פון 24 מיליאָן מארק; א געניצטע העמבענע שאפע, אין דעם ווערט פון 7 מיליאָן מארק; א צעראטענע קאנאפּע — 3 מי־ליאָן מארק, א סאָסנאָווער טיש(נישטערט מיטן בליק איבערן צימער, ווי ער וואָלט נאָך עפּעס געזוכט) צוזאמען אין דעם ווערט פון 38 מיליאָן 450 טויזנט מארק...

(סיקומען אריין שכנים — מענער, פרויען, מיט אָנגעשטרענג־טע, דערשראָקענע אויגן פּאָרשן זיי נאָך יעדע באוועגונג פונעם עק־זעקוטאָר. צווישן די געקומענע טיילט זיך באזונדער אויס דער גרויער קאָפּ פון פ י אָ ט ר. ער איז אָנגעטאָן אין שווארצע פארפעצטע אר־בעטס־מלבושים, האלט דאָס היטל אין איין האנט, מיט דער צווייטער ווישט ער אָפּ זיינע גרויע וואָנצעס).

עקזעקוטאָר:

(באמערקט נישט די אריינגעקומענע, ווארפט דורך מיט די אויגן דאָס פּאפּיר,כאפּט זיך, לייענט ווייטער) ...דער אורטייל גייט אריין אין קראפט און אלע אויבנדערמאָנטע שטריזאכן ווערן קאָנפיסקירט

"לטובת דעם מלוכה־אוצר" (באטראכט אלעמען. זיין בליק בלייבט פארחידושט שטיין אויף פּיאָטרס רויִק געזיכט).

פּיאָטר:

(רוקט זיך פּאָרזיכטיק, נישט פארטשעפּענדיק קיינעם, נעענטער צום עקזעקוטאָר. רעדט שטיל, געלאסן) עס לוינט זיך רעדן? (ווייזט מיט ביטול אויף די זאכן ארום)

אלעמענס בליקן ווענדן זיך דערשטוינטע אויף פּיאָטרן. רחמיאל דערנענטערט זיך צו אים מיט אן אויסדרוק פון אנטציקטקייט אין זיינע אויגן. נפתלי גייט נאָך רחמיאלן, דריקט זיך צו צו אים

עקזעקוטאָר:

(פינטלט מיט די אויגן, פון וועלכע עס קוקט אַרויס רציחה) וואָס הייסט צי ס'לוינט זיך! וואָר זייט איר עס, וואָר? ווי קומט איר, א פּאָליאַק, אָט אַ דאָ? (ווייזט פאראכטנדיק אויף אלץ ארום)

פּיאָטר:

(קאלטבלוטיק, מיט געמאכטער געמיטלעכקייט) א שכן, פּאַניע, א שכן. אָט דאָ, אונטן, אַלע יאָרן וווינען מיר דאָ.

עקזעקוטאָר:

(באפעלעריש) וואָס פאַרלאַנגט איר איינגעבלעך? איר ווייסט צו וועמען איר רעדט?

פּיאָטר:

(ענערגיש) א מענטש זייט איר, פּאַניע, צי נישט? וואָס וועט איר פון זיי נעמען? אָרעמע לייט, וואָס האָבן זיי? צרות...

נפתלי רוקט זיך נענטער צו צו פּיאָטרן. קוקט אויף אים מיט פארחידושטע, ווארעמע אויגן.

פּיאָטר:

וועמער דאַרף עס האָבן זייערע לאַכעס? ס'איז דאָ מעטוג ביי וועמען צו נעמען. א שמיגער פראנצישישעק אירזשיק — ער האָט א פאַב־ריק, אַ, זעט איר... יונה שפרעכער — א גאַס מיט קאַמעניצעס, די גרעסטע אין שטאָט...

עקזעקוטאָר:

(מיט אן אָפּגעהאַקטן אָטעם, דיכעט אויס) אזוי גאָר? (לאָזט זיך צום טיר, קערט זיך אום, שרייט) דאָ איז נישט באָלשעוויע! כ'בין

א מלוכה־באאמטער, פארשטאנען? און איר ווילט מיר שטערן אין מיין דינסט! איר ווייסט מיט וואס עס שמעקט?! (פראלט אויף די טיר, שרייט אראפ.) טרעגערס — ארויף! נעמט די מאשין, די שאפע...

פיאָטר:

(רוקט זיך ענערגיש ארויס פון פאָרנט, פארלייגט א האנט אויף א האנט) מען נעמט נישט, פאניאָוויע!

נפתלי:

דריקט זיך צו צו פיאָטרן, עסט זיך איין אין אים מיט צעשטראלטע אויגן

פ אָ ר ה א נ ג

2־טע סצענע

פאָרן פאָרהאַנג באַווייזט זיך דער הויף־זינגער. שפילט און זינגט פריער שטיל, נאָכדעם העכער.

הויף־זינגער:

מען נעמט פון אונדז דאָס לעצטע קליידְ,
דעם לעצטן ביסן ביי יתומים.
א נאכט א פינצטערע ט׳זיך אויסגעשפרייט,
און דריקט, און שטיקט, און שווינט אונדזו קריניעם.

אוי, נעמט־זשע ברידער זיך צונויף
און צו דעם ליכט שטרעקט אויס די אויגן.
די פלייצעס גלייכט אויס און דעם קאָפּ־ארויף
פאר קיינעם זאָלט איר זיך נישט בויגן.

נאָך דער לעצטער סטראָפע גייט ער פאַמעלעך דורך, פון רעכטס אויף לינקס פון דער ראַמפּע. פארשווינדט. פון דער ווייטנס הערט זיך דער אָפּקלאַנג פון דעם ניגון.

דער פאָרהאַנג הייבט זיך פּאַמעלעך אויף.

א קליינער פלאַץ מיט דריי אויסגענג אין שכונתדיקע געסלעך. אין מיטן פלאַץ — אַן עלעקטרישע לאַמטערנע, צו וועלכער עס ציען זיך דראָטן פון די ארומיקע הייזער. עס גייען פאַרביי דעם פלאַץ איינצלנע מענטשן, פאָרלעך — אָרעם געקליידט.

אויף דער ערד, אָנגעשפּאַרט אָן דער לאַמטערנע דרימלט, א מידער, נפתלי, איינגעקנוילט אין א קורטקע, וואָס זעט אויס, ווי די אונטערגעקירצטע קאַפּאָטע פונם טאַטן. לעבן אים, ביי דער זייט, ליגט א שמוציקע לייוונטענע טאָרבע מיט יידישע צייטונגען. פון א זייטיק געסל קומען אָן, איינער נאָכן צווייטן,ביידע צייטונגס־פאַר־קויפער — יינגלעך אין נפתליס עלטער.

ערשטער צייטונגס־פאַרקויפער:

(שטעלט אָפּ דעם צווייטן) אויב ער איז אויף דער בערזע אויך ניש־טאָ, קאָן מען רעכענען אַזוי גוט, ווי ער וואָלט אויסגערונען.

צווייטער צייטונגס־פאַרקויפער:

ווו וועט ער זיך אַהינטאָן? ער איז דאָרט זיכער דאָ. גאַנצענע טעג דרייט ער זיך דאָרט ארום. האָסט געזען — א יאָט זאָל זיך אויס־קלייבן א פונקט צווישן הוילע קבצנים. וועד קויפט ביי אים א בלאַט?

ערשטער צייטונגס־פאַרקויפער:

ער האָט שוין זיינע קליענטן. וואָס? ווייסט דען נישט?

צווייטער צייטונגס־פאַרקויפער:

(באמערקט נפתלין. פאַרחידושט) זע, אָט איז ער דאָך! (מיט מיט־לייד אויפן פנים) איינגעשלאָפן.

ערשטער:

אין אַזאַ קעלט — איינגעשלאָפן. מ'דאַרף אים א וועק טאָן (שלייכט זיך שטיל צו צו נפתליס טאָרבע, שלעפּט פאָרזיכטיק ארויס א פאָר צייטונגען, גייט צו צו דער ראַמפּע, שרייט אויס): א „היינט“! א „מאָמענט“! א „יידיש וואָרט“!

נפתלי:

(כאַפּט זיך אויף, באַטראַכט דורכדרינגלעך ביידע צייטונגס־פאַר־קויפער, צעשמייכלט זיך) זע, מ'לאָזט גאָר קיין דרימל נישט כאַפּן.

(צום ערשטן צייטונגס־פארקויפער) א סוף, יאָסקע, לייג אוועק מיין ביסל סחורה.

ערשטער:

(מיט געמאכטער פארוווּנדערונג) וואָס הייסט „לייג אוועק"? אַט אַזוי ליגנדיק וועט עס דאָך וואַרן פארלעגענע סחורה.

צווייטער:

(נעמט אָפּ ביים ערשטן דאָס ביסל צייטונגען — רופט אויס ווי דער ערשטער). א „הייַנט"! א „מאָמענט"! א „יידיש וואָרט"!

ערשטער:

(זינגט)

וואָס עס שרייבט נאָר דער „מאָמענט" —

ביידע צייטונגס־פארקויפער:

(שרייען אויס) אוי, איז דאָס א ליגן!

ערשטער:

(זינגט) א מיליאָן מארק איז נישט ווערט קיין האלבן סענט!

ביידע:

(זינגען מינאָר) אוי, דאָס איז נישט קיין ליגן.

צווייטער:

(זינגט) שטיגער האָט געשאָסן אין וואַרשעווער אַווסקין — דעם פּרע־זידענט...

ביידע:

(שרייען אויס) אוי, איז דאָס א ליגן!

צווייטער:

(זינגט שטיל) עס שטייט דער יקרות — א פּייער ברענט!

ביידע:

(זינגען) אוי, דאָס איז נישט קיין ליגן.

ערשטער:

(זינגט) אין די פאבריקן דארף מען מער ארבעטס־הענט...

ביידע:

(שאָקלען מיט די קעפּ, צעציען די ווערטער) אוי, איז דאָס א ליגן!

ערשטער:

(געהיימנישפול) שפּיצלעם שליכן זיך ביי אלע ווענט —

ביידע:

(מיטן א טיפן זיפץ) אוי, דאָס איז נישט קיין ליגן...

נפתלי:

(שטייט די גאַנצע צייט א צעשמייכלטער, רייבט אָפּ די הענט פון הנאה, ווערט פלוצעם ערנסט) גענוג, יאַטן. רופט נישט ארויס דעם בער פון וואַלד. דאָ האָבן זיך שוין היינט געדרייט אַט די... (שמעקט האַסטיק מיט דער נאָז) איר ווייסט דאָך — מאַליאַוועסקי, מוליק. זיי האָבן שוין, ווייזט אויס, דערשנאַפּט, וואָס דאָ טוט זיך... (גייט אָפּ אביסל אין א זייט, שלעפּט ארויס פון בוזעם א בלעטל, קוקט אריין, וואַרפט אן אויג אויף די צייטונגס־פאַרקויפער, וועלכע פאָרשן נאָך נייגעריק זיינע באַוועגונגען) נו, און האַ — אַ? דאָ איז אויך א ליגן? (ביידע צייטונגס־פאַרקויפער גייען צו נעענטער, קוקן אריין. צווייטער צייטונגס־פאַרקויפער גייט אָפּ אביסל אין א זייט, ברענגט אין אָרדנונג די צייטונגען אין דער טאָרבע).

ערשטער:

(צום צווייטן) שוין? (מאַכט א באַוועגונג אָפּהוזקנדיק פון איס) אין סאַמע מיטן גאַס? (צו נפתלין) וואָס שטייט דאָרט?

צווייטער:

איר ווייסט וואָס? (קאָן זיך נישט דערמאָנען, צעטומלט) רעד אביסל שטילער, נפתליקע.

נפתלי:

(שטיל) רוף מיך דאָ נישט ביים נאָמען (קוקט זיך ארום) עס קאָן נאָך ווער פון די... (ציט עטלעכע מאָל מיט דער נאָז) אונטערהערן (סודותדיק) פאַר אייך היים איך טוליע.

צווייטער:

און דו האָסט גאָר קיין מורא נישט... מיט אַט די אַ...

נפתלי:

(שמייכלט) אוודאי, דו ווייסט דען נישט? (דערנענטערט זיך צום אויער פון צווייטן צייטונגס־פאַרקויפער) איך לייען טאַקע דריי מאָל א טאָג קריאת־שמע (לאַכט).

ערשמער:

(לאַכט צוזאַמען מיט נפתלין. רייסט פלוצעם איבער) מוליע, דו ביסט שוין א פאַלנער קאָמוניסט?

נפתלי:

(קוקט אים אָן שטרענג. באלד ווערט זיין פנים מילדער) א סוף, א סוף. צו וואָס די רייד? — לאָמיר זיך נעמען בעסער עפּעס טאָן. (רופט ביידען צו נענטער) איצט גייט מען פון דער אַרבעט. ביים פאַריין זייגען פאַראַן א סך מענטשן. אויף דער ביערזע (ווייזט אויף לינקס) איז פול. (שלעפּט אַרויס פון בוזעם א פּאַר בלעטלעך) נעמט. דערזעט איר אַן אַרבעטער — שטעקט אים אין האַנט אַריין. אָבער — שאַ, איר ווייסט פון קאָנספּיראַציע. געגעבן — און א סוף. איר זייט נישטאָ. איר פאַרשטייט? יאָ, און דערזעט איר דאָ ערגעץ זאַרעמבען, צי מאַליאַווסקין, צי מוליקן — גיט גלייך צו וויסן (רופט זיי צו נענטער צו זיך) איין וואָרט בלויז — „קנעפּלעך!". שוין.

ביידע צייטונגס־פאַרקויפער גייען אוועק. נפתלי פאַרשפּיליעט זיך דאָס העמדל. פון רעכטס קומט אָן מאַניש. א ברייט־פּלייציקער מיט א דיקן פנים, אָנגעטאָן אין א שוואַרצן מאַנטל און א הוט.

נפתלי מאַכט זיך, ווי ער וואָלט אים נישט באַמערקט, גייט נענטער צו צו דער ראַמפּע, שרייט אויס: א „היינט", א „מאָמענט", א „יידיש וואָרט"...

מאַניש:

(שטעלט זיך אָפּ, באַטראַכט נפתלין) אַזוי... (רופט מיט א פינגער צו זיך נפתלין, וועלכער האָט זיך אומגעקערט אין זיין זייט) האַנדלסט אַליין מיט אָט די שמאַנצעס? א רעכט בלאַט זעט מען נאָך אַלץ נישט ביי דיר?

נפתלי:

(ווי פאַרחידושט) וואָס רעדט איר, פּאַניע מאַניש? אַלע זייגען רעכטע. אָט קלייבט זיך אויס — ביז אייגע רעכטע!

מאַניש:

(מיט צאָרן) פאַרוואָס זעט מען ביי דיר נישט די „לעבנס־פראַגן"? דאָס איז דאָך אַן אונדזעריקע, אַן אַרבעטערצייטונג.

נפתלי:

(קוקט אים אָן מיט שטאַרקער פאַרוואונדערונג) גייט שוין, גייט, פּאַניע סעקרעטאַר, איר ווילט זיך (רוקט זיך צו נעענטער צו מאַ־נישן) אַנומלט — כ'האָב אַליין געזען — זאַרעמבאַ האָט גע־שלעפּט איינעם אין דער דעפּענסיווע (סודותדיק) ער האָט ביי אים געפונען אין אַרבעטער־בלאַט. אָבער דאָס איז געווען און אַנדערש (גייט אָפּ אביסל אויף צוריק) נישט די „לעבנס־פראגן".

מאַניש:

(נערוועז) פאַר מיר נישט די ציין, פּאָליטיקער גרויסער. זאָג נאָר, האָסט דו אַמאָל נישט געזען דעם שוואַגער דיינעם?

נפתלי:

(פאַרוואונדערט) מיין שוואָגער? זע נאָר, זע, ווען האָבן זיי מיט די שוועסטערס חתונה געהאַט? כ'ווייס, אַז זיי האָבן נאָך קיין נדן נישט (רוקט זיך צו נעענטער צו מאַנישן, שטיל) צו וואָס דאַרפט איר אים? עפּעס אַ פּאָליטישע זאַך? איכל אים זאָגן...

מאַניש:

(הארט) כ'דאַרף נישט קיין זאָגערס. רחמיאל ווייסט אַליין מיין אַד־רעס (הייבט אָן אָפּצוגיין).

נפתלי:

איר אַליין פּאַניע סעקרעטאַר, האָט דאָך אים אָנגעזאָגט, ער זאָל אייער אַדרעס פאַרגעסן, ער זאָל זיין פוס אין פאַריין נישט ווייזן...

מאַניש:

אָט ווי די פּאָטשט אַרבעט עם ביי זיי! ער גייט נאָך נישט אין קיין גאַטקעס און אים פאַרטרויט מען שוין אויך. איז דען אַ וואונדער, אַז מ'ווייסט שוין באַלד נישט, ווער ס'איז אַ זייעריקער און ווער ס'איז אַ פּראָוואָקאַטאָר.

נפתלי:

מ'ווייס, מ'ווייס... אוי ווייס מען! איר זייט נישט קיין זייערי־קער, אַ יאָ, פּאַניע מאַניש? (מאַניש גייט צו נעענטער דראָענדיק נפתלין, וועלכער טרעט אָפּ אַ פּאָר טריט) אַנישט וואָלט איר דאָך אויך געווען דאַרט, (ווייזט אויף לינקס) אויף דער בערזע, מיט די שטרייקערס (טרעט אָפּ נאָך עטלעכע טריט אויף צוריק, מיט אַ

געענדערטן טאָן) און נישט געשפּילט גאַנצע טעג אין קאָרטן מיט די באַלעבאַטים.

גייט שנעל אָפּ אין דער זייט פון דער בערזע, שרייט: א „היינט" א... האַקט אָפּ אין מיטן, דערזעט די אָנקומענדיקע רחמיאל, טשערמאַק, ברייטערן, אַרבעטער. זיי באַמערקן מאָנישן — בלייבן שטיין.

אַלע זיינען אָנגעטאָן אין וואָכעדיקע קליידער. רחמיאל דרייט אָפּ דעם קאָפּ. רעדט עפּעס צו טשערמאַקן, וועלכער גיט איבער א צווייטן. אַרבעטער שאָקלען צו מיטן קאָפּ. פאָרויס לאָזט זיך ברייטער — א שלאַנקער בחור מיט שוואַרצע אויגן, אָנגעטאָן אין אַן אָפּגענוצטן זעלנערישן שינעל, דאָס היטל אביסל אין א זייט. זיין גאַנצער אויסזען — א ווילינגערישער.

ברייטער:

(צו מאָנישן) אָ, וואָס פאַר א גאַסט ביי אונדז אין לאָקאַל! (מאַכט א ברייטן זשעסט, אָנווייזנדיק אויפן פּלאַץ) ביטע, חבר מאָניש — מיר וועלן זיין גאַסטפריינדלעכער פון אייך. פאַרנעמט פּלאַץ.

מאָניש:

אייך ליגן נאָך חכמות אין זינען, און ביי מיר שלאָגט מען אָפּ די שוועלן. א גאַנצן טאָג — רק מען הערט נאָר געוואַלדן, געשרייען — תשעה באָב! פון אונדז, פון פאַריין וויל מען הילף. אָבער ווען מ'איז אַוועק און געמאַכט א ווילדן שטרייק מיט אַלע אַנאַרכיסטישע שטיק — איז מען צו אונדז נישט געקומען, ביי אונדז האָט מען נישט געפרעגט.

ברייטער:

ס'הייסט נישט געפרעגט? מיר האָבן דאָך אייך צען מאָל געזאָגט: אַדרבא, זאָל דער פאַריין זיך נעמען און מאַכן א טאָלק. האָט איר געמאַכט דעם אמתן טאָלק! אונדז האָט איר פון פאַריין אַרויסגעוואָרפן, מיט די פּוילישע און אוקראַינישע שוסטערס זיך באַזונדער־געגאַנגען — א יידיש קליטל געמאַכט.

טשערמאַק:

(דאָס פּנים איז ביי אים עקשנותדיק פאַרשטייפט. נישט ראַזירט. דאָס היטל — טיף פאַרזעצט אויפן קאָפּ, די נאָז — רויטלעך פון קעלט) כ'על מיט ווייב און קינדער בעסער די קאָפּיטעס אויסציען

און בײַ איך בעטן װעל איך נישט. נישט קײן פּאַרײַן — אַ מתּים־שטיבל איז עס, און איר פּראָװעט נבֿאות אױף אונדזער חשבון...

מאַניש:

זעט נאָר דעם העלד! טשערמאַק, אפֿשר װעסטו פֿריִען קודם אָנקאָרמען ס'אײגענע װײַב און קינדער מיט דײַנע אָנגעפּושטע רײד? זײ פֿילהערן דאָך די דײניקע, מער װי אַלע. שױן צופֿיל קריכן זײ אין די אױגן אַרײַן, אפֿשר איז דאָס אײַער נײַעסטע טאַקטיק? אַלײן זײַט איר די אױסגעהאַלטענע און די װײַבער שיקט איר צו אונדז, בעטן שטיצע.

טשערמאַק:

(אַן אָנגעצונדענער) איר הערט? שטיצע! אַז די װײסטע באַליעדע...

רחמיאל:

(שטױסט פּאַמעלעך אָפּ טשערמאַקן, באַרואיקט אים. רעדט אײַנגעהאַלטן. װײַרדיק) נישט בעטן און נישט קײן שטיצע! זײַעדס מאַנען זײַ, װאָס עס קומט זײ. אַ גאַנץ יאָר צײַט איר פֿון טױט און פֿון לעבעדיק — דאָ אַזאַ פֿאַנד און דאָ אַזאַ אָפּצאָל — מאַלע װאָס! װוּ איז עס אַלץ? פֿאַר װעמען האַלט איר עס?

סיקומען אָן דער קרומער שמיל — אַ געעלטערט, צעקנײטשט פּנים, אײן אַקסל העכער, דער קאָפּ אַביסל אױסגעדרײט אױף לינקס, קוקט מיטן לינקן אױג שאַרפֿער, װי מיטן רעכטן. ער הערט רחמיאלס לעצטע װערטער, קוקט אױף מאַנישן.

מאַניש:

(זשמורעט כיטרע צו די אױגן) װעמען מיר זײַנען מחוײבֿ אָפּצוגעבן דין װחשבון — דער װעט װיסן. װער ס'איז מחוץ דעם פּאַרײַן, װער עס פּראָװעט װילדע, אַװאַנטוריסטישע שטיק, (מיט אַ געמאַכטער אױפֿגערעגטער שטימע) װער עס פֿאַרמשפּט װײַבער און קינדער צום הונגערן — דעם זײַנען מיר קײן שום ענטפֿער נישט שולדיק!

רחמיאל:

(אױפֿגערעגט, מאַכט אַן אָנשטרענגונג זיך צו באַהערשן) אַזױ זאָגט איר? און אפֿשר טאַקע דערפֿאַר האָט איר אונדז פֿון פּאַרײַן אַרױסגעװאָרפֿן, כּדי מיר זאָלן נישט אַרײַנקוקן אין אײַערע חשבונות?

(צו שמילן) וואס זאגסטו, שמיל? דו ווייסט יא, וואס זיי טוען מיט אונדזער פראצע? (מיט לייכטער איראניע) ביסט דאך, זאגסטו, א סאציאליער דעמאקראט, ביסט דאך קעגן דיקטאטור — אפשר דער־ציילט דיר דיין חבר מאניש, וואס ער טוט מיט אונדזער געלט?

טשערמאק:

(אין א זייט) געפונען ביי וועמען צו זוכן יושר, ביים קרומען שמיל! (הארט, אויפגערעגט) ווו איז ס'געלט? פארוואס גיט איר נישט קיין גראשן אויף א ביסל קארטאפליעס פאר קינדער, וואס הונגערן שוין די פינפטע וואך?!

שמיל:

(פלאנטערט מיט דער צונג) לאזט אפ... ס'איז דעמאגאגיע (קוקט אויף מאנישן) איך האב דאך געזאגט, מ'דארף ארגאניזירטערהייט...

טשערמאק:

(האקט אים איבער די רייד. מיט שפאט) ארגאניזירטערהייט... ארגאניזירטערהייט ארבעטן פארן באלעבאס און אליין אויסגעריסן ווערן, וואס? אזוי מיינסטו? ארגאניזירטערהייט זאלן ווייבער און קינדער אויסגיין נאך א ביסן — אזוי פאניע סאציאליסטע? צו דיין ווייב טענהסטו אויך אזוי, שמיל? אז קיין מגפה וויל גאר אויף אייך נישט קומען!...

מאניש:

(ווארפט א פאראכטנדיקן בליק אויף טשערמאקן. צו רחמיאלן) איר האט די קאשע פארקאכט — איז וואס ווילט איר, מיר זאלן זי אויסכליאבען? מיט שיקן די ווייבער אין פאריין, מיט סקאנ־דאלעווען וועט איר גארנישט אויפטאן.(ציילט יעדעס ווארט) זיי וועלן צוריקקומען צו אייך, איר הערט? (סקאנדירט) זיי וועלן צו אייך צוריקקומען! און די אחריות, אויב דער דריטער צד וועט זיך אריינמישן, וועלן מיר אויף זיך נישט נעמען.

טשערמאק, אנדערע ארבעטער:

(גיבן זיך א ריס צו מאנישן, רחמיאל פארהאלט זיי אין וועג) מיט פאליציי סטראשעט ער! מסור!

רחמיאל:

(בלאס, אויפגערעגט, קוקט אנגעשטרענגט מאנישן אין די אויגן) אזוי ווייט האלט איר שוין?!(הערכערט די שטימע) אזוי העלפט

איר עם די ווייבער מיט די קינדער? אויף אונדז אָנרייצן ווילט איר! ס'איז אן אַלטע קונץ. דער דאָזיקער הארמאט וועט אין אייך אליין טרעפן! (געדעמפטער) און מיטן הריטן צד זאָלט איר אונדז נישט סטראשען, איר הערט?!

מאַניש:

(האלט אויס אויף זיך רחמיאלס דראָענדיקן בליק. רעדט איינגע־האלטן, שטיל, אין א טאָן, ווי סיוואָלט אים שוין אלץ נמאס גע־וואָרן) ס'איז דאָ א מעגלעכקייט זיך צו דערריטן. די באַלעבאטים ווילן איינגיין...

אַן אַרבעטער:

(נאָך אים אנדערע ארבעטער דערנעענטערן זיך צו מאַנישן. טשער־מאק בלייבט שטיין פונדערווייטנס, באטראכט אלעמען מיט ביטול) אויף וואָס ווילן זיי איינגיין?

רחמיאל:

(ווען ער הייבט אָן צו רעדן וועגן אַלע, ייערע פנימער אין זיין זייט. טשערמאק קערט זיך אָפּ) ווי הייסט? מיר האָבן דען נישט גע־ווסט? איצט, פאַרן ווינטער־סעזאָן וועלן זיי באקומען לשון.

טשערמאַק:

(גרינגשעצנדיק) פאַרוואָס קומען זיי נישט אהער, צום שטרייק־קאָ־מיטעט? וואָסי, זיי ווייסן נישט דעם אדרעס? וואָס לויפן זיי אין מאַנישעס פאַריין?

מאַניש:

זיי ווילן געבן אַן הוספה...

אַן אויפרודערונג צווישן עולם, אויסרופן: „וויפל גיבן זיי?", „מירן פאר קיין טעפל באָרשטש נישט גיין צוריק!" — מאַניש מאכט מיט דער האנט, אז ער וויל נאָך עפעס זאָגן) מ'וועט זיך דערריידן, כאָטש די צייט איז א שווערע...

רחמיאל:

אזוי, אַן הוספה ווילן זיי שוין יאָ געבן. זייער פיין. נו, און פון שטיק־ארבעט זאָגן זיי זיך אָפּ?

מאַניש:

מיט דעם איז נישט אזוי גלאַט. זיי שלעפּן אָפּ... איר ווייסט דאָך, קריזיס...

טשערמאַק:

(רייסט זיך ווידער ארויס פאַרויס) איז נישטאָ וואָס צו רעדן. (צו מאַנישן) וואָס זייט איר געקומען — ווייבער מאַכן אונדזערע הערצער, ווייזן אונדז א צוקערל?

רחמיאל:

(מאַכט מיט דער האַנט א באַוועגונג צו טשערמאַקן, ווי וועלנדיק אים באַרויִקן) נו, און איר, כ'מיין דער פאַריין וואָס זאָגט (רעדט צו די אַרבעטער, ווייזנדיק מיטן קאָפּ אויף מאַנישן) איר האַלט אַז מ'זאָל יאָ גיין אַרבעטן פון שטיק?

טשערמאַק:

מיט די זייטן זאָלן זיי אַרבעטן אַזוי לאַנג קרענקען זיי — איינציקווייז! פון שטיק! פּאַרטיעסווייז! — ווי מיר וועלן דערויף נישט איינגיין!(מיט כעס צו רחמיאלן) א סוף, נישטאָ וואָס צו שטשירען די ציין. נישט דערויף האַלטן מיר זיך וואַכנאַכט, כדי ביים סאַמע סעזאָן זיך אויסצוציִען אויף אַלע פיר.

מאַניש:

(מיט אן איראָניש שמייכעלע) שוין? איר האָט שוין אָפּגעשפּראָכן? ווי ליכט איר באַשליסט עס פאַר אַלעמען. און זיי (ווייזט אין דער זייט פון דער בערזע) ביי זיי דאַרף מען אפילו נישט אָנפרעגן? אפשר מ'האַלטן זיי גאָר אַנדערש. אָבער גיי, רעד, — זיי זיינען דאָך ביי אייך „אייל אויף די רעדער פון דער רעוואָלוציע".

רחמיאל:

לאָזט אָפּ, מאַניש, ס'איז אַן אַלטער, פאַרזשאַווערטער האַק. אויף אים וועט איר קיינעם נישט פאַנגען.(אונטשלאָסן) זיי — דאָס זיינען מיר אַלע! איין געדאַנק, איין ווילן, פרווט אָקאָרשט אַרייַנקלאַפּן ערגעץ ווו א קליין — איר וועט זיך די הענט קאַליעטשן (קוקט זיך אַרום אויף די אַרבעטער, דערזעט טשערמאַקס בריאָומפירנדיקן פּנים, קנייטשט פאַרזאָרגט דעם שטערן) איר ווילט שמועסן? גוט, מירן רעדן. רופט די פאַרוואַלטונג. רופט אונדז, דעם שטרייק־קאָמיטעט. מירן רעדן.

מאַניש:

גוט, מירן רעדן. (צו שמילן) איר גייט? (שמיל כאַפּט א בליק אויף די אַרבעטער) קומט (מאַניש גייט אוועק, שמיל נאָך אים, נישט אונטשלאָסן).

טשערמאַק:

(צו רחמיאלן, אַנגרייפעריש) ווהין שלעפסטו אונדז? צוריק אין מתים־שטיבל, אין פאַריין? און איינענעם דאַרפן מיר, און איינענעם פאַריין. טאָן דאַרף מען. (קוועטשט צונויף די פויסטן) נישטאָ מיט זיי וואָס צו רעדן.

רחמיאל:

אוודאי און איינענעם, אָבער נישט מיט בריקעס זיך שאַפט מען אים. האָסט געזען, ווי דער קרומער שמיל האָט קוים אַ פּוס געשלעפּט. אַ נו, פּרוּוו אים אַ צי טאָן צו זיך. פאַרשטייסט צי ניין?

פון אַ געסל רוקט זיך שטיל אַרויס נפתלי, דערנענטערט זיך צו רחמיאלן, זאָגט אים עפּעס אויפן אויער, גייט פאַמעלעך אָפּ. רחמיאל גייט נאָך אים, בלייבט שטיין ביים ראָג געסל. דער עולם צעגייט זיך ביי די זייטן פּלאַץ, צו דער בערזע. סיקומט אָן פּיאָטר, וואַרפט אַ בליק אַרום, באַגריסט זיך מיט רחמיאלן.

פּיאָטר:

מ'האַלט זיך?

רחמיאל:

מ'האַלט זיך. ווי דען?!

פּיאָטר:

איז גוט. ס'גרייט זיך אירזשיקס פאַבריק. די זעלבע מעשה. און אַקאָרד וויל מען זיי געבן. העט זיך איין — וואָרן אַלע דיינע מענטשן. זשרזשאַראַק האָט אָנגעזאָגט — האַלטן זיך צוזאַמען מיט די אַרבעטלאָזע! לאָזט נישט אָפּ די פּרויען. עפּעס גרייטן זיי, די פּפּס, דער בונד — אַ נייע הזידיי. דער שוואַרץ יאַר ווייסט זיי, וואָס זיי קאָנען צוטראַכטן.

רחמיאל:

מ'ווייסט שוין, די ערשטע אַטאַקע געהאַט. מאָניש אַליין איז דאָ נאָך וואָס געווען. יאַקאָוש אויסגעהאַלטן. אַז ער האָט נישט גענומען מיט סטראַשען — רופט ער אויף אונטערהאַנדלונגען.

פּיאָטר:

אונטערהאַנדלונגען? פאַרוואָס נישט. מ'קאָן! דער עיקר — זאָלן זיי פילן, אַז דער עולם לאָזט זיך נישט ברעכן. שפּילט זיי אויף,

אז זיי זאָלן באַלד הערשפּירן, אז איר האָט אַ נייע כּלי אין דער האַנט...

רחמיאל:

וואָס הייסט? כ'פאַרשטיי נישט? וועגן וואָס פאַר אַ כלי רעדסטו?

פּיאָטר:

(כאַפּט זיך) יאָ יאָ, כ'האָב זיך פאַרעדט און האָב פאַרגעסן דעם עיקר, נאָך וואָס כ'בין אַהער געקומען. איר באַקומט נאָך היינט הילף...

פון דערווייטנס הערט זיך נפתלים בעטנדיק קול: „וואַרט צו אַ מינוט... וואָס איילסטו זיך... איך זאָג דאָך דיר — ער איז פאַרנומען..." עס קומט שנעל אַן שׂרה, נאָך איר נפתלי, וועלכער ווייזט רחמיאלן מיט אַ זשעסט, ווי ער וואָלט נישט שולדיק געווען, וואָס שׂרה איז פּונקט איצט אָנגעקומען. פּיאָטר דערקלערט עפּעס רחמיאלן.

רחמיאל:

(רייסט זיך אָפּ אַ צעשטראַלטער פון שמועס מיט פּיאָטרן). וואָס איז שׂרהלע? ס'איז עפּעס געשען?

שׂרה:

(צעטומלט) גאָרנישט... גלאַט אַזוי... דיין באַלעבאָס, דער הער פּריד זוכט דיך, ער דאַרף דיך נייטיק האָבן. שוין צוויי מאָל געווען ביי אונדז זיך פרעגן.

רחמיאל:

אַזוי? אַזוי נייטיק דאַרף ער מיך (צו פּיאָטרן) די מאַשין אַרבעט! זי זאָגט, אַז מיין פאַנטאַזיע האָט אונדז באַוויליקט צו זיי אין בווידעמשטיבל. דווקא דאַרט וויל ער מיט מיר (צו שׂרהן) טאַקע נאָר מיט מיר וויל ער רעדן? (מילד) גיי זאָג אים, אַז כ'נעם אויף נאָר ביי זיך אין בודקע. (ווייזט אויפן גאַנצן פּלאַץ) דאָ איז היינט מישער (שׂרה און אַנטוישטע נעמט פאַמעלעך אָפּגיין) זאָלסט באַלד קומען צוריק אַהער.

שׂרה:

(שטעלט זיך אָפּ, קערט זיך אום מיט אַ זייט, צו רחמיאלן — פאַרוואונדערט) מיך מיינסטו? אַהער?

רחמיאל:

רוף אויך עטקען, דער מאמען (שמייכלט) ס'וועט זיין עפעס אויפן מארק צו קויפן. ביליק. בחצי חינם.

שרה:

(מיט פאָרוווּרף אין דער שטימע) מאכסט חוזק?

רחמיאל:

(לאָזט זיך שנעל צו איר, נעמט זי פאר דער האנט, קערט זיך אום צו פיאָטרן). חוזק, זאָגט זי, מאך איך פון איר.

פיאָטר:

(פאָטערלעך — ווייך צו שרהן) וואָס רעדסט איר, חברטע! (שרה הייבט פארחידושט אויף אירע אויגן אויף פיאָטרן) צי זעען מיר דען אויס אזוי, ווי מיר וואָלטן וועלן חוזק מאכן? פון אייך? (דערלאנגט איר די האנט, קוקט איר מילד אריין אין די אויגן. געזעגנט זיך מיט רחמיאלן, גייט אוועק).

רחמיאל:

(צארט) וואָס איז מיט דיר, שרהלע? פארוואָס זעסטו אויס אזוי בלאס?

שרה:

בלאס? אזוי ווי שטענדיק... (לאָזט אראָפּ די אויגן, פארצווייפלט) ווען וועט עס זיך שוין ענדיקן, רחמיאלקע? מ'זעט דיך גאנצע טעג נישט אָן. און איך גיי אויס פאר שרעק. טאָמער... כ'קאָן קיין נאכט נישט שלאָפן. מיר דוכט זיך אלץ, אז איך הער דיינע טריט, דיין קול, אז מ'פירט דיך...

רחמיאל:

פארוואָסזשע קומסטו נישט אהער? ס'איז דאָ אזויפיל ארבעט, אז כ'קאָן זיך גארנישט פארגינען צו דיר צו קומען. אומעטום דארף מען הילף.(פליסטערט) אָט האָבן זיי, פון פאריין, צוזאמען מיט די באלעבאטים זיך גענומען אָנרייצן אויף אונדז די משפחות. ווייסט דאָך, מ'הונגערט. און גראָד קאָנען מיר געווינען. גלייב מיר, כ'זאָג עס קיינעם נישט — ס'הארץ פאלט ביי מיר אדורכ, טאָמער, חלילה, זאָל זיך וועד איצט איינברעכן... (אויפגערעגט) שרהלע, דארף מען דאָך העלפן, איינהאלטן, דערציילן ווי, וואָס, ווי אזוי.

שרה:

דו מענהסט שטענדיק דאָס זעלבע. ווייניק, אַז עטקען זעט מען גאַנ־צענע טעג מיט נעכט נישט אָן? (מיט טרערן אין קול) נישטאָ שוין מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדן. כסדר מוז איך אויסהערן דאָס קרעכצן פון דער מאַמען...

רחמיאל:

פאַרוואָס קומסטו נישט אַהער? מיט אַלעמען איז דאָך גרינגער.

שרה:

(דרייט מיטן קאָפּ, פאַרלייקנט)... אפילו דער קלייניער יונג איז גע־וואָרן אַ גאַסט אין דער היים. וואָס האָט פּיאָטר פון אים געמאַכט? ער איז דאָך אַזאַ שטילער געווען. איצט — ווו עפּעס, איז ער אינמיטן. (אויפגערעגט, בעטנדיק) רחמיאַלקע, לאָז מיך נישט אַליין, איך בעט דיך. היט זיך אויס, טו עס מיר. צי קומט אונדז שוין טאַקע גאָרנישט?!

רחמיאל:

וואָס רעדסטו, וואָס? ס'הייסט גאָרנישט? אַלץ! דו הערסט — אַלץ קומט אונדז! (מילד) פאַרשטיי שרהלע, דו ווייסט, שטוקעוועס, לאַטעס. אוודאי, פון פיצלעך און ברעקלעך קאָן מען נאָך צונויפ־סטריגעווען אַ מלבוש. (נעמט זי ביי ביידע הענט) אָבער אַ לעבן — ניין, שרהלע, דאָס מוז מען נעמען אינגאַנצן!

שרה:

(מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן) איך פאַרשטיי זיך נישט העריוף. איך ווייס נאָר, אַז טאָמער וועסטו נישט — איז אָן עק מיט מיר (וויינט) כ'קום פון דער אַרבעט — ניי איך אײַנדערהיים. גאַנצענע נעכט ניי איך. כ'וועל זיך נאָך נעמען צום שטריקן אויך. כ'וועל אַלץ, ביז אין גראָשן אָפּליינן. כאָטש אויף אַ ברעקל לעבן. (ווישט אויס די אויגן. רעדט שטיל, נישט אַנטשלאָסן) דער מייסטער זאָגט, ביסט אַ גוטער באַלמעלאָכע — ער האָט צוגעזאָגט דיר צו העכערן.

סיגייט פאַמעלעך פאַרביי נפתלי, חזרט שטיל, צעצויגן: „עקס־טרע צייעס", „קויפט אַ „מאָמענט"! באַטראַכט פון אַ זייט רחמיאלן און שרהן, שטעלט זיך אוועק ביי אַן אָנגעצונדענער הויז־לאָמפּ לייע־נען אַ ביכל.

רחמיאל:

(שאָקלט באַדויערנדיק מיטן קאָפּ) און דאָס רעדסטו דו אזוי, שרה? צי ווייסטו, וואָס דו רעדסט? (שטיל, עקשנותדיק) דער באַלעבאָס האָט מיט דיר — דווקא מיט דיר! — מיטגעשיקט סם־המות און דו ווילסט עס מיר איינגעבן?

שרה:

(אַ דערשראָקענע, כאַפּט אַ בליק ארום זיך) וואָס רעדסטו, וואָס, רחמיאלקע? וואָס האָב איך חען אזוינס געזאָגט?

רחמיאל:

(ווי צו זיך) „באַדאַי הונגערן, אַלע שלעק אויסשטיין — אָבער איינמאָל פאַר אַלעמאָל פּטור ווערן פון אָט דעם געמיינעם לעבן" — ווער האָט דאָס געזאָגט? געדענקסט?

שרה:

(מיט אַ געפאַלענער שטימע) כ'זאָג עס איצטער אויך.

רחמיאל:

ניין, נישט דאָס זאָגסטו איצט, שרה. נישט מיט דיין לשון ביסטו געקומען אהער. (אויפגערעגט, מיט אימפּעט) כ'וויל נישט, הערסט, כ'וויל נישט אזא ביסן, וואָס זאָל מיר בלייבן שטעקן, ווי אַ ביין אין האַלדז. כ'וויל נישט אזא לעבן, וואָס זאָל כסדר, אָן אויפהער ווערן אונטערגעשמיסן מיט אַ פּאָליציאַנטישן קאַנטשיק, און מיר זאָלן, ווי די פערד, גיין אין שפּאַן.

שרה:

(טרויעריק, שטיל, מיט בעטנדיקע אויגן אויף רחמיאלן) און איך וויל רען?

רחמיאל:

(מיטפילנדיק) איז פאַרוואָס־זשע רעדסטו אזוי? פילסטו גאָרנישט, ווי שטאַרק דאָס טוט מיר וויי? (קוקט איר אריין אין די אויגן. פלוצעם — אַ דערמונטערטער, מיט הייטערקייט) כ'האָב אַ ניי ליד, פון דאָרטן, פון די סאָוויעטן. אוי, ווען דו הערסט עס! ס'האַרץ ווערט ווי איין שטיק פלאַם (דריקט זי צו זיך) ווייסט וואָס? וואַרט אויף מיר היינט. (סיקומט אָן עטקע באַטראַכט פאַרוואונדערט ביידן) כ'וועל קומען. וואַרט אויף מיר.

שׂרה:

(שמייכלט פאַרלוירן) גוט, כ'על וואַרטן. (דערזעט עטקען, באַקומט דעם פריערדיקן פאַרזאָרגטן אויסזען)

עטקע:

(איראָניש) אויף וועם איז די בערזע?

רחמיאל:

(צעפּפּט ברייט די אויגן, שמייכלט) אויף אַלץ, עטקע, אויף אַלץ. אַז מ'מריקט אונדז פון די שטיבער — מוזן מיר די גאַס מאַכן פאַר אונדזער שטוב.

נפתלי:

(דערנענטערט זיך צו זיי. קיינער באַמערקט אים נישט. בלייבט שטיין). און ווו נעמט מען עס אַזאַ שטוב, וואָס זאָל אַלעמען אַריינ־נעמען? (אַלע דרייען זיך אויס אין נפתלים זייט)

עטקע:

זע, זע — ברענגט נאָך אַראָפּ דער מאַמען אַהער, וועלן מיר דאָ שוין האָבן די גאַנצע משפּחה.

שׂרה:

(כאַפּט זיך, ווי זי וואָלט עפּעס פאַרגעסן. צו רחמיאלן פּרעגנדיק) אויף אַן אמת טאַקע? רופן דער מאַמען אַהער?

רחמיאל:

אויף אַן אמת, שׂרה. גיי רוף זי. שיק אַלע ווייבער אַהער, ס'עט זיך לוינען. (שׂרה גייט אַוועק. צו עטקען) דו וועסט דאָ בלייבן. (נפתלי, אַ פאַרחידושטער טראָגט זיך פאַרזיכטיק אָפּ) האַלט אַן אויג, און אַז מ'וועט דאַרפן, וועל איך דיר זאָגן, וואָס דו האָסט צו טאָן.

עטקע:

עפּעס רעדסטו אַזוי מאָדנע. כ'פאַרשטיי נישט, ווער? וואָס?

רחמיאל:

(ווינקט געהיימניספול) קאָנספּיראַציע! (לאָזט זיך צו דער בערזע).

עטקע גייט צום רעכטן ראָג פון פּלאַץ. עס קומען איר אַנטקעגן די דריי פויערים, אָנגעלאָדענע מיט זעק. באַטראַכטן אַלץ אַרום,

לאָזן אראָפּ די זעק אויף דער ערד. עטקע אָבסערווירט זיי פון דער ווייטנס.

ערשטער פויער:

אזוי ווי ס'איז גערעדט געוואָרן. מיר פּאַרקויפן פון קילאָגראַם. (וואַרפט בליקן ארום) ווי נעמט מען אָבער א וואָג? א שיינער מאַרק, אַ?

צווייטער פויער:

מיט א לאַמטערנע אין דער מיט.

דריטער פויער:

מ'זעט אָבער קיין קונה נישט אָן. וואָס אן אמת — כ'וואָלט שוין א בעלן זיין פּטור צו ווערן. טאָמער וואָסרויען — גיי טענה זיך אויס.

ערשטער פויער:

וואָס איז דאָ פאַראַן וואָס צו טענהן? באַמבעס פירן מיר, צי וואָס?

צווייטער פויער:

נאָך א מין באַמבעס! וואָס האָט זשדזשאַראַק געזאָגט... (באמערקט פלוצעם עטקען, רייסט איבער פאַרטרווילעד) וואָס דרייט זיך עפּעס יענע דאָרט ארום?

ערשטער פויער:

קאָנסט זי נישט א פרעג טאָן? (הוסט אָפּ אין עטקעס זייט, מיט געמאַכטער איידלקייט) פאַניענקע, צי זייענען דאָ נישט פאַראַן ביי אייך קיין בעלנים אויף קאַרטאָפּליעס? איינע און איינע! פּשוט — מעל. (קוקט זיך ארום. שרייט אויס) קאַרטאָפּל, ווי די עפּל! (צו עטקען) מ'לעבט אין ווילטאָג, וואָס? נישטאָ קיין בעלנים? (כיכי־קעט אונטער).

עטקע:

(כאַפּט זיך, רעדט אייליק) וואָס רעדט איר, פאַניע? אין ווילטאָג זאָגט איר? מ'גייט אויס נאָך א קאַרטאָפּליע. מענטשן זיינען אָן ארבעט.(שטיל, פאַרטרווילעד) מע שטרייקט. (די פויערים ווינקען זיך איבער) ווי נעמט מען אָבער געלט אויף קאַרטאָפּל?

צווייטער פויער:

ווו מ'נעמט געלט? כע—כע—כע, אין באַנק, זאָגט מען, איז פאַראַן אַן אוצר. (ערנסט) גייט, גייט פאַניענקע, רופט אַהער די ווייבער. אַ מציאה. אַרונטער פון קרן. מ'עט שוין אַדורכקומען.

עטקע:

(מיט ברייט צעעפנטע אויגן, ווי זי וואָלט ערשט אַלץ פאַרשטאַנען) אַט באַלד קומען זיי. וואַרט צו, פאַנאַנווע — א רגע בלויז. (לאָזט זיך איילעק צו דער בערזע)

סיקומען עטקען אנטקעגן פרויען מיט קינדער, עטלעכע מענער, צווישן זיי: רחמיאל, טשערמאַק, ברייטער. די פרויען גייען צו — פריער נישט דרייסט, שפּעטער אַלץ טומלדיקער — צו די זעק קאַרטאָפל. עס הערן זיך שטימען: „ווי טייער?" „פון זעקל?" „גיי ברענג א קוישל" „ווו נעמט מען די גרייצערס?".

ערשטער פויער:

שאַט, ווייבער, גאָדערט נישט. מיר פאַרקויפן נאָר פון קילאָגראַם. דער פרייז... (זוכט צווישן עולם, שטעלט זיך אָפּ אויף עטקען) פאַניענקע, איר ווייסט דאָך וויפל עס קאָסט. וויפל מיר האָבן אַריינגעלייגט, ווען מיר אַרויסנעמען. (שטיל, צו עטקען) ווו איז דער באַלעבאָס? (עס רוקט זיך צו נעענטער רחמיאל. עטקע ווייזט אויף אים מיט א ווונק) נו, זאָגט זיי עפּעס, א פּאָר ריכטיקע ווערטער. אונדזער זאַך — ווייסט איר דאָך: נעמט די קאַרטאָפליעס און זייט מיר געזונט!

רחמיאל:

(גערירט) ניין, טייערע פריינד, איר'ט שוין מוזן אליין זאָגן... איר'ט עס בעסער מאַכן... זאָלן זיי ווייסן, ווער עס העלפט...

דריטער פויער:

דאָס קאָנען מיר נישט. ביי זיך, אין דאָרף, פאַרשטייען מיר זיך אויפן ווונק. אָבער דאָ, צווישן שטאָטישע, דערצו יידן...

צווייטער פויער:

יידן — קאַפּידן — וואָס איז דאָס פאַר א רייד? אַקוראַט ווי דער וואַיט. זעסט דאָך די פנימער! (העכערט די שטימע, הוסט אָפּ) איז פאַרשטייט איר, וואָס מ'רעדט צו אייך, צי ניין? נעמט די קאַרטאָפליעס און צעטיילט צווישן זיך, אָבער גערעכט. (אַלגעמיינע

קאָנסטערנאציע) אַט האָס וואָס איר הערט. איך זאָג אייך, וואָס די אונדזעריקע האָבן אונדז אָנגעזאָגט. איר ווילט דאָך נישט מ׳זאָל אייך קריכן אויפן קאַרק און בראַקען אין דער צורה אריין?! מיר — אויך נישט! דאַרף מען זיך העלפן. (אלגעמיינע אויפרודערונג) כ׳זאָג ריכטיק, צי ניין? (אויסגעשרייען „אוודאי", „גאָלדענע ווייד", „גערעכט, גערעכט").

ערשטער פויער:

(צו עטקען) פאַניענקע, וואָס שטייסטו? נעם זיך צו דער ארבעט (צו עטלעכע יינגערע) און איר אויך.

עטקע:

(שטעלט זיך לעבן די פויערים, שטייט א מינוט אין פאַרלעגנהייט, קוקט פרעגנדיק אויף רחמיאלן, וועלכער ווינקט צו איר, גיט איר צו מוט. זי שלעפט אראָפּ ביי צוויי יונגטלעכע די היטלען, נעמט אָן אין זיי קאַרטאָפל) וויפל זייט איר? פיר פערזאָן — פיר פּאַרציעס.

סיקומען אָן מאָניש, נאָך אים שמיל. בלייבן שטיין אומבאַמערקט פון דער ווייטנס, דערשטוינטע.

ערשטער פויער:

שנעלער, שנעלער. גייט צו. נעמט (צו מאָנישן און שמילן) וואָס שטייט איר מיט די הענט אין די קעשענעס. וואָס זייט איר, פאַנעס? העלפט צו!

מאָניש:

(ארויסצישענדיק דורך די ציין) דאָס שמעקט מיט פּראָוואָקאַציע! (הייבט אָן זיך צוריקצוציען מיטשלעפנדיק שמילן, שרייט אויס הויך) פאר א פּאָר קאַרטאָפל פאַרקויפט איר די נשמות אייערע!, וואָס טוט איר?

רחמיאל:

(בלייבט א מינוט ווי געפלעפט, לאָזט זיך דראָענדיק אין מאָנישעס זייט, נאָך אים טשערמאַק און ברייטער) דאָס האָבן מיר, אַ? מיר האָבן עס אונדזערע נשמות פאַרקויפט? איר האָט נאָך די העזה צו וואַרפן א חשד אויף אונדזערע פריינד?! (ווייזט אויף די פויערים)

טשערמאַק:

(דראָענדיק) בעט זיי איבער, אויסוואורף איינער!

צווייטער פויער:

(צו עטקען) וואָס וויל ער, אַט דער פּאַן? ער איז נישט קיין אונ־דזעריקער?

(עטקע רעדט צו אים היציק, שנעל)

צווייטער פויער:

(שאָקלט מיטן קאָפּ אויף ניין) לאָזט אָפּ, וואָס ווילט איר פון אים? ווי האָט איר געזען, אַז אַ הונט זאָל בעטן מחילה ביי אַ מענטשן?! זאָל ער — ס'איז דאָך אוודאי זיין פּאַך אזא. ווי לאַנג נאָך וועט ער בילן...

מאָניש ציט זיך פּאַרזיכטיק צוריק, פאַרשווינדט. שמיל הויבט אָן אָפּצוגיין, בלייבט שטיין. סילויפט אַריין אַ צעהיצטער נפתלי, רופט אויס סיקענדיק: „קנעפּלעד!". מאַכט מיט די הענט אין רחמיאלס זייט. פון אַ צווייטער זייט לויפט אָן דער ערשטער, נאָך אים דער צווייטער ציימונגס־פּאַרקויפער, רופן אויס וואָרענענדיק: „קנעפּלעד". אַלגעמיינע צערודערונג. רחמיאל ווינקט צו די פויערים, וועלכע צע־גייען זיך אין פאַרשידענע זייטן. דער עולם צעגייט זיך אין די אַרו־מיקע געסלעך.

אויף דער סצענע בלייבן דריי האַלב־אָנגעפּילטע זעקלעך, אַרום זיינען אָנגעוואָרפן קאַרטאָפל.

סיקומט אָן פּאָרזיכטיק ז א ר ע מ ב א, האַלט זיך ביי דער זייט פון די מויערן. גייט צו צו די זעקלעך. עקבערט מיט שאַרפע בליקן דעם אַרום. נעמט אַ קאַרטאָפל אין דער האַנט, וואַרפט עס עטלעכע מאָל אונטער אין דער הויך. לאָזט זיך אין דער זייט פון דער בערזע. סיקומט אים אַנטקעגן מ ו ל י ק, וועלכער פירט דעם צווייטן פויער.

זאַרעמבאַ:

אַ, אַ, אַט דאָס איז ער יעס דער נאַכט־הענדלער! (איראָניש, ציילנ־דיק יעדעס וואָרט) ווי זיינען דיינע שותפים, חבר דעלעגאַט פון אַרבעטנדיקן פויערטום?

צווייטער פויער:

(תמעוואטע) כע... כע... מיך מיינט איר? אפגעליייזט פאר דעם ביסל סחורה און א היים.

זארעמבא:

אפגעליייזט זאגסטו?! (גיט א קאפע מיטן פוס א זאק — די קאר־טאפל צעשיטן זיך) שיינע באלעבאטים! איבערגעלאזט דאס פאר־מעגן — און געלט געווארן! (צעשרייט זיך) לייזן דארף מען, הערסט, כאם איינער! אוי, וועסטו לייזן! (צו מוליקן) וו איז ער? וואס דויערט עס ביי אים אזוי לאנג? זעסט, ווי דאס האט זיך צעראייעט...

סיקומט אן מ א ל י א ו ו ס ק י, פירט רחמיאלן. פון דער וויטנס גייען נאך זיי ארבעטער, פרויען, קינדער.

זארעמבא:

קומט, קומט געגעכער. א נו, ווער איז נאך א בעלן?

דער עולם ציט זיך צוריק. סיקומען אן פון געסל לאה מיט שרהן. איינע טראגט א זאק, די צווייטע א קויש. זיי בלייבן שטיין. שרה — צעטומלט, נעמט זיך אראפלאזן אויף לאהס פלייצע. באגעגנט זיך מיט רחמיאלס דערמוטיקנדיקן בליק — קומט צו זיך, גלייכט זיך אויס.

זארעמבא:

(צו רחמיאלן) איז וואס, פאניע אגענט פון סאמע מאסקווע געקומען?! שוין ווייניק אייך צו פארטומלען די לייזיקע זשידאווסקע קעפ — איר פארנעמט זיך שוין אויף די כאמעס אויך! ווייטלעך ווילט איר איי־ער געץ אויסשפרייטן. צו קורץ די הענט! אנו, באווייזט זיי נאר. לאמיר זיי נאר אנקוקן. (נעמט ארויס קייטלעך פון קעשענע, שליסט צו רחמיאלס האנט צום פויערס. ציניש) אט אזוי — אט דאס הייסט אן אמתער בונד צווישן ארבעטער און פויער. אזוי, א? נו, געגאנגען!

ביידע קאנפידענטן שטויסן אונטער רחמיאלן, דעם צווייטן פויער. רחמיאל קוקט דערמונטערנדיק אויף אלעמען.

פון דעם אנטקעגנדיקן דאך שטעקן ארויס די קעפ נפתלי מיט די צוויי צייטונגס־פארקויפער. זיי ציען זיך באלד צוריק.

עס פליט ארויס און בלייבט הענגען אויף די עלעקטרישע דראָטן, אין מיטן פלאַץ, א קליין, רויט פענדל מיט אן אויפשריפט „זאָל לעבן"...

אלע פאַרייטן הויך די קעפּ.

פאַרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם

סוף פון ערשטן אקט

צ ווי י ט ע ר אַ ק ט

3־טע סצענע

א שטעפּער־ווארשטאט. לינקס דריי נײ־מאשינען, איינע הינטער דער אנדערער. אין דער פראָנט־וואנט — א טיר. רעכטס פון דער טיר א גרויסער פענצטער מיט מאָדעלן פון כאָליעווקעס. אויפן סאַמע אויבנאָן שטייען איבערגעקרייצט 2 שטיוול־כאָליעוועס מיט די קעפּלעך אראָפּ. אויבן אויף דער שויב איז אויסגעמאָלט:

Warsztat Kamaszniczy J. Fried

עטוואָס אין א זייט פון דער פראָנט־טיר — א טיש צום שניידן, פון אויבן — א דיק ברעט, מעסערס, א שלייף־שטיין, אָנגעוואָרפענע שטיקלעך לעדער. ביי דער רעכטער וואנט — א טיש מיט מכשירים צום פאלסעווען, קלאַפּן און ריכטעווען. הינטער דעם טיש — א טיר, וואָס פירט צו דער וווינונג פונם באלעבאָס.

פארביי דעם פענצטער גייען אָפּט אדורך מענער, פרויען, צייטונגס־פארקויפער, גאסן־הענדלער. אין ווארשטאט רייסן זיך אָפּט אריין קולות פון גאס.

ביי די מאשינען זיצן ט ש ע ר מ א ק, ב ר ײ ט ע ר און ק א ץ. אויף טשערמאקן איז קענטיק די פארגאנגענע 3 יאָר. עס וואַרפן זיך דורך גרויע האָר ביי זיינע שלייפן; ברייטער, הגם אין ארבעטס־מלבושים, זעט אויס פראנטעוואטע, צוגעקעמט, אָפּגעראזירט. קאץ — א דארער, בלייכער, מיט איינצלנע שווארצע הערלעך אויף די באקן.

ביים טיש שטייען ש מ י ל און נ פ ת ל י. שמילס רעכטער אקסל איז נאָך העכער געוואָרן, דעם קאָפּ, וועלכער האָט אָנ־

געהויבן צו ווערן פליכטוואטע, האלט ער נאָך מער אויסגעדרייט. שאַרפע קנייטשן אויפן שטערן. נפתלי — א 19 יעריקער בחור, אויסגעוואקסן אין די פלייצעס. הגם אויפן פנים ליגט ביי אים די זעלבע מילדקייט, ווי מיט דריי יאָר צוריק, האָבן זיך אָבער באַ־וויזן ביי זיין מויל שטריכן פון פאַרביסנקייט, זעלבשטענדיקייט. אלע ארבעטן.

דורכן גערויש פון די ניי־מאשינען הערט זיך דאָס ריטמישע גע־זאנג פון טשערמאקן און ברייטערן:

לאָקאָמאָטיוו — פאָרויס, פאָרויס!
דיין סטאַציע איז די קאָמונע.
מיר קענען נישט קיין וועג צוריק —
די ביקס אין האַנט גענומען!

חזרן איבער דעם ניגון, אָן ווערטער. עס הערט זיך בלויז דאָס שטעפן פון די מאַשינען און דאָס קלאַפּן ביים טיש.

ברייטער:

(רייסט זיך אָפּ פון דער מאשין, גלייכט אויס די ביינער) נאָר אזוי, ווי עס זאָגט זיך — „די ביקס אין האַנט גענומען". וואָס טויגן די אַלע רייד־עדרייען. אָן חעם, ברייד־עדרלעך, (מאכט א באוועגונג ווי אָנ־צולאָדן א ביקס) וועלן נאָך אונדזערע אייניקלעך מסתמא אויך זיצן ביי פרידן אין ווארשטאט, דרייען כסדר מיט די פיס און אין ערגעץ נישט פאַרפאָרן.

נפתלי:

(הייבט אויף אַ רגע די אויגן פון דער אַרבעט, קוקט אויף ברייטערן און שמייכלט, שאָקלט מיטן קאָפּ. נעמט זיך באַלד ווידער צו דער אַרבעט).

שמיל:

(נישט אויפהויבנדיק דעם קאָפּ) און אז ס'איז נישטאָ די ביקס — ארבעט מען העררווייל מיט די פויסטן... (קוקט מיט צוזויפגעקוועטש־טע ברעמען אויף ברייטערן) א, ברייטער?

קאַין:

(שטעלט אָפּ דאָס נייען, פאַרטראַכט זיך א ווייל, קוקט אָנגעשטרענגט אויף נפתלין) כאַטש האַק מיך און בראָק — איך קאָן עס נישט

פּאַרשטייַן! וואָס גייט עס אײַך? דער עולם איז אויסגעהונגערט נאָך אַ לעבעדיק וואָרט — גייט מען הערן אַ רעדנער, וואָס רעדט נאָך פֿון וואַרשע! ניין, מוזט איר פֿון אַלץ מאַכן אַ ווילדע מערכה. ווע־מען דינט עס, וועמען?

שמיל:

(הויבט אויף דעם קאָפּ פון דער ארבעט. אין די אויגן — א כיט־רער שמייכל) ס'הייסט וועמען? דער פּאָליציי! ווי דען אַנדערש? זי וואַרט דאָך נאָר אויף אַזאַ געלעגנהייט.

פּישערמאַק:

(האַרט) שוין? אָפּגעפּסקנט? (חוזקנדיק) זעט נאָר, זעט ווי מ'טראַגט עס זיך אונטער איינער דעם אַנדערן אין די פּיסקעלעך — אַזוי ווי די פּייגעלעך! דאָס ארץ־ישראל־ייִדעלע האָט דערלאַנגט שאַלאָם דעם גלות־קעמפער... (מיט גאל) דער פּאָליציי, וועלכע באַוואַכט אַלע אייערע פֿאַרזאַמלונגען, ס'זאָל זיך אַהין נישט אַריינבאַקומען קיין נישט געווונטשענער...

שמיל:

(אויפגערעגט, פּאַכעט מיטן העמערל) דאָס איז... דאָס איז געמיין! דאָס איז דעמאַגאָגיע!

ברייטער:

ווי אַזוי זאָגסטו? און איך האָב נישט געוווּסט, אַז נעמען אַזאַ מיידל (ציט אויס די ווערטער) אַזאַ גאָלד, ווי עטקע און אַריינזעצן אין תּפיסה, הייסט — ווי זאָגסטו? דעמאַגאָגיע!

שמיל:

(צעטומלט) וו—וואָס האָט עס פּאַר אַ שייכות? דו ווייסט דאָך שוין גאָרנישט, וואָס דו רעדסט...

ברייטער:

כ'ווייס, כ'ווייס. (אויסשטרעקנדיק דעם גאַנצן קערפּער צו שמילן, רעדט שטיל) איך האָב דאָך אַליין געזען, ווי אײַערער אַ באַוווּר־קאַזש האָט אויף איר אָנגעוויזן, אַז זי, עטקע האָט עס געוואָרפֿן די בלעטלעך אויף אייער פֿאַרזאַמלונג.

אַ שווערע שטילקייט. קאַץ נעמט זיך נייען. באַלד — אַלע איבעריקע.

נפתלי:

(נישט אויפהויבנדיק זעם קאָפּ פון דער ארבעט) דעמאַגאָגיע! אזוי? (צו שמילן גוטמוטיק) לאָזט אָפּ, חבר שמיל, מיט די איינגעהזרטע ווערטער. זיי פּאַסן פאַר מאַנישן, פאַר דעם רעדנער פון וואַרשע. (גלייכט זיך אויס) נו, און איר, ווי מיינט איר? אָט, לאָמיר נעמען, זאָגן איינער פון אונדז, פּשוטע מענטשן, וויל זאָגן אַ פּאָר פּראָסטע ווערטער, אַ שטיגער, אַז אין דעם פּאַפּירל טאַקע פון דעם רעדנער געפינט זיך נישט קיין זיס צוקערל נאָר — סם. אַ? זייַנען מיר, הייסט עס, די כוליגאַנעס, די דעמאַגאָגן און, וואָס נאָר אין דער קאַרט שטייט?

שמיל:

אַ משל! איז דעריבער וואָס? דאַרף מען פאַרשרייען, אויפרייסן?...

נפתלי:

(פון זיין פּנים פאַרשווינדט די גוטמוטיקייט. רעדט פּאַוואָליע, שטרענג) דאַרף מען שטענדיק און אומעטום זיך אַנטקעגנשטעלן... (קליינע פּויזע, ענערגיש) די שונאים!

קאַץ:

קלאָר, וואָס קלאָרער קאָן שוין גאָרנישט זיין. זייַנען מיר, הייסט עס, די שונאים!

נפתלי:

(ווייך, גוטמוטיק) לאָזט אָפּ, קאַץ. נישט איר, נישט שמיל. וואָס פאַר אַ שונאים זענט איר? כאָטש רעדן רעדט איר אָפטמאָל ווי זיי. (ענערגיש) דער שונא — ער האַלט אונדז אַלעמען ביים גאָרגל, נישט אָפּצועטעמען...

שמיל:

דאָס פלעג איך דאָך שטענדיק טענהן צו רחמיאלן. איז על כן?

נפתלי:

על כן (שאַרף צו שמילן) איז ווער עס העלפט דערביי דעם שונא איז נישט בעסער פון אים!

שמיל:

דאָס האָב איך שוין אויך ערגעץ זוו געהערט. און אַלץ פון רחמיאלן. מער נישט — ער פּלעגט עס נאָך צוזאָגן, לםשל, מיט „בונדישע באַנצן", „אַגענטן פון קאַפּיטאַל"...

קאַץ:

(אין זעלבן טאָן) „פּעצעקישע נאַציאָנאַליסטן”, „משרתים פון דער בורזשואַזיע” — עס קערט שוין די גאַל דערפון.

נפתלי:

אַזוי? אדרבא, זאָגט אַליין — וואָס הייסט עס? (צוזשמורענדיק די אויגן) איך האָב זיך גוט צוגעהערט צו אייערע רעדנער, איך האָב ליב צו הערן. אַזאַ איינער רעדט אַ שעה, רעדט אַנדערהאַלבן, און אַלץ „קריזיס” און „קריזיס”. פאַבריקאַנטן פאַרמאַכן זייערע פאַבריקן. כראַביעס פירן אַרויס זייער פאַרמעגן קיין אויסלאַנד. די מלוכה־קאַסע איז פּוסט. איך הער און הער און פאַרשטיי נישט, וואָס טוט זיך דאָ? סך הכל קומט אויס, אַז גאָר אויף זיי איז אַ ביטערער רחמנות, אַז אויף זיי גאָר האָט זיך דער גאַנצער קריזיס אויסגעלאָזן. נו, און מ י ר ווו זיינען? וואָס זאָלן מיר טאָן? ער איז האָך, זאָגט ער, אַ סאָציאַליסט?

בּישערמאַק:

אָבער קיין יאָלד איז ער האָך נישט. ער דאַרף דיר דווקא זאָגן, וואָס צו טאָן? דאַרפסט אַליין פאַרשטיין — וויבאַלד קריזיס — זיץ רואיק, בעט נישט קיין הוספה, שטרייק נישט!

שמיל:

(אויפגערעגט) דאָס... דאָס איז פּשוט רכילות...

נפתלי:

(אין זעלבן רואיקן טאָן) אַזוי גאָר? שאַ, נעם מאַנישן. פאַרוואָס האָט ער מיך אַרויסגעוואָרפן פון פאַריין? וואָסי, כ'בין קיין אַרבעטער נישט? כ'האָב מאַיאָנטקעס? באַשר איך האָב אים געזאָגט, אַז ער זאָל ווייניקער זיך זאָרגן פאַר פרידן, אַז ער זאָל נישט סטראַשען מיט אונדזער באַלעבאָס, באַשר ער קאָן צומאַכן די בודע, אויב מיר וועלן נישט זיצן שאַ־שטיל. (אויפגערעגט) און מיר ווילן נישט זאָרגן פאַר פרידן. מיר האָבן גענוג אייגענע צרות.

(פויזע, געדריקטע שטימונג)

קאַץ:

(קרעכצט טיף אָפּ) צרות אויפן פּוד... דאָס אַלץ נעמט זיך פון אונדזער אומנאָרמאַלקייט... נישטאָ קיין גואל, נישטאָ קיין פריינד... שונאים אַ ים...

נפתלי:

(קוקט אים פארחידושט אָן) פארוואָס פרעג איך, אַ? פארוואָס האָט מען צעהאַקט דעם פאריין? — אַ ייִדישער באַזונדער, אַ פּוילישער און אוקראַינישער באַזונדער!

ברייטער:

דו ווייסט טאַקע נישט פאַרוואָס? גיי שוין, גיי! ווייל מיר גייען מיט כשרן פאַדים און זיי מיט טריפה. נישט אמת, חבר שמיל?

טשערמאַק:

...איינציקווייז, באַזונדער ווילן זיי אונדז אויסדישען. אַז נישט דער־לעבן וועלן זיי יעם מיט זייערע פאַריינען אייניקעם!

נפתלי:

(קוקט פארטראַכט אָן טשערמאַקן. לייגט אָפּ די אינסטרומענטן) איר ווילט הערן? אַ מינוט בלויז... כ'טרעף אַנומלט מיינעם אַ חבר, אַ שוסטער, אַ פּאָליאַק (מיט אַ לייכטער איראָניע, צו קאַצן) איר הערט, קאַץ? — אַ גוי! ער דערפרייט זיך מיט מיר — אַ צייט נישט געזען, פון גרויסן שוסטער־שטרייק אָן. זיין ווייב מיט מיין שוועסטער האָבן יעם געטיילט דאָס ברויט. הכלל, ער שלעפּט מיך אויף אַ כוסה. קיין בעלן בין איך נישט דערויף.

ברייטער:

האָסט אים צו מיר געדאַרפט שיקן. עך, ברידערלעך! וואָס ווייסט איר דעם טעם פון אַ רעכטן לחיים...

נפתלי:

(אין פריערדיקן דערציילערישן טאָן) מיר צעשמועסן זיך און מיין חבר ווייסט נישט פון קיין שום מעשות — ער רעדט פאַר טויטע און פאַר לעבעדיקע. עס איז פּשוט געוואָרן אַביסל געפערלעך. כ'ווייס, וועד ס'דרייט זיך אַלץ אַרום? הכלל — אַלץ פאַרשטייט ער: אַז די מאַכערס פון זיין פאַריין זיינען ביי די באַלעבאַטים אויף פּענסיע, אַז די פּפּס איז ביי איין קאַריטע מיט די רייכע — דאָס פאַרשטייט ער. אָבער אַז ביי אייך, יידן, זאָגט ער, זאָלן זיין אַזעלכע אויסוורפּן — דאָס פאַרשטייט ער נישט. צו דער מלוכה, זאָגט ער, לאָזט מען דאָך זיי סיי ווי נישט צו...

קאַץ:

אָט דאָס איז דאָך עס. פאַר פרעמדע האלט מען אונדז. פרעמדע זיינען מיר. אַ מלוכה, אין איינעמע... מיט אַ סטראַטעגישער באַזע...

טשערמאַק:

(פאלט אים אריין אין די רייד)... מיט אַ יידישן נאַמאַרדניק, מיט כשרע לייצעס...

נפתלי:

אויסוואַרפן (צו קאַצן) איר הערט, קאַץ? — נישט קיין זשידעס, — אויסוואַרפן!

קאַץ:

ווייס איך וואָס. געפונען אַ צדיק אין פעלץ. מ׳זעט דאָך טאַקע. אַ שטייגער צום ערשטן מאַי, ווען די מעסער־העלדן האָבן זיך אויף אונדז, יידן, אַרויפגעוואָרפן...

טשערמאַק:

ווער הייסט אייך גיין באַזונדער? מיט לשנה הבאה בירושלים וועט איר דעם סדר אָפּריכטן, אָבער נישט טרעפן אין ענדעקישע קעפּ.

נפתלי:

(פאַרטראַכט, ווי ער וואָלט גאָרנישט געהערט) איז ווי מיינט איר, שמיל? אָט איך — איר ווייסט דאָך — קיין רעדנער בין איך נישט... אָבער ווען איך, למשל, וויל אייער רעדנער דאָס אַלץ צו־זאַמען זאָגן — איז וואָס? בין איך אַ דעמאַגאָג. פאַר וואָס? באשר דאָס געפעלט נישט מאָגישן? ס׳איז נישט לויט זיין פּלאַן?!

ברייטער:

זיין פּלאַן — ווייסט דאָך (זינגט פאַראָדיעמעסיק) „באַזונדער, באַ־זונדער, די פאָן איז שוין טויט”...

נפתלי:

ווייל דעם רעדנער מיט זיין „ספּעציפיש־יידישן פּראָלעטאַריאַט”, מיט זיין „דיאַגנאָז און פּראָגנאָז” איז עס נישט צום האַרצן? איז העריבער זאָל דער אמת נישט אַרויסקומען? העריבער זיצט שוין רחמיאל דריי יאָר אין תפיסה... און מיין שוועסטער, עטקע...

מישערמאַק:

וואָס פּטרסטו רייד אומזיסט און אומגישט. דו ווייסט גישט, אַז ס'איז אַרויסגעוואָרפן?

נפתלי:

אַזוי מיינסטו? און איך מיין, אַז מיר טוען, אַז מיר ליידן, אַז מיר זיצן אין תּפיסה פאַר אונדזער אַלעמענס זאַך, אַז מיר אַלע... (רייסט איבער אין מיטן).

פון דער פראָנט־טיר קומט אָן מיט אַ פּעקל יוכט אונטערן אָרעם דער באַלעבאָס פריד — אַ פולבלעד־קיילעכדיקער ייד, קליינגעוויקסיק, מיט שנעלע באַוועגונגען. ציכטיק, אָבער אַלטמאָדיש געקליידט. אַקוראַט צוגעשוירענע וואָנצן, אַ גרוילעך קורץ בערדל. אַלע נעמען זיך פלייסיק צו דער אַרבעט.

פריד:

(לייגט אַוועק דעם יוכט אויפן טיש, טוט אויס דעם מאַנטל, שאַרפט דאָס מעסער) עך, איז עס אַ יקרות! עס ברענט ווי אַ פייער. שוין נישט קיין מאַרקן — זלאָטעס און די פרייזן זייַ האַלטן שטענדיק אין איין וואַקסן. פאַרקויפסטו וואָרע — איז שלעכט, ווייסט עס מאָרגן נישט אָפּקויפן. פאַרקויפסטו נישט — איז עס ווידער שלים, ווי נעמט מען די גראַצערס (צעצוויגן) אַ פאַרדרייטע וועלט!

ביי די לעצטע ווערטער גיט זיך נפתלי אַ כאַפּ, פרעגט מיטן ווונק ביי שמילן, וויפל דער זייגער איז; שמיל נעמט אַרויס פון וועסטל־קעשענע אַ זייגערל און ווייזט אים. נפתלי ווינקט זיך דורך מיט ברייטערן.

מישערמאַק:

דאָס טענה איך דאָך, פּאַניע שעף. ס'איז אַ וועלט — נאָר צו נעמען מיט אַ פלעדערוויש, זי צונויפשאַרן אויף אַ הילצערנעם חמץ־לעפל און ברענען זאָל זי מיט אַ העליש פייער!

בעת מעשה לאָזט זיך ברייטער צום גרויסן פענצטער, פאָרקעט זיך ביי אים, קוקט זיך אום און באַגעגנט זיך מיט פרידס בליק.

פריד:

וואָס קריכסטו צום שויפענצטער? וואָס האָסטו דאָרט נישט געזען? (באַמערקט די איבערגעדרייטע שטיוול־כאָליעוועס פון פענצטער, לויפט שנעל צו, צו ברייטערן) דאָס איז דאָך אייַנע וואַרע אַנשיקער־

ניש! וואָס דרייסטו איבער אַלע מאַנטיק און דאָנערשטיק די באַ־ ליעוועס? וואָס געפֿעלן זיי דיר נישט?

נפתלי ווינקט צו טשערמאַקן, גיט אים צו פֿאַרשטיין, ער זאָל אָפּרופֿן ברייטערן.

ברייטער:
וווּ האָט איר געזען, פֿאַניע שעפֿ, אַז אַ זאַך זאָל שטיין מיטן קאָפּ אַראָפּ? אַלץ דאַרף האַלטן דעם קאָפּ אין דער הייך. איר זאָגט דאָך אַליין — אַ צעדרייטע וועלט. דאַרף מען איר איבערקוליען און שטעלן אויף די פֿיס.

פֿריד:
הער שוין אויף מיט דײַנע זאָלדאַטישע אַנעקדאָטן. אַ שאָד צייט. די אַרבעט וואַרט נישט. (קוקט נאָך אַמאָל אין פֿענצטער — באַ־ מערקט פֿון יענער זייט פֿעליען, וועלכע האָט זיך אָפּגעשטעלט) נפתלי, הערצליכע גריסע! מיר דוכט זיך, אַז דײַן פֿרײַלין וואַרט שוין ווידער אויף דיר. נו, האָבן זיי געזען זאַ איין וועלט? איין פֿרײַלין זאָל קומען אויף ראַנדעוווען אין ווערקשטעל, אין דער אַרבעטס־צייט! (צו נפתלין, וועלכער דענערווירט זיך, הויבט נישט אויף דעם קאָפּ, ווען פֿריד רעדט צו אים, קוקט אָבער אַרויס אין גאַס, ווען דער באַלעבאָס זעט נישט) זאָג נאָר, איז דײַן פֿרײַלין פֿליכט אײַנע בעקערין?

נפתלי:
(מיט אַ געמאַכטן שמייכל) וואָס פֿאַלט אײַך אײַן, באַלעבאָס. (עס הערן זיך פֿון גאַס עטלעכע אויסגעשרייען פֿון צייטונגס־פֿאַרקויפֿער. נפתלי ווערט נערוועזער) אַ בעקערקע גאָר!

פֿריד:
וואָרום דען דרייט זי זיך אַרום אין מיטן העלן טאָג אָנע באַשעפֿ־ טיקונג? אין די אָוונטן איז זי, ווייזט אויס פֿאַרנומען. (ווינקט ביט־ רע) זי מאַכט פֿליכט די ראַשטשיטע, וואָס? (שניידט די פֿעל־לעדער, רעדט אָנגעשטרענגט) איך האָב מורא, דאָס פֿון דיזען טיג וועט קיין ברויט נישט זײַן (גלייכט זיך אויס מיטן מעסער אין האַנט, ער־ דערט דעם טאָן, שטרענג) איך וויל נישט! איר הערט? איך וויל נישט, אַז בײַ מיר אין ווערקשטעל זאָלן זיך דרייען זייטיקע מענטשן. גע־ פֿינען זיי זיך בעסערע לאָקאַלן פֿאַר אײַערע ראַנדעוווען.

בריטער:

ווּ, אַ שטיינער? ביי זשאַרזשן?

פריד:

יאָ, וואָרום דען נישט? איך וואָר אויך געווען איין סאָציאַליסט.

בריטער:

(פריילעך) בימי פראַנקיזוף הראשון...

פריד:

יאָ, איז וואָס? האָבן מיר געוווּסט, אַז אַלע פּריטיקצונאַכטס טרעפן מיר זיך ביים גרעלן יעליען אין ביר־האַלע...

בריטער:

(מיט אַ געמאַכטער פאַראינטערעסירונג) נו, נו, און וואָס פלעגט איר דאָרט אויפטאָן?

פריד:

וואָס הייסט, וואָס? וויר האָבן געטאָן אַלעס, וואָס מען ברויכט, וויר האָבן געשפּראָכן איבער דעם סאָציאַליזמוס, איבער חעם ציוניזמוס, וואָס נישט? וויר האָבן געזונגען לידער, זייער פיל לידער האָבן מיר געזונגען. עך, וואָרען עס געזאַנגען! נישט אַזעלכע, ווי די הייַנטיקע — וואַרע, קאָמפּערישע.

בריטער:

אַזוי? וואָס פאַר אַ לידער זיינען עס געווען?

פריד:

(קוקט אים שאַרף אָן, באַמערקנדיק ברייטערס חוזק־טאָן) אַ סוף, אַ סוף, קלוגער יונג איינער! (נעמט זיך שניידן דעם יוכט און פאַמעלעך פריער אונטער דער נאָז, שפּעטער העכער — זינגט. ביי די לעצטע סטראָפן העלפט אים שמיל צו)

עס פאַרבלענדעט די אויגן
דער רעגנבויגן.
די רייכע זיי רעדן זיך איין,
אַז גאָט האָט געשוואָרן
אויף אייביקע יאָרן,
אַז ס'וועט שוין קיין מבול נישט זיין.

איר זאָלט נישט מיינען
איר הערשער אין קרוינען,
אז אייביק וועט איר זיין אזוי רייך!
מען וועט אייך נישט שענקען,
איר וועט עס אויסקרענקען —
א מבול עס קלויבט זיך אויף אייך.

די, וואָס לעבן אין נויטן,
זיי וועלן זיך גרייטן,
זיי וועלן בויען א קאסטן פאָרויס.
איר וועט קומען זיך בעטן,
מ'זאָל אייך אויך ראַטן,
נאָר שרייען וועט מען אייך — ארויס!

פריד חזרט איבער מיט פארקוועטשטע אויגן די לעצטע סטראָפע. נפתלי דרייט זיך נערוועז, ווינקט צו ברייטערן, וועלכער באַרואיקט אים.

ברייטער:
(מיט א זיפץ) אך, וואָס פאר א וואונדערבארע לידער! דאָס זינט באמת ווארע סאָציאליסטישע געזענגע! (ערנסט) אָבער דער מבול, באַלעבאָס, האָט זיך עפּעס צו לאנג פארהאלטן, און מיר מוזן נאָך אלץ מאכן כּאַליעוועס פאר אייך (רופט אויס הויך) לייוונט, באַלעבאָס, לייוונט. ס'נישטאָ מיט וואָס צו ריכטעווען!

פריד קוקט זיך ארום אן אויסגעלאָשענער. גייט פאמעלעך ארויס מיט דער טיר צו זיך אין דער וווינונג.

נפתלי כאפט זיך צו צום פענצטער, דרייט איבער די שטיוול־כּאַליעוועס, גייט צוריק צום טיש, קוקט אומרואיק צו דער גאס־טיר.

עס הערן זיך ווידער עטלעכע אויסגעשרייען פון צייטונגס־פארקויפער.

נפתלי:
(אָנגעשטרענגט) עפּעס האָט געמוזט געשען.

ברייטער און טשערמאַק קוקן אים פארוואונדערט אָן. זיין אומרו גיט זיך זיי איבער.

טשערמאַק:
אפשר וועל איך זיך אוועקשטעלן פארן טיר.

נפתלי:

צו וואָס? זי וועט אליין דערזען... (ווינקט אין דער זייט פון פענצ־טער) אז מ'קאָן שוין, זאָל עס נאָר דעם באַלעבאָס נישט אַנטראָגן צו גיך.

פאַרן פענצטער באַווייזט זיך ווידער פעליע. ברייטער, טשער־מאַק כאַפּן זיך פון די ערטער. שמיל קוקט זיי נאָך מיט אַ זייטיקן בליק, נעמט זיך ענערגישער צו דער אַרבעט.

נפתלי:

(צו ברייטערן און טשערמאַקן מיט אַ האַנט־באַוועגונג, זיי זאָלן זיך אומקערן אויף זייערע אַרבעטס־פּלעצער) וואָס באַאומרואיקט איר זיך. לאָזט עס מיר. ס'איז מיין זאַך.

שמיל:

(שטיל, מיט פאַרוואָרף) „דיין זאַך". און מיר ווילן נישט ליידן פאַר קיין פרעמדע זינד.

טשערמאַק:

(אויפגערעגט, דראָענדיק) האָסט די ברירה! סיידן דו ביזט שוין אַ שותף נישט בלויז צו פּריידס סאָציאַליזמוס, נאָר צו זיין וואַר־שטאַט אויך.

סיקומט אריין פעליע. מיטלער וווקס. אַ בלאַס, דראָבנער פּנים. באַשיידן אָנגעטאָן. האַלט אַ ביכל אונטערן אָרעם. אַ האַנט־בייטל אין דער צווייטער האַנט. ביים אריינקומען וואַרפט זי אַן אָנגעשטרענגטן בליק, באַלד ענדערט זי דעם אויסדרוק פון פּנים, אויף וועלכן עס באַווייזט זיך אַ העפלעכקייט־שמייכל. באַגריסט אַלעמען מיט אַ „גוט־מאָרגן". גייט צו צו נפתלין, דערלאַנגט אים די האַנט. נפתלי פאַרהאַלט זי ביי זיך. קוקט מיט אומרו אין אירע אויגן. אַלע אַרבעטן. טשערמאַק וואַרפט פון צייט צו צייט אַ בליק אויף דער טיר פון דער וווינונג פון באַלעבאָס. ברייטער קוקט אויפן פענצטער און אויף דער גאַס־טיר.

נפתלי:

(מיט אַ געדעמפטער שטימע) עפּעס איז געשען, פעליע?

פעליע:

וואָס אַזוינס? (מיט געמאַכטער רואיקייט) פּשוט זיך פאַרבענקט נאָך דיר.

נפתלי:

(לאָזט אראָפּ די אויגן, דריקט פעליעס האנט) זאָג! איך ווייס... נאָך איידער דו ביסט אַריינגעקומען, האָב איך געפילט. וואָס איז געשען?

פעליע:

(נעמט צו די האנט) מ'האָט היינט אין אוניווערזיטעטפּראָסעקטאָריום געבראַכט א שרעקלעך־צעקאַליעטשעטן מת.

נפתלי:

(צאפּלט אויף) ווער איז עס געווען?

פעליע:

(גלייכגילטיק) וואָס ווייס איך? און גראָד האָט דער פּראָפעסאָר מיך געהייסן מאַכן די סעקציע... בר...רר (טרייסלט אויף) ער שטייט מיר כסדר פאַר די אויגן.

נפתלי:

(אן אנטוישטער. רעדט נערוועז) פאַרוואָס זאָגסטו מיר נישט? ס'איז דאָך א שאָד יעדע רגע.

פעליע:

(מיט א געמאכטן שמייכל, רעדט שטיל, דייער געלאסן) קוק מיר, טייערער, גלייך אין די אויגן. אָט אזוי רואיק, ווי איך וועל דיר דערציילן, זאָלסטו הערן און שווייגן. גוט?! (פליסטערט) ס'איז געשען...

נפתלי:

(אויפגערעגט) זאָג־זשע, וואָס איז געשען?

פעליע:

ווו איז דיין וואָרט? כ'הערקען דיך גאָרנישט, מאַליק. ווו איז דיין רואיקייט? (רעדט נאָענט ביי זיין אויער) הער זיך איין: דער פּראָוואָקאַטאָר צעכנאָווסקי...

נפתלי:

(צינדט זיך אָן) דאָ, ביי אונדז?

פעליע:

(איינגעהאלטן) רואיק, חבר. (נאָך א קליינער פּויזע) ניין, אין וואַרשע. מען האָט געשאָסן אין צעכנאָווסקין...

נפתלי:

(מיט ברייט־צעעפנטע אויגן און קוים איינגעהאלטענעם געשריי) אזוי! ענדלעך! (שטילער) איך האָב געוווּסט — ווי דען? לאָזן לעבן דעם אויסוואורף, ער זאָל אונדז נאָכאַנאַנד טרעטן אויף די פּיעטעס! פּעליניקע (כאַפּט זי פאַר דער האַנט; דריקט זי צו זיך)

פּעליע:

(מיט א געענדערטער שטימע, אין וועלכער עס רייסן זיך דורך טרויער־טענער. באַפרייט פּאַמעלעך איר האַנט) אַן אומגליק איז געשען.

אלע, אויך שמיל און קאַץ — הערן זיך אָנגעשטרענגט צו.

נפתלי:

(ארויסקרעכצנדיק) אַן אומגליק?! וואָס הייסט?

פּעליע:

דער פּראָוואָקאַטאָר לעבט. די קויל האָט אים נישט געטראָפן...

נפתלי:

(אָנגעשטרענגט, ווי פאַרשטאַרט) ער לעבט? ווי אַזוי איז דאָס מעגלעך? שיסן און נישט טרעפן? ווער, ווער טוט עס אַזוי? (פאַר־צווייפלט) פאַרוואָס האָט ער זיך אונטערגענומען...

פּעליע:

(שטרענג) משפּט נישט! דער שונא קלויבט זיך זיי צו משפּטן...

ברייטער רייסט זיך ארויס פון הינטער דער מאַשין. בלייבט שטיין. קוקט אָנגעשטרענגט אויף פּעליען.

נפתלי:

(שטיל) ווי אַזוי איז עס געשען? מ׳האָט אים געכאַפּט?

פּעליע:

(באַרואיקט) דריי זייַנען זיי געווען. און יעדער איינער איז געגאַנגען מיט דער זיכערקייט, אַז ער וועט טרעפן אין סאַמע קאָפּ פון פּראָ־וואָקאַטאָר.

טשערמאַק:

אויב דריי? און נישט געטראָפן?

פעליע:

דריי. הייבנער, רוטקאָווסקי, קניעווסקי — און יעדער פון זיי האָט געציילט... (נאָך שטילער) און ער, דער פּראָוואָקאַטאָר לעבט...

נפתלי:

(ווי ער וואָלט זיך ערשט געכאַפּט — אנטשיידן) וועט ער נישט לעבן! (העכער) ער וועט נישט לעבן, זאָג איך אייך!

פעליע:

מ'דאַרף זיי ראַטעווען, איר פאַרשטייט? (צו נפתלין) ס'איז דאָך הייבנער — פון דער סאַמער פראָנט־ליניע... נאָך פון פינפטן יאָר... און רוטקאָווסקי, קניעווסקי — יונגע, אַזוי ווי מיר. (פויזע. בייגט זיך צו נאָענט צו נפתלין, פליסטערנדיק, האַרט, באַפעלעריש) אומעטום רופן מיר מאַסווקעס. זעקס אַזיינער — ביי די העטמאַן־וואַלן... קורצע שטריקן, פאָדערן באַפרייען זיי (בייגט זיך צו נענטער צו נפתלין) ישרזשאַראַק האָט אָנגעזאָגט — דו ביסט פאַראַנטוואָרטלעך פאַר לעדער (וואַרפט אויף אַלעמען אַן אונטער־שלאָסענעם, אָנגעשטרענגטן בליק. הייבט אָן פאַמעלעך אַוועקצוגיין, א פאַרטראַכטע אין זיך. אַלע בלייבן ווי פאַרשטאַרט. פון דער טיר קערט זיך פעליע אום צו נפתלין) איך האָב דיר געבראַכט „צע־מענט" — (גיט אים דאָס בוך) וועגן דאַשען, געדענקסט? איך האָב דיר דערציילט, א האַרטע געווען... (באַגעגענען זיך מיט די בליקן, פעליע געזעגנט זיך מיט אַלעמען „א גוטן טאָג, חברים".)

ברייטער:

(ווי צו זיך) א זעלנער, און אויסגעדינטן זעלנער האָט מען באַ־דאַרפט. שיסטו — איז געטראָפן!

שמיל:

(פאַרזיכטיק, מיט איינגעהאַלטענעם סאַרקאַזם) ווו וועסטן דאָ טרעפן, ווו? אז א פּראָוואָקאַטאָר זיצט אויף א פּראָוואָקאַטאָר...

שערמאַק:

(אויפגערעגט) הער נאָר, דו, קעמפער איינער, וואַש זיך ס'מויל אויס. האָסט דאָך געהערט (סודותדיק) הייבנער, רוטקאָווסקי, קניעוו־סקי... נו, און... איך, און ער, און מיר — מיר זיינען דאָך אין די טויזנטער!

קאַין:

(מיט אַ שטילן קרעכץ) טויזנטער קרבנות, איז וואָס? פּולע תפיסות איז וואָס? האָט זיך דען עפּעס געענדערט? איין פּראָוואָקאַטאָר מער — איינער — ווייניקער...

משערמאַק:

ס'קלאַנגמוטערל האָט זיך צעפּישטשעט. באַהאַלט דיין קרעכצעניש פאַרן כותל מערבי. ביי אונדז טוט מען.

ברייטער:

ווי דען! היבנער, רוטקאָווסקי, קניעווסקי, ענגעל און... (ביילט צו־נויף די פויסט צוזאַמען מיט אַ כאַליעווקע).

קאַין:

מען טוט... מען טוט... וואָס קומט אָבער אַרויס? איר ווילט רק פאַר־לויפן דעם וועג, און די צייט, ווי איר זעט, איילט זיך גאָר נישט.

נפתלי:

(מיט אַ געדעמפּטער שטים, אייליק) ווען מיר זי אונטעריאָגן. אויף דעם זיינען מיר דאָך! יאָ, מיר איילן זיך, שטאַרק איילן מיר זיך (פּויזע. רעדט שטיל, מיט זיין געוויינלעכער רואיקייט, פאַר־טראַכט אין זיך) אַנומלט האָב איך עס געליינט... געווען אַזאַ מעשה־שרייבער — מ'זאָגט, מיט טויזנטער יאָרן צוריק — דערציילט ער, אַז אַ גייער האָט געטראָפן אויפן וועג אַן אַלטן מאַן. מיר איז ער געווען דער גייער, און געוואָלט וואָס שנעלער צוקומען צו אַ מענטשלעך הויז, פרעגט ער ביים אַלטן: „ווי ווייט איז פון דאַ־נעט צו אַ ישוב?" ענטפערט אים דער אַלטער מאַן: „גיי!" חידושט זיך דער מענטש און פרעגט נאָכאַמאָל: „ווי ווייט איז פון דאַנעט צו אַ ישוב?!" און דער אַלטער, אַזוי ווי פריער, ענטפערט אים קאַלטבלוטיק: „גיי!" פאַלט שוין דער גייער אַריין אין כעס און צעשרייט זיך אויפן קול: „ביסט חסר־דעה? אפשר מאַכסטו פון מיר גלאַט חוזק, אָדער דו ווילסט בכלל נישט ענטפערן?!" און דער אַלטער, אַזוי געלאַסן, ווי פריער, ענטפערט אים צום דריטן מאָל: „גיי!", און נאָך אַ הגע שוויגן גיט ער צו: „אַז דו וועסט גיין, וועל איך ערשט וויסן, ווי ווייט עס איז פאַר דיר דער ישוב. וועסטו גיין קרעכטיק, שנעל — איז דער ישוב גאַרנאָר נאָענט. וועסטו פּלאָנטערן מיט די פיס — איז ער זייער ווייט... (קוקט אויף אַלע־

מען מיט אויפגעפלאמטע אויגן. צו קאצן — מיט כעס) פלאָנטערט זיך נישט אונטער די פֿיס! איך זעט האָך, ווי מיר גייען...

פאָרהאַנג פאַלט שנעל

4־טע סצענע

דאָס זעלבע בוידעם־שטיבל, ווי אין דער ערשטער סצענע. ציכטיק. אויפגערוימט, דער פענצטער פארצויגן מיט א ווייס פאָר־האַנגל. אויף דער ניי־מאַשין ליגן נישט פארענדיקטע קליידער. אויפן עק טיש — א פרעסל. ביי דער וואַנט, אונטערן שפיגל — א קליינע עטאַזשערקע. אויף דער אויבערשטער פּאָליצע — עטלעכע ביכלעך, אויף דער אונטערשטער — טעצלעך, גלעזער, פאָרצעלייע־נע טעפּעלעך.

די קאָלדרע אויף דער פראָנט־וואַנט איז אָפּגעדעקט, דאָס בוידעם־טירל — אָפן. פּיאָטר שטייט איינגעבויגן איבער דעם טירל.

פּיאָטר:

(רעדט אריין אין בוידעם) נו, מישווינקע, עס קומט עפּעס ארויס?

נפתלי:

(פון בוידעם ארויס) ס'מוז ארויסקומען.

פּיאָטר גלייכט זיך אויס. שפּאַנט איבערן צימער. בליקט ארויס דורכן פענצטער. דרייט זיך אויס. גייט צו צו דער עטאַזשער־קע, באַקוקט די ביכער. חידושט זיך. נפתלי קריכט שטיל ארויס פון בוידעם, אַן אויסגעשמירטער אין קאַלך. דערזעט פּיאָטרן שטיין ביי די ביכער, לאָזט פאמעלעך אראָפּ זיין בליק.

פּיאָטר:

לייענסטו? געדענק, אבער מיט טאַקט! דאָ, ברודערקע, דאַרף מען זיך קאָנען פונאַנדערקלייבן. זי העלפט דיר?

נפתלי:

(ווענדט אָפּ זיין בליק) יאָ, דאָס איז אביסל שווערער ווי מאַכן א מעלינע (ענערגיש) ס'וועט זיין א מעלינע — ערשטע קלאַס!

כאַטש שטעל אַוועק אַ גאַנצע דרוקעריי. כ'קען חאָך דאָ יעדעס מייזן־לאָך. בלויז דער קוימענקערער קריכט דאָ אַמאָל אַרויף. מ'קאָן זיך אַראָפּלאָזן גלייך אין שכנישן הויף. אָבער דערצו דאַרף מען זיין אַ ספּאָרטסמאַן (צעשמייכלט זיך)

פּיאָטר:

אַז מ'דאַרף מאַכן פּיס, ווערט מען אַפילו און מיין עלטער אַ ספּאָרטסמאַן. (נעמט רייניקן נפתליס מארינארקע) ס'האָט זיך פּונקט אַזוי געמאַכט — דער שוואַרץ־יאַר האָט אָנגעטראָגן צו מיר אַ קרובה פון דאָרף. קוקט זי מיר אַריין אין טעפּל. כ'האָב מיר איינ־געהאַנדלט אין איינעניע משפּחה־דעפּענסיווע (ביידע צעלאַכן זיך) און האָ גיט זשדזשאַהאַק צו וויסן, אַז שוין! מיר מוזן זיך נאָך היינט טרעפן. וואָלט ער אַליין בלויז געדאַרפט קומען — איז נאָך אַ האַלבע צרה. כ'וואָלט איר שוין ווי נישט איז פאַררעדט די ציין. אָבער פעליע? אַלע אַרום וואָלטן באַלד געוווּסט, אַז צו מיר קומט אַ זשידהוּקע... אפשר גאָר אַ קאַכאַנקע! (ביידע לאַכן) און שיינער געלעכטער. זשדזשאַראַק איז בייז געווען, ווי טויזנט מאַליערעס: ווי קום איך צו נעמען דיין כאַטע! ווייסט דאָך, ווי אָפּגעהיט ער איז...

נפתלי:

(שטיל, פארטרוימט) כ'האָב אים נאָך קיינמאָל נישט געזען.

פּיאָטר:

איז גוט, וואָס כ'האָב אים דעם פּאַראָל געגעבן. ער ווייסט וועגן דיר, ווי דו וואָלסט אויף זיינע הענט אויסגעוואַקסן.

נפתלי:

כ'האָב זיך נאָך קיינמאָל מיט אים נישט געטראָפן. מיר דוכט זיך אָבער, אַז כ'וואָלט אים סיי ווי דערקענט. אין יעדער אונדזער אַר־בעט פיל איך זיין האַנט. אַ כּוח ביי אים, אַמת?

פּיאָטר:

יאָ, ער איז פונם האַרטן צייגדליק. אויסגעפּרוווט — אין פייער און אין וואַסער.

נפתלי:

(קוקט אָנגעשטרענגט לאנג אויף פּיאָטרן. בעטנדיק) פּיאָטר, ער מוז מיך אויסהערן!

פיאָטר:

(פאַרוווּנדערט) וואָס אַזוינס? וואָס איז מיט דיר, קליינער? (פאַטערלעך־וואַרעם) דו ביסט עפּעס די לעצטע צייט נישט מיט אַלעמען.

נפתלי:

(מיט לייכטער איראָניע) איז דען ווייניק, אַז כ'בין מיט דיר, מיט זשורזשאַראַקן — מיט וועמען נאָך זאָל איך זיין? (מיט אַ געענדערטער, געדעמפּטער שטימע) ווער נאָך, אַזוי ווי דו, ווייסט עס? (פאַרטרוימט) דו האָסט דאָך מיר געגעבן אַזאַ גרויס לעבן! (פּויזע, אויפגעלעבטער) ניין, טאַקע, וואָס וואָלט פון מיר געוואָרן, ווען נישט דו? דאָס זעלבע, וואָס פון אונזער ציג, וואָס ציפּט אַ גאַנצן טאָג דאָס גראָז ביים מיסטקאַסטן. פאַראַן אַזעלכע, וואָס מיינען, אַז דאָס הייסט טאַקע לעבן!

פיאָטר:

(מיט ברייט־צעעפנטע פאַרחידושטע אויגן) זע, זע טאַליק, ביזט דאָך אַ גאַנצער פּאָעט געוואָרן!

נפתלי:

אַ פּאָעט זאָגסטו? (פאַרטראַכט) מיר האָבן אַ יידישן פּאָעט, אַן אונדזעריקן, אַן איינעניעם. ווי ס'דרוקט זיך נאָר אָפּ זיינס אַ ליד — שרייב איך עס איבער, חזר איך עס אויס, אויף אויסנווייניק. הער, הער פיאָטר (רעציטירט נישט אַראָפּלאָזנדיק זיינע אנטציקטע אויגן פון פּיאָטרן):

„און איר האָט מיך אַ קליינינקן גערופן מיט די הענט,
ווי מאַמעס ערשט געקומענע, ווי מאַמעס נאָענטע ליבע,
און כ'האָב זיך צוגעהערט, און כ'האָב זיך פאַרגעדענקט
די ווערטער: — „מאַלאַדיעץ", „טאָוואַרישטש" און
„ספּאַסיבאָ".

(וואַרט עקשנותדיק אויף פּיאָטרס וואָרט) אַזוי ווי ער וואָלט דיך און מיך געקענט!

פיאָטר:

(נשתומם) זע, זע, ווי קומט עס טאַקע?

נפתלי:

(א צופרידענער) האָסט זיך דערמאָנט?! אקוראט, ווי ער וואָלט דאָן — מיט וויפל יאָר צוריק? — אונדז נאָכגעגאַנגען און אונטערגעהערט. געדענקסט? האָבן מיך נאָכן טויט פון מיין טאַטן ארויסגעפירט פון שטוב און צום ערשטן מאָל דיין מעשה דערציילט. געדענקסט? א י ך וועל עס שוין קיינמאָל נישט פארגעסן... (פארטראכט) האָסט מיך פאַר האַנט גענומען, ווי א קליינינקן. און איך... איך האָב פלוצעם אויפגעהערט צו פילן, אז כ'בין געבליבן א יתום!

פּיאָטר:

הערסט, חכם איינער, אַט דאָס האָב איך דאָך טאַקע געוואָלט.

נפתלי:

(שאָקלט אומבאַשטימט מיטן קאָפּ, ווי ער וואָלט פּיאָטרס רייד איינגאַנצן נישט געהערט) כ'וועל עס אויפן גאַנצן לעבן פארגעדענקען... (רעדט אייליק) פירסט אַן אַפּטייל ארבעטער, זעלנער. איר גייט איינגענומען די פּאָטשט און טעלעגראַף. א באַפעל האָסטו באַקומען — פון דער סאַמער רעוואָלוציע. און אַט ביסטו געקומען אין שטאַב (פּיאָטר פאָרשט נאָך יעדע באַוועגונג נפתליס, שאָקלט באַשטעטיקנדיק מיטן קאָפּ) שטעלסט זיך אַוועק, גיסט א קלאַפּ מיט די שטיוול־אָפּצאַסן, ביסט גרייט צום ראַפּאָרטירן, און... און ס'קריכט דיר קיין איין וואָרט נישט פון האַלדז. אַט אַ דאָ שטייט סטאַלין און דאָ (ווייזט אויף לינקס) א?

פּיאָטר:

(מיטגעצויגן מיט נפתליס האַסטיקן דערציילן) ניין, נישט דאָ. רעכטס, אביסל הינטער אים...

נפתלי:

א—האַ! אַט דאָ (ווייזט אויף רעכטס) האָסטו דערזען דיין אַלטן קאַטאָרגע־חבר, יאָזעפן! (א צעשטראַלטער, מיט פרייד אין די אויגן) און דו שטייסט נאָך אַלץ מיט אַן אָפּגענומען לשון. גלאָצסט מיט די אויגן, קאָנסט קיין וואָרט נישט ארויסבאַקומען. און ער איז צו דיר אַזוי אומבאַמערקט צוגעקומען סטאַלין. אַזאַ צעשמייכלטער. גענומען דיך ביי דער האַנט און בלויז דריי ווערטער געזאָגט: מאָלאָדיעץ, טאָוואַרישטש. ספּאַסיבאָ!

פּיאָטר:

(אָנטציקט) זע, זע, וואָס פאַר אַן אייזערנעם זכרון דער יאַט האָט! (דריקט נפתלין צו זיך צו) נו, און ווייטער, ווייטער...

נפתלי:

(קען נישט אָפּרייסן פון פּיאָטרן די צעשמייכלטע אויגן, פאַמעלעך ענדערט זיך זייער אויסדרוק אויף ערנסט, טרויעריקלעך. כאַפּט פּלוצעם פּיאָטרן ביי דער האַנט) העלף מיר, פּיאָטר! אויך דאָס מאָל העלף מיר, אַזוי ווי שטענדיק...

פּיאָטר:

(פאַרוווּנדערט) וואָס איז מיט דיר פּאַרט געשען, יאַנגל? דו הייבסט מיר עפּעס אָן נישט צו געפעלן. זאָג... פעליע?... (דרייט זיינע גרויע וואָנצן, מיט געמאַכטער הייטערקייט) דאָ, ברודערקע, קאָן איך דיר גאָרנישט העלפן. כ'שטיי נאָך אַליין אין שידוכים...

נפתלי:

(מיט אַן אַראָפּגעלאָזענעם קאָפּ) וואָס, פעליע? זי איז א געלערנטע... זי וועט שוין באַלד זיין אַ דאָקטער. און איך — וואָס?

פּיאָטר:

פע. רעדסט פון די ביכלעך אַרויס... (שטיל) אַ קאָמוניסט ביסטו? נו, און זי? אָט האָס זייט איר!

נפתלי:

כ'ווייס, אַז ס'האַרץ פאַלט ביי מיר אַרויס, איידער איך רעדט זי אַמאָל...

פּיאָטר:

(מיט ליבשאַפט) אָט דאָס איז עס דאָך טאַקע!

נפתלי:

(ענערגיש) ניין, נישט דאָס! (פּיאָטר קוקט אים פאַרוווּנדערט אָן) זאָל מען מיך שיקן קיין וואַרשע! כ'מוז פאָרן! רעד דו מיט דזשערזשאַנסקין, נאָך היינט. אָט דאָ. כ'שווער דיר ביי דאָס הייליקסטע — ביי דער פּאַרטיי! איך וועל אים פאַקן! איך וועל אים פון מיינע הענט נישט אַרויסלאָזן...

פיאָטר:

(מיט צווייפגעדריקטע ברעמען, שטרענג) וואָס איז אויף דיר פּלו־צעם אָנגעפאַלן? צי זיינען מיר עס די באַשליסער? וואָס טוט זיך מיט דיר?

נפתלי:

(פאַרצווייפלט) מ'מוז האָבן. ווי קאָן עס דען אַנדערש זיין? היבנער, רוטקאָווסקי, קניעוווסקי... אַלע מוזן דאָך וואָס גיכער ווייסן... מיר מוזן פאַרענדיקן — פאַר זיי, פאַר אונדז, ווי איז דאָס מעגלעך? העט פּראָוואָקאַטאָר לעבט און זיי זיינען אויסגעשטעלט אויפן טויט! און מיר אַלע? ווי איז דאָס מעגלעך, אַז יעדע רגע זאָל ער לויערן אויף זשחזשאַראַקן, אויף דיר, אויף פּעליען — אויף אונדז אַלע! ווי אַזוי איז דאָס מעגלעך, אַז אַזוי פיל זיצן דאָך, ווערן גע־פּייניקט. איז ווי? זאָלן זיי נישט ווייסן, אַז מיר האָבן פאַרענדיקט?

פיאָטר:

(מיט אַן איראָנישן שמייכל) פאַרענדיקט האָבסטו? עך, ברודערקע, אומגעדולדיק ביסטו. צום פאַרענדיקן דאַרף מען... (רייסט פּלוצעם איבער)

עס הערן זיך טריט אויף די טרעפּ.

נפתלי, מאָמענטאַל א געענדערטער, א קאָנצענטרירטער, ווינקט צו פּיאָטרן, וועלכער רוקט זיך אריין אין דעם בוידעם־טירל, אראָפּלאָזנדיק הינטער זיך די קאָלדרע.

סיקומט אריין לאה, אן איינגעהויקערטע, שטאַרק־פאַרעלטער־טע. אויף איר פּנים — טיפע זאָרג. נאָך איר — שׂרה, בלאַס, אויף איר פּנים — הארטקייט, עקשנות. זי איז אָנגעטאָן באַשיידן, אָבער אויפגעפּאַסט, מיט געשמאַק. ביידע טראָגן קוישלעך. נפתלי פּאָרשט נאָך, אַן אומרואיקער, יעדע זייער באַוועגונג.

לאה:

(צו נפתלין) האָסט נאָך פון דער פרי אָן גאָרנישט געגעסן?

נפתלי:

וואָס איז געשען, מאַמע?

לאה:

זעסט דאָך (ווייזט אויף די קוישלעך) נישט אָנגענומען קיין עסן אין תּפיסה. פאַר קיינעם נישט — נישט פאַר די ווייבער, נישט פאַר

די מאנספארשוינען. (שאָקלט טרויעריק מיטן קאָפּ) זיי וועלן דאָרט אויסגיין, ווי די ליכט. ס׳לעצטע מאָל האָט האָך שוין עטלעכע אויסגעזען — א מויטן ליגט מען א שענערן! אין דער ערד אריין. און רחמיאל... (קוקט מיט פארגלייזטע אויגן אויף שׂרהן)

נפתלי:

וואָס איז געשען, שׂרה?

שׂרה:

(גיט א צייכן מיטן פינגער אויפן מויל, ווייזט אויף דער מאמען, רופט אָפּ נפתלין אין א זייט, רעדט אזוי, אז לאה זאָל נישט באַמערקן) כ׳דארף נייטיק פעליען. מ׳מוז גלייך איבערגעבן (נעמט ארויס פון מויל א „גריפסי") מ׳האָט זיי געשלאָגן. רחמיאל... (דרייט אויס דאָס פּנים, ווישט אָפּ א טרער, א באהערשטע) א סך פון דער קאָמונע זיצן אין קארצער... זיי האָבן פראָטעסטירט...

לאה:

וואָס סודעט איר זיך? וואָס באהאלט איר פון מיר?

נפתלי:

(גייט צו איר צו, דריקט זי צו צו זיך) פון דיר באהאלטן? מאַמע, פון אונדזערע — פון מיינע, פון דיינע, פון רחמיאלס און עטלעס — שונאים באהאלטן מיר אויס...

לאה:

(וויגט זיך הין און צוריק) אזויפיל זיינען זיי דאָ, אלע, ווי די כלבים... עפּעס מער ווייבער ווי אלעמאָל זיינען זיך היינט צוגעקומען צו פענגעקומען ליבן תפיסה. אפילו דאָרפישע (נפתלי זוכט שׂרהס בליק, ווי עפּעס פרעגנדיק) אָבער א מאנספארשוין! האָט מען מיט קיין ליכט נישט אָנגעזען. ווייבער — אז מ׳נעמט נישט קיין פעקלעך, האָט מען גענומען שרייען. קולות ביזן הימל. און פון יענער זייט מויער — פון די פענצטער האָט מען אויך געשריגן. האָבן זיי גענומען פייפן, האקן מיט די גומעס און שוין. וויפל דארפן זיי? (ווייזט אויף שׂרהן) זע, זע, די העלדינע. וואָס ביסטו געקראָכן פאַראויס? (צו נפתלין) די פלייצע איז ביי איר איין ווייטיק. (קלאָגט) פארוואָס קומט עס אונדז, רבונו של עולם...

נפתלי:

(טרייסטנדיק) מיר וועלן פאר אלץ, פאר אלץ, מאמע, אפנעמען. זיי וועלן ענטפערן!...

עס עפנט זיך שטיל די טיר. סיקומט אריין זשדזשאראק. א בלאָנדער, העכער פון מיטלן וווקס, און ענערגיש פנים. נעמט אראָפּ דעם הוט, באטראכט אלעמען ארום. שטעלט זיך אָפּ אויף שוועל. זי שטייט אויף, קוקט אים פארוואונדערט אָן. נפתלי כאפט זיך — גייט אנטקעגן זשדזשאראקן, בלייבט שטיין שווייגנדיק. לאה — דערשראָקן, פינטלט מיט די אויגן.

זשדזשאראק:

(מילד, צו נפתלין) צי קאָן מען ביי אייך באשטעלן א סמאָקינג מיט צוויי פאר וויזיט־הויזן?

נפתלי:

(גערירט, ענטפערט שנעל) מיר נייען נאָר פאר מאגאזינען. (ציט אויס די האנט) קומט אריין, כ'בעט אייך.

לאה:

(פינטלט שטארקער מיט די אויגן) וואָס רעדט ער, וואָס? איך פארשטיי ניש. ווער נייט דאָ מענער־אנצוגן? בלויז וויבער־קליידלעך. שרה, וואָס טוט זיך דאָ?

שרה:

(באַרואיקנדיק) זייַ רואיק, מאמע, ס'איז אלץ, ווי ס'דארף צו זיין. מסתמא ווייסט דאָך נפתלי.

נפתלי:

אוודאי, מאמע, כ'ווייס, כ'ווייס. מיר האָבן א גוטן גאסט... (זשדזשאראק שמייכלט צו לאהן, צו אלעמען, קוקט זיך ארום. נפתלי גייט נעענטער צו צו לאהן, נעמט ארויס א מטבע פון קעשענע) קויף עפעס צום עסן. מאמע, וועסט אפשר מאכן א גלאָז טיי?

לאה:

(א בארואיקטע) וואָס דארף מען דאָ קויפן? (ווייזט אויף די קוישלעך) עסקע מיט רחמיאלן האָבן אונדז שוין באזאָרגט אויף היינט און אויף מאָרגן, פאר אייגענע און פאר געסט (קוקט אויף זשדזשאראקן, וועלכער ענטפערט מיט א פרעגנדיקן בליק).

נפתלי:

נישט עטקע מיט רחמיאלן האָבן אונדז באַזאָרגט, נאָר דער מאַפּר, מאַמע. אַזוי לאַנג, ווי דו האָסט דערמיט צו טאָן! וויפל מאָל האָסטו אַליין אויף די צעטעלעך צונויפגעזאַמלט ביי שכנים, און דו רעדסט נאָך אַקוראַט, ווי דו וואָלסט נישט געוווסט. (קוקט שמייכלענדיק צו זשדזשאַראַקן, גייט שנעל צו אים צו) זיצט, חבר זשדזשאַראַק, (ווישט אָפּ אַ בענקל) פילט זיך, אַזוי ווי ביי זיך אין דער היים — דאָ זייַנען אַלע אייגענע.

זשדזשאַראַק:

(שמייכלט, בייגט זיך אָן צו נפתלין) משווינעק? (נפתלי שאָקלט באַשטעטיקנדיק מיטן קאָפּ) אַן אייגפּאָל? ס'איז פּיאָטרס אַרבעט. גראָד ביי דיר זיך צונויפקומען! וויפל איך האָב שוין אין דעם אַלטן אַריינגערעדט. אומפּאַרזיכטיקייט איז אַ שותף פונם שונא! און ער... פון איך זיצן צוויי.

נפתלי:

מיין שוועסטער דאַרף שוין אַרויסגיין... איך מעגט זיין גאַנץ רואיק...

שרה:

שוין אַ צייט, ווי ביי אונדז איז ריין... קיינער קומט נישט. (טרויעריק) קיינער נישט. זינט רחמיאל זיצט... (רעדט צו נפתלין, אַז זשדזשאַראַק זאָל הערן) מ'מוז דאָך פון שטאָט זיי העלפן... מ'האָט זיי געשלאָגן... אין קאַרצער איינגעזעצט. פאַרוואָס זאָל מען שווייגן?!
(דערלאַנגט זשדזשאַראַקן דעם „גריפּס")

זשדזשאַראַק:

איך ווייס וועגן דעם. (צו נפתלין) צי האָט דיר פעליע נישט איבערגעגעבן, וואָס מיר טוען? (צו שרהן) גלייבט מיר, חברטע, אַז מיר פאַרגעסן נישט אין זיי אויף קיין איין מינוט. איר זייט געווען ביי דער תפיסה? (שרה שאָקלט אויף יאָ) איר האָט געזען דעם עולם? דאַרפישע זייַנען אויך געווען, אַ יאָ? (באַאומרואיקט) וואָס איז נאָך פיאָטר נישטאָ?

נפתלי:

(איילעק) ער איז דאָ, חבר זשדזשאַראַק. מיר האָבן דאָ צוזאַמען איינגעאָרדנט אַ מעלינע — נאָך אַן אַרויסגאַנג, ספעציעל פאַר אייך! ווען זיי זאָלן זיך אפילו אויפן קאָפּ שטעלן... און בכלל — דאָ

איז זיכער. (זשדזשאַראַק קוקט אים פאַרוווּנדערט אָן) פּיאָטר איז אַ שכן — רעכנט זיך דאָך נישט. פּעליע (זשדזשאַראַק כאַפּט אויף אים אַ פאַרשעריטן בליק, נפתלי הייבט אָן צו שטאַמלען) כ'מיין, זי קומט צו מיין שוועסטער, גייען זיך אַ קלייד... איז דאָך אַלץ אין אָרדנונג. (צו שׂרהן) כ'מיין, אפשר וואָלסטו זיך אַראָפּגעלאָזט אונטן, צו אַ שכנטע... אַרויסקוקן צו דער גאַס... אַ, ווי מיינסטו שׂרה?

שׂרה געזעגנט זיך אָן ווערטער מיט זשדזשאַראַקן, טוט אָן אויף זיך אַ טיכל, גייט אַרויס.

נפתלי גייט צו צו דעם בוידעם־טירל, קלאַפּט אויס אַ מאָרזע־צייכן. סיקומט אַריין פּיאָטר, באַגריסט זיך מיט זשדזשאַראַקן. זיי רוקן זיך נעענטער צו צו דעם בוידעם־טירל, שמועסן שטיל.

נפתלי גייט פאַרזיכטיק אַהין און צוריק איבערן צימער. לאה זיצט אויפן בעט, באַגלייט אים דערשראָקן מיט די אויגן.

לאה:

(שטיל) נפתלי, זון מיינער... (נפתלי שטעלט זיך אָפּ, זשמורעט מיט די אויגן) ס'איז העט נישט קיין מורא... (ווייזט אויף זשדזשאַראַקן און פּיאָטרן)

נפתלי:

אַ מורא האָבסטו?... (די אויגן פאַרקוקט ערגעץ אין דערווייטנס) זיי וועלן ציטערן... פאַר אייגענעם שאָטן, וועלן זיי מורא האָבן — וועסט זען, מאַמע, זיי וועלן נאָך פאַרקריכן אין די לעכער, ווי די מייז...

לאה:

(שאָקלט מיטן קאָפּ) ווי איז מיר, כ'זאָל, חלילה, נאָך דיך פאַרלירן — וואָס בלייבט מיר שוין, וואָס? אַ דריט פּעקל אין תפיסה? מ'עט דאָך שוין באַלד קיין פּעקלעך נישט אָננעמען... (די לעצטע ווערטער זאָגט זי אַרויס פליסטערנדיק) ווען וועט עס אַ סוף נעמען? נישט קיין לעבן, נאָר אַ...

נפתלי:

(לאָזט זיך אַראָפּ אויפן בעט. רעדט מער צו זיך, ווי צו לאהן) אַ לעבן וועט זיין! דאָס אמתע לעבן, וועסט זען, מאַמע... (רעדט גאָר שטיל, די ווערטער דערגייען נישט).

זשדזשאראַק:

(פאַרזאָרגט, שטרענג) ...אַזוי איז עס ביי מעטאַל, אַזוי — ביי בוי, ביי די כעמישע, ביי לעדער — אומעטום. וועט עס ווייטער אַזוי גיין, וועלן מיר בלייבן פון דרויסן. פּאַס, בונד — זיי דאַרפן דאָך נישט מער — אַ פּרעטעקסט, כדי די אַלע אונגעזוערע אַרויסצוּוואַרפן פון די פּאַרטייען. און די פּאַרטייען האָבן אַרבעטער געבויט. פאַר אָפּגע־שפּאַרטע גראָשנס, פאַר אָפּגענומענע ביסנס פון מויל. דו הערסט?! דאָס פאַרגעסט איר אַלע, און שוין צו אָפט! די פּאַרטייען דאַרפן זיין פאַר די אַרבעטער. מיר מוזן — אַזוי זאָלסטו זיי אַלעמען זאָגן — מיר מוזן מיט ציין און נעגל זיך האַלטן אין די פּאַרטייען. דאָרט זייַנען די מאַסן. און מיר, מאַמער בלייבן מיר בלויז מיט די איינענע, הייסט עס, אַז מיר בלייבן בלויז מיט אַ קליינעם טייל. טאַקע די בעסטע, די אַנטשלאָסנסטע — אָבער דאָך אַ הייפל. וואָס־זשע קאָנען מיר דאַן אויפטאָן? אויף וועמען לאָזן מיר אַלעמען איבער? אויפן באַראָט פונם שונא?

פּיאָטר:

(דרייט זיך נערוועז אויפן בענקל, צופּט זיך די וואָנסן. רייבט דעם שטערן) איך פאַרשטיי נישט, וואָס טוט זיך דאָ? דאָס זאָגסט דו אַזוי, זשדזשאַראַק?

זשדזשאַראַק:

אַזוי זאָגט די פּאַרטיי!

פּיאָטר:

כ׳פאַרשטיי, כ׳פאַרשטיי. אָבער צוליב אַזעלכע ווערטער — ווי לאַנג איז עס? — האָט מען דאָך פון מיר נישט געמאַכט אַן אָפּאָר־טוניסט, אַ נאָכשלעפּער נאָך די אָפּגעשטאַנענע... ביי אַנדערע האָס־טו געקאָנט פועלן, אַז כ׳בין שוין בכלל ערגעץ פאַרקראָכן, דער טייוול ווייסט וווּ? — (קוקט שטרענג אָן זשדזשאַראַקן) צו נער־וועז זייַנען מיר געוואָרן. ס׳איז נישט קיין סימן פון כוח.

זשדזשאַראַק:

מיר פאַראורטיילן די דאָזיקע נערוועזקייט, ווי דו רופסט עס. זי קומט פון מענטשן, וואָס האָבן זיך פון שטאַם אָפּגעריסן, אָדער זייַנען קיינמאָל צו אים נישט געווען צוגעפּאַסטיקט. מענטשן, פאַר־בלייבטע נאָר אין זיך, פון די מאַסן אָפּגעריסן — ווילן זיי נאָר

דעקרעטן ארויסגעבן. אונדזער זאך וועט אָבער הערן קיין שום דעק־רעטן נישט קומען. זי דאַרף מען דערלאַבערן מיט די מוחות און הענט פון טויזנטער, פון מיליאָנען. דיר דאַרף איך עס דען דער־ציילן? ביסט דאָך געווען אין רוסלאַנד...

פּיאָטר:

צי איך בין געווען! (קוקט זיך ארום, כאפּט א בליק און טרעפט זיך צונויף מיט נפתליס בליק) אָט נעם מיין פאבריק. דוכט זיך, וואָס? וויפל ארבעטן מיר שוין, כדי אַרויספירן דעם עולם אין שטרייק? אומגעדולדיקע האָבן שוין א צלם געשטעלט, אויף מיר די גאַנצע שולד אַרויפגעוואָרפן. עך, ברידערלעך! איר קענט שלעכט אונדזערע מענטשן. אן ארבעטער, פאַרשטייסט, האָט א ווייב, האָט קינדער — א משפּחה. ער מוז זיך אַלץ, געניו, פון פריער איבער־לייגן. דאַרף מען אים העלפן. אָט דאָס איז דער עיקר. און גייט ער שוין טאָן — וויל ער פריער וויסן, ווי אזוי, וווּ, ווען — דאַרף מען ווייטער העלפן. אָ? האָט ער זיך אָבער גענומען צו דער אַרבעט — איז האַלט זיך, ברודער! מוייער! איך ווייס עס פון לאַנג. איך האָב געדולד...

זשדזשאַראַק:

(מיט אן אויסדרוק פון אומצופרידנקייט אויפן פנים) יאָ, געדולד, אָבער נישט קיין קריכעניש וויהער. ס'איז אן אונטערשיד, דוכט זיך. מיר מיינען אַזוי אַרום פאַרשנעלערן אונדזער גאַנג, מאַכן אים מער וואָגיקער, הילכיקער.

פּיאָטר:

און איך וואָס מיין? איך מיין דען פאַרלאָזן זיך אויף נסים? ס'איז קלאָר — מ'דאַרף פאַרנעמען א פּאָזיציע, א סך פּאָזיציעס, כדי זיך צו שלאָגן. און מיר וואָס? נעם אזא פּפּסישן יאַזשאַמבעק, אָדער בונדישן מאַניש — ווייסט מען דאָך — זייער פאַך איז שטערן, אָפּטאָן אַלע הזיריעזן, אבי פּטור ווערן פון אונדז. און מיר, אזוי ווי די קאַפּריזנע דאַמעלעך — מיר גטן זיך! מיט וועמען גטן מיר זיך? די אַרבעטער קומען דאָך ווייטער אין פּאַריין.

זשדזשאַראַק:

ריכטיק. דאַרפן מיר דאָרט זיין, און זיך האַלטן — מיט די ציין און נעגל זיך האַלטן.

פיאָטר:

יאָ, מיט ציין און נעגל. פון אינעווייניק, אומעטום. כאַמש...

זשדזשאַראַק:

(פאַרוווּנדערט) כאַמש? וואָס פאַר א באַוואָרעניש האָסטו?

פיאָטר:

(מיט איראָניע) באַוואָרעניש?... גאָט באַהיט! (ענערגיש) אָבער כ'האָב עפּעס געלערנט אין מיין לעבן. כ'געדענק די יולי־טעג אין פּעטראָגראַד. דער עולם האָט זיך רק געריסן צום געווער...

זשדזשאַראַק:

(צעעפנט אויף ברייט די אויגן) וואָס פאַר א משל איז עס? פאַר־גאַלאָפּירסט זיך אַלטער!

פיאָטר:

א משל? קיין שום משל נישט. כ'קען דאָך מיינע מענטשן, כאָטש ביי מיר אויפן פאַבריק. וועגן וואָס טראַכט מען ביי אונדז? מען טראַכט דער עיקר, וואָס אַזוינס צו טאָן, כדי ביי דער נאָענטסטער רעדוקציע נישט אַרויספאַלן מיט א לעצטן ביסן אין מויל. אָבער די אונדזעריקע...

זשדזשאַראַק:

(שאָקלט מיטן קאָפּ, אויסדריקנדיק נאָך שטאַרקערע פאַרוווּנדערונג) וואָס — די אונדזעריקע?! זיי זיינען דאָך די ערשטע קאַנדידאַטן אויף צו בלייבן פון דער אַנדערער זייט פאַבריק־טויער.

פיאָטר:

אָט, אָט, אין דעם טאָקע גייט עס! דערפון שטאַמט עס ביי זיי די נערוועזקייט, די איילעניש. כאָטש גיט זיי שוין געווער אין די הענט! זיי וואָלטן אין יולי געוואָלט האָבן דאָס, וואָס קאָן געשען, ווי לע־נין האָט עס פּינקטלעך אויסגערעכנט, ערשט אין נאָוועמבער. אָט איז דער גאַנצער משל! (קוקט אָן שמייכלענדיק זשדזשאַראַקן. פאַר־טראַכט זיך. מיט א געענדערטן, אנטשלאָסענעם טאָן) חבר סעקרעט־טאַר, איך וויל, אַז דו זאָלסט איבערגעבן דעם צענטראַל־קאָמיטעט...

זשדזשאַראַק:

(פאַרוווּנדערט) דעם צענטראַל־קאָמיטעט? וואָס אַזוינס?

פּיאָטר:

(אין פריערדיקן טאָן) זאָלסט איבערגעבן אין צענטראַלקאָמיטעט, אַז
נאָך היבנערן, רוטקאָווסקין, קניעווסקין האָט ביי א סך פון די
אונדזעריקע צו שמארק גענומען בייסן אין די דלאָניעס. אַזאַ איי־
נעם וועסטו שוין מיט קיין שטעקן נישט אַריינטרייבן אין פאַריין
אַריין, אָדער עפּעס טאָן ביי די אַרבעטלאָזע, צווישן פרויען — ער
האָלט שוין נישט פון קיין זשמודנע אַרבעט (בייגט זיך נעענטער צו
צו זשדזשאַראַקן, ווייזט מיטן פינגער אויף נפתלין, וועלכער כאַפּט
אויף זיך ביידנס בליק, ווערט צעטומלט) אָט האָסטו פאַר זיך אַזאַ
מין לעבעדיקן עקזעמפּליאַר (שמייכלט) ער בעט ביי מיר א פּראַקטעק־
ציעלע צו דיר (צעלאַכט זיך שטיל).

זשדזשאַראַק:

יאָ, איך ווייס וועגן דעם. (דרייט זיך פּלוצעם אויס, קוקט אויף
נפתלין, רופט אויס געלאַסן) זייט אַזוי גוט, חבר משווינעק.

נפתלי:

(גיט זיך א ריס, ווי ער וואָלט שוין לאַנג אויף דעם רוף געוואַרט.
לאַה הייבט זיך אויף פון אָרט נאָך אים, בלייבט אָנמעכטיק שטיין
מיט דערשראָקענע אויגן אָנגעשטעלטע אויף אַלע דריי. זעצט זיך
צוריק אַוועק אויפן בעט, שאָקלענדיק מיטן קאָפּ. נפתלי רעדט, פּלאָנ־
טערנדיק מיט די ווערטער) חבר... חבר זשדזשאַראַק! כ'בין גרייט!
אָט שוין, די רגע! איר קענט מיך נישט. פרעגט ביי פּיאָטרן. ער קען
מיך, נישט פון היינט (פּיאָטר קוקט אויף אים גוטמוטיק, צוגעבנדיק
אים דרייסטקייט) קיין סך פאַרשטיי איך נישט — ער ווייסט דאָך
— כ'בין א פּראָסטער זעלנער (שטרעקט אויס זיינע הענט) א זעל־
נער. גלייבט מיר, מיינע הענט וועלן קיינמאָל קיין ציטער נישט טאָן.

פּיאָטר:

(שטיל, צו זשדזשאַראַקן) מיין אַרבעט!

זשדזשאַראַק:

(שמייכלט, א צופרידענער) איז גוט, חבר משווינעק, מאַכט א זעלנער!
אַלע זיינען מיר אַזוי — זעלנער פון אונדזער גרויסער פּאַרטיי. יאָ.
באַקומסטו מאַכע א באַפעל, פאַרשטייכט? הער זיך צו מיט קאָפּ
(נפתלי, אין פולער שפּאַנונג בויגט זיך אָן מיטן קאָפּ פאָרויס)
דיך האָט מען דוכט זיך אויסגעשלאָסן פון פאַריין? יאָ?

נפתלי:

(אַ צעטומלטער, אַ דעזאָריענטירטער, שאָקלט מיטן קאָפּ) יאָ...

זשדזשאַראַק:

איז אַט — גראָד דיך מאַכן מיר, פאַראַנטוואָרטלעך פאַרן פּוילישן לעדער־פאַריין, פאַרן יידישן, און דער עיקר — פאַר דעם, וואָס דו, איר אַלע דאַרפט העלפן שאַפן — פאַרן איינהייטלעכן פאַריין. און טאָן דאַרף מען עס גרינטלעך און שנעל, וואָס גיכער. האָסט פאַרשטאַנען?

נפתלי:

(צעטומלט, רעדט מעכאַניש) יאָ, פאַרשטאַנען, אָבער...

פּיאָטר:

אָבער? וואָס פאַר אַן אָבער? (מיט לייכטער איראָניע) אַ זעלנער...

נפתלי:

(שטיל, פאַרצווייפלט) צי האָט דען אַ זעלנער נישט דאָס רעכט צו בעטן, אַז מ'זאָל אים שיקן אויף דער סאַמער ערשטער ליניע פון פראָנט? (צו פּיאָטרן, בעטנדיק) דו אַליין האָסט דאָך מיר דערציילט, האָסט ביי יוזעפן געבעטן און אָפּגעבעטן, ער זאָל דיך נישט לאָזן ערגעץ טיף, אין הינטערלאַנד, ער זאָל דיך שיקן נאָר אויפן סאַמע פראָנט פון בירגערקריג...

פּיאָטר:

(פאַרדריסלעך, פלאָנטערט) יאָ, אוודאי, וו'הייסט ווי הען? (כאַפּט זיך, טריאומפירנדיק) מיר שיקן דיך טאַקע אויפן פראָנט, אויף דער סאַמער ערשטער ליניע — אָפּשלאָגן ביים שונא זיין וויכטיקסטע פאָזיציע — געווינען די הערצער, די מוחות...

נפתלי:

(שאָקלט מיטן קאָפּ, פאַרצווייפלט) כ'וועל אַלץ טאָן... אַלץ! אָבער געטרויט מיר. לאָזט מיר קודם א י ם פטרן. ער גייט דאָך אונדז נאָך פוסטראָט. ער לאָזט דאָך אונדז נישט זיך אַ ריר טאָן!... צעכנאָווסקי... דער פּראָוואָקאַטאָר...

פּיאָטר:

(צו זשדזשאַראַקן) וואָס האָב איך געזאָגט? נערוון!

זשדזשאראק:

(רואיק, מיט איראָניע) דיין אַרבעט!... (קוקט פּאָטערלעך־וואַרעם אויף נפתלין, נעמט אים ביי דער האנט) דערמאָן זיך חבר משוויניעס, א יאָר איז דאָך סך־הכּל אַדורך — געדענקסטו? (הויבט אָן צו רעדן, שטייט אויף פון בענקל, לייגט ארויף זיין האנט אויף נפתליס אקסל. אין מיטן שטייט אויך אויף פיאָטר — אלע דריי קוקן איי־נער אויפן צווייטן — לאה — מיט דערשטוינונג און דרך־ארץ) „מיר שווערן דיר, חבר לענין, צו היטן ווי אַן אויג אין קאָפּ אונ־דזער פּאַרטיי".

נפתלי:

(שטיל, פארטראכט) אזוי האָט סטאלין געשווירן...

זשדזשאראק:

פאר אונדז אַלעמען! דאָס מיערסטע פאר אונדז, דער זין פון אונ־דזער גאנצן לעבן — די פּאַרטיי! זי דאַרפן מיר אָפּהיטן און איינ־היטן.

נפתלי:

יאָ, מיט ליב און לעבן, מיט אלץ!

זשדזשאראק:

(ענדערט דעם טאָן, באַפעלעריש) און אָט שיקן מיר דיך, אז דו זאָלסט גיין אָפּהיטן און באַשיצן אונדזער פּאַרטיי!

נפתלי:

(קוקט אים אָן מיט צעצונדענע אויגן) ווי אזוי? כ׳פאַרשטיי נישט, ווי אזוי? איך מיין — קודם כּל אָפּהאַקן די נעגל ביי יענע, וואָס ווילן אונדז דערשטיקן, פּטרן די, וואָס ווילן זיך הערקלויבן צו אונדזער הארץ, צו אונדזערע הענט און זיי אָפּהענטיק מאַכן. ווי אזוי באַשיצן די פּאַרטיי, אויב פריער נישט פּטרן די פּראָוואָקאַטאָרן, וואָס רייסן פון אונדז לעבעדיקע שטיקער?!

זשדזשאראק:

(רואיק, עטוואָס מיט א געהעכערטן טאָן) אָט האָסטו דיר! אז מ׳רעדט דערדערפון מען זיך. (אָנגרייפעריש צו נפתלין) און דו האָסט זיך פּשוט הערשראָקן. פון א פּראָוואָקאַטאָר איז אין דיינע אויגן געוואָרן עפּעס א גאַנצע היסטאָרישע געשעעניש. הער זיך

איין, חבר טשווינעק, כ'מיין ערנסט — דו מוזט קודם קומען צו זיך. און דו מוזט פארשטיין: מיר זיינען געפערלעך פארן שונא? יאָ, געפערלעך! (נפתלי שאָקלט צו מיטן קאָפּ) ראַנגלט ער זיך קעגן אונדז? יאָ, ער ראַנגלט זיך. אָט אַזוי ווי ער קאָן — חיהש, ווילד, שענדלעך. ער שיקט אריין צו אונדז זיינע פארמאַסקירטע אגענטן. מוזן מיר ווערן נאָך מער געפערלעך פארן שונא? אוודאי, ווי דען, צו וואָס דען זיינען מיר? און מיר וועלן עס ווערן נאָר דעמלט, ווען צו אונדזער וואָרט וועלן זיך צוהערן טויזנטער, הונדערטער טויזנטער.

נפתלי:

איך פארשטיי! דאָס פארשטיי איך זייער גוט!

זשדזשאַראַק:

איז אויסגעצייכנט. טאָ פארשטיי־זשע אויך, טייערער חבר, אַז מיר וועלן שטאַרקער ווערן, וועט דער שונא ווערן נאָך ווילדער, ער וועט פרוון שיקן נאָך מער שפּיאָנען און דאָס — אין סאַמע מיטן פון אונדזער אַרמיי. ער וועט צעברעכן שוואַכע, שאַנטאַזשירן דערשראָקענע. און מיר וועלן זיך באַשיצן, מיר וועלן זיך נאָך שטאַרקער פאַרטיידיקן, קעמפן אומברחמנותדיק!

נפתלי:

(אנטציקט) אַזוי ווי ענגעל, ווי היבנער...

זשדזשאַראַק:

יאָ, זיכער. אָבער אַ מויער, אַ שטענדיקע, אַ מעכטיקע שוץ־וואַנט פאַר אונדז, פאַר דיין און מיין פּאַרטיי — דאָס זיינען קודם־כל טויזנטער, הונדערטער טויזנטער פּשוטע, ערלעכע אַרבעטס־מענטשן. דאָ זיינען מיר זיכער, דאָ וועט פאַרן סאַמע צעווישעטן שונא אויסוואַקסן אַ צוים, דורך וועלכן ער וועט אויף קיין פאַל נישט דורכקריכן. האָסט פאַרשטאַנען?

פּיאָטר:

וואָס פרעגסטו, וואָס? צי ער האָט פאַרשטאַנען!

נפתלי:

(קוקט מיט גלויביקע אויגן אויף פּיאָטרן, אויף זשדזשאַראַקן) פאַרשטאַנען, אוודאי, דאָס איז דאָך אַזוי... דאָס איז דאָך אמת...

זשדזשאראַק:

(אַ צופרידענער) איז גוט. שיקן מיר דיך — גיי, העלף שאַפן די פאַרטיידיקונגס־ליניע, אַט אַ די שוץ־וואַנט פאַר אונדזער פאַרטיי!

נפתלי:

(קוקט עקשנותדיק אויף זשדזשאראַקן, ווי אים וואָלט עפּעס אַ געדאַנק געעקבערט) איך, הייסט עס... איך פאַרשטיי, אַז...

(שפּיצט פּלוצעם אָן דעם געהער. גייט אָפּ אַ ביסל אויף צוריק. אַלע קוקן אָנגעשטרענגט אויף אים. נפתלי — אַ באַרואיקטער, מאַכט מיט דער האַנט צו אַלעמען, זיי זאָלן זיך זעצן) אָן אייגענער.

אָנטשפּאַנונג. סקומט אַריין פּ ע ל י ע, באַגעגנט נפתלין ביי דער טיר, וואַרפט אַ פאַרשעריִשן בליק אויף אַלעמען. לאָזט זיך גיין צו זשדזשאראַקן, קוקט זיך נאָך אַמאָל אום, ווי זוכנדיק אַן אָרט, וווּ אַוועקצולייגן דעם מאַנטל, גייט צו צו לאהן.

פּעליע:

(זעצט זיך צו צו איר אויפן בעט) וואָס מאַכט איר, מומע? געהאַט היינט אַ ביסל עגמת־נפש?

לאה:

זעט, איר ווייסט שוין? אַלץ ווייסט איר! וואָס איז מיט זיי געשען? וואָס וועט זיין מיט זיי, מיט מיינע קינדער, אָן עסן, אָן זעונגען...

פּעליע:

(פאָרקעט זיך ביי איר האַנט־בייטל. נעמט אַרויס אַ צעטעלע, קוקט אין אים אַריין, ווענדט זיך צו זשדזשאראַקן און פּיאָטרן) צוויי וואָכן אָן פּעקלעך פון דער פריי, אָן זעונגען, שטרענגע איזאָלאַציע (צו לאהן) ס'איז דען אַ נאָווינע, מומינקע (שלעפּט אַראָפּ דעם בערעט פון קאָפּ, מיד) אפשר קאָן מען, מומע, בעטן ביי אייך אַ גלאָז טיי.

לאה:

אָט, באַלד, טאָכטערקע (קוקט אויף פּעליען מיט ליבשאַפט און באַדויערן) אויף דעם האָבן טאַטע־מאַמע העם ביסן פון מויל זיך אָפּגענומען, לערנען געגעבן און איצט מאַרנעוועט זי זיך אַזוי.

פּעליע:

(צודריקנדיק לאהן צו זיך) וואָס רעדט איר טייערע, איך מאַרנעווע זיך? טאַטע־מאַמע האָבן מיר געהאָלפן, איך... ס'הייסט מיר ווילן אייך העלפן.

לאה:

(שטייט אויף) נפתלי, וואָלסט געפרעגט ביי דיינע געסט, אפשר ווילן זיי עפּעס נעמען אין מויל אריין? (גייט צו צו דער פּליטע)

פעליע הויבט זיך שנעל אויף, גייט צו צו זשדזשאראקן. איר פּנים ענדערט זיך מאָמענטאַל, ווערט שטרענג, ערנסט.

זשדזשאראַק:

נייעס? גוטע אָדער שלעכטע?

פעליע:

(פארהאלט א רגע איר בליק אויף נפתלין, וועלכער בלייבט אַ צע־טומלטער) וויכטיקע! (אָנגעשטרענגטע פּויזע. פעליע זעצט זיך צו, קאלטבלוטיק) אין האָטעל „פּאַסקי" האָט זיך געכטן אין אָוונט אָפּ־געשטעלט א גאַסט...

נפתלי:

(רייסט זיך אריין אין אלעמענס שטילשווייגן) נו!

פעליע:

(דרייט זיך אויס צו אים, קוקט אים אָן מיט געמאכטער גלייכגיל־טיקייט, קערט אָפּ דעם קאָפּ צו זשדזשאראקן) ער הייסט יוזעף צע־לינסקי.

אנטשפּאַנונג. א פראגע אויף אלעמענס, חוץ נפתליס פּנים. נפתלי — נאָך מער געשפּאַנט.

פּיאָטר:

איז דעריבער וואָס? עפּעס רעדסטו אזוי געהיימנישפול!

פעליע:

הער ביזן סוף (באַהערשט, רואיק) אין זעלבן אָוונט האָט זיך אין האָטעל, ביי דעם האָזיקן גאַסט אין צימער באוויזן דער שעף פון דעפענסיווע פּיאַנטקאָוויטש...

פּיאָטר:

(אָנגעשטרענגט, מיט פארוווּנדערונג) וואָס הייסט עס? אַן ארעסט? ווי קומט אונדזער אַ מענטש אין אַ האָטעל?

פעליע:

מיר האָבן געווּוּ פעסטגעשטעלט: יוזעף צעלינסקי — דאָס איז דער פאַלשער נאָמען פונם פּראָוואָקאַטאָר צעבנאָווסקי!

אלגעמיינע אָנשטרענגונג, אלעמענס אויגן עסן זיך איין אין פעליען, װענדן זיך שפּעטער פרעגנדיק צו זשדזשאראקן. נפתלי — מיט אן אויפגעפּנט מויל און פלאמיקע אויגן רוקט זיך צו נענ־טער צו פּיאָטרן.

לאה:

(איבערגענומען מיט דער אלגעמיינער, אָנגעשטרענגטער שטימונג בלייבט שטיין מיט צוויי גלעזער טיי אין די הענט, דערנענטערט זיך צום טיש) טרינקט, איך בעט אייך, א גלאָז טיי (צו פעליען) טרינק טאַכטערקע.

זשדזשאראק:

(באהערשט, געלאסן) מ׳וועט טרינקען, מומע, א דאנק, באמיט זיך נישט. (צו פעליען) טרינק אויס, פעליע. ביסט מיד. (פעליע באַ־טראכט אים מיט א פראגע אויפן פּנים, זשדזשאראק מישט פּאוואָ־ליע מיט דעם טיי־לעפעלע) ביסט דאָ נישט געווען. מיר האָבן זיך דאָ פריער צונויפגערעדט. פאַרוואָס אייגנטלעך פאַרשפּעטיקסטו זיך?

פעליע:

(מיט נאָך מער פארוואונדערונג. באלד באווייזט זיך א שמייכל אויף איר פּנים) ס׳טרעפט אמאָל... (בייגט זיך נעענטער צו צו זשדזשא־ראקן) דו מוזט איצט זיין באַזונדערס פּאָרזיכטיק. היט זיך... טאָרסט נישט ארייַנפאלן... מיר דארפן באשליסן...

זשדזשאראק:

מיר האָבן שוין באשלאָסן. פּאַרטעדענק: פּיאָטר איז פאַראַנטוואָרט־לעך פאר גאַנץ מ ע ט א ל, פאר ב ו י און פאר די כ ע מ י ש ע. (קוקט אויף פּיאָטרן) ער האָט ברייטע פּלייצעס דער אלטער, ווי? טשווינעק נעמט אויף זיך ל ע ד ע ר. יאָ? דו וועסט צוקלייבן עמעצן פאר כ אַ ד ל — פון די בעסטע. (גיט א זופּ פון גלאָז) דער באַש־לוס פון דער פּאַרטיי איז — טיפער אין די מאסן! (זופּט די טיי) און מיט די מאסן — קעגן שונא, קעגן פּראָוואָקאציעס, באשיצן די פּאַרטיי! (טרינקט מיט אמאָל אויס דאָס גאנצע גלאָז טיי. צו פעליען) דו שטעלסט איין נאָך צעכנאָווסקין א כסדרדיקן אויסשפּיר. אויף קיין רגע לאָז אים נישט ארויס פון אויג. האָסט פארשטאנען?

פעליע:

כ'האב פארשטאנען. מ'מוז זיך אײלן. ער איז געקומען עדות זאגן אויף פאנטשישינס פראצעס. נאכדעם קאן ער נעלם װערן.

זשדזשאראק:

ס'איז קלאר — ביזן געריכט טאר ער נישט דערגײן! (פארטראכט זיך, אלעמענס אויגן זײנען געװענדט צו אים) יא, װעמען גיבן מיר עס איבער?

נפתלי שטײט װי א צוגעשמידטער, מיט ברײט־צעעפנטע, בעטנדיקע אויגן.

פעליע:

(רואיק) איך האב דאך שוין אנגעהויבן, טא...

פיאטר:

(אנטשלאסן, קאלט) לאזט, מײן האנט האט אלעמאל געטראפן אין ציל.

נפתלי:

(רײסט זיך דורך צו זשדזשאראקן, כאפט אים אן בײ דער האנט) כ'בין א זעלנער. א געטרײער זעלנער בין איך...

פארהאנג

ס ו ף פ ו ן צ װ ײ ט ן א ק ט

ד ר י ט ע ר א ק ט

5־טע סצענע

א ווינקל אין א געדיכטן וואלד. ט ש ע ר מ א ק ליגט אויפן גראָז. דעם קאָפּ האלט ער פּאריסן צום זון־אונטערגאנג. אויפן פּנים — טיפע זאָרג. ב ר י י ט ע ר גייט צווישן דיביימער, בייגט זיך אָפּט איין, הייבט עפּעס אויף, גייט ווייטער. ער בלייבט שטיין ביי אן אלטן, ברייט־צעצווייגטן בוים, קוקט זיך אין אים שטארק איין.

ברייטער:
זע, זע — א הארץ און אין מיטן א פייל! (דרייט זיך אויס צו טשערמאקן) ווו דו זאָלסט זיך נישט א קער טאָן — אומעטום דער טויט. א פייל אין סאמע הארץ...

טשערמאַק:
וואָס פּלוידערסטו וואָס? ווייסט דען נישט — ס'איז א סימן פון פאַרליבטע...

ברייטער:
א שיינער סימן, אזא יאָר און אזוי זיי. קאַליקעס האָבן אים אוודאי אויסגעטראכט: נישט געקאָנט, ווייזט אויס, טרעפן איינער צום אנדערנס הארצן, האָבן זיי פון דערווייטנס, מיט פיילן געוואָלט טרעפן. אין די ראָמאַנען טרעפט מען אזעלכע שיסערס, וואָס האלטן אין איין אויקן און אייקען — ס'קערט אויש די גאל פון זיי. זאָלן זיי ביי מיר פרעגן — כ'בין אן אלטער זעלנער. געשאָסן און געטראָפן. (פאַרטראכט זיך) ס'רעדט זיך אזוי... אין ליבע, ברודערקע, איז עס גאָר נישט אזוי... און אז ס'מאכט זיך אמאָל, ס'איז אביסל טרויעריקלעך אויפן הארצן — איז וועד אייקעט עס? הער מיך טשערמאַק: ליבע איז — אָ! (מאכט א באוועגונג, ווי ארומצונעמען אלץ ארום און צודריקן צום האַרצן) די גאַנצענע וועלט!

טשערמאַק:

(שפּעט אים נאָך) די גאַנצענע וועלט... (שפּייט אויס) מיט אַלע אירע שלעק און כאַליערעס, (מיט איראָניע) מיטן פּראָוואָקאַטאָר צעבנאַוור־סקי אין דער מיטן...

ברייטער:

(פּלאָנטערט) כ׳מיין. ס׳איז נישט אַזוי, ווי עס רעדט זיך. מ׳דאַרף עס אָבער דערפילן אָט אַזוי, ווי איך פיל עס, פאַרשטייסט? גייסט זיך טרעפן מיט דיין געליבט מיידל. ס׳האַרץ ביי דיר האַלט ביים אַרויספאַלן. דו וואָלסט אַריבערגעהיפּערט גאַסן מיט אַלץ און אַלע־מען (לאָזט אַראָפּ דעם טאָן. מיט באַדויערן) און דאָ מוזטו גאָר האָבן די אויגן אין דער פּאַטילניצע — אַ ביין אויג זאָל אויף דיר נישט פאַלן... (פּויזע) אַזוי איז עס, טשערמאַק: אַ לעבן ווי האַלץ — און ס׳איז נישטאָ מיט וואָס צו הייצן.

טשערמאַק:

(קוקט אים אָן קרומלעד, מיט פאַרדאַכט) זאָג אָפן — ס׳איז דיר שווער אויפן האַרצן?

ברייטער:

(גייט צו נעענטער צו טשערמאַקן, זעצט זיך לעבן אים אויפן גראָז) און דיר איז גרינג? וואָס מאַכסטו פאַר אַן אָנשטעל? דו האָסט זיך געריכט, אַז מיר וועלן נאָכאַמאָל זיך דאַרפן דאָ טרעפן? איך האָב דאָך אים אויסגעלערנט האַלטן דעם שפּייער. דוכט זיך — אַלץ אין אָרדענונג... ווי לאַנג, מיינסטו, קאָן מען עס אַזוי זיין צווישן לעבן און טויט? (ענערגיש) הער נאָר, הער — האַלטן די היה ביים סאַמע עק און זי אַרויסלאָזן אַ גאַנצע פון די הענט.

טשערמאַק:

דו ווייסט שוין אַלץ — וואָס און ווען? וואָס באַלבעסטו? קאָנסט שוין קיין רגע נישט צו וואַרטן.

ברייטער:

(בייגט זיך נעענטער צו צו טשערמאַקן, פאַרטרוילעך) כ׳זאָג דיר דעם ריינעם אמת — עפּעס פאַרשטיי איך דאָ נישט. און דו? ווי מיינסטו? דעם פּיסטאָלעט האָט פּעליע אַ י ם געגעבן און נישט מיר — אַן אויסגעדינטן זעלנער נאָך פון צוואַנציקסטן יאָר, אַ? איז דאָס גלאַט

6-23

אזוי? אָדער... אָדער דאָס האָט אַ שטיקל שייכות מיט... אָט דעם הערצעלע מיט חער פיל אין דער מיט?

טשערמאַק:

(הייבט זיך אונטער, קוקט פאַרחידושט אויף בריטערן) גיב זיך נאָר אַ טאַפּ אין דיין פאַרלאָבטשעטן שטערן — דו ביסט, דוכט זיך, אין די הויכע גראַדוסן. אַן איינפאַל! נאָר ביי בריטערן אין קאָפּ האָט געקאָנט אַזוינס אויפקומען. אומעטום זעט ער נאָר פאַרליבטע... נו, יאָ. מ׳זעט דאָך. זי האָט אים ליב. וואָס איז דאָ צו ריידן... (כאַפּט זיך פלוצעם) איז על־כן? קומט נאָר אויס ביי דיר פאַרקערט — נאַ דיר אַ פּיסטאָלעט דרשה־טעשאַנק! (מיט כעס) הער זיך איין, בריטער, דו ביזט שוין איינגאַנצן אַראָפּ פון גלייכן וועג. כ׳וויים באמת נישט, נאָך וואָס האָט טשווינעק דיך באַדאַרפט אַריינשלעפּן אין דעם גאַנצן עסק. וואָלסט זיך בעסער געגאַנגען אויף אַ ראַנדקע צו דער בלאָנדער, אָדער דער שוואַרצער...

בריטער:

(מיט צווויפגעדריקטע ברעמען, דראָענדיק) פּאַוואָליע, דו. דיין קאַפּיטע איז צו קליין פאַר מיין כאַליעווקע. מיך שלעפּט מען נישט, דו הערסט! וואָס איז? טשווינעק קאָן מיך ערשט פון נעכטן? דוכט זיך, אַז כ׳בין פון די ערשטע געווען אין לעדער־קעמערל. נאָך מיט רחמיאלן... ווען ער זאָל זיין, וואָלט ער געוווסט, וואָס אַזוינס בריטער קאָן אויפטאָן...

אומבאַמערקט קומט אָן נ פ ת ל י. יומטובדיק אָנגעטאָן. מיט אויסגעפוצטע שיך, אַ קראַוואַט, גלאַט צוגעקעמט.

טשערמאַק:

און אַזוי, מיינסטו, ווייסט מען נישט וועד־וואָס עס דאַרף ביי אונדז טאָן? אַז מ׳האָט דווקא באַשטימט נפתלין — מסתמא דאַרף דאָך אַזוי זיין (קוקט כיטרע אָן בריטערן) קום נאָר אַהער נעענטער (בריטער בויגט זיך צו צו אים) הער מיט קאָפּ: נפתלי, פאַרשטייסט — טאָמער פאַלט ער אריין — איז וואָס? די ריזיקע איז קלענער. אַ מינדעריעריקער — קיין טויט־שטראָף וועט ער נישט כאַפּן. (נפתלי גייט צו נעענטער, בלייבט שטיין, אַ בלייכער, מיט צעפלאָמטע אויגן, אָנגעשטעלט אויףביידן) אַזוי, מיין איך, איז עס. אָן אַנדער זאַך איז, ווען איך אָדער דו פאַלן מיר אריין — דאָ, זעסטו (מאַכט אַ

באוועגונג איבערן האלדז) איז דער אָנגעזייפטער קראוואט שוין צוגעגרייט.

בריטער:

(מיט פאַרוואונדערונג) זע, זע — מיר איז עס גאָרנישט איינגעפאַלן! מיינסט, אזוי איז עס טאַקע?

נפתלי:

(באהערשט, ציילנדיק די ווערטער) און איך מיין אנדערש... (טשערמאק און בריטער שפּרינגען אויף פון אומגעריכטקייט) איך מיין, אז מ׳דאַרף פריער האָבן די אויגן און די אויערן אויף אַן אָרט, וואָרים ס׳קאָן זיין צו שפּעט זיך צו חידושן. מ׳קאָן אונדז דאָ אַלע, מיט איין מאָל, צוקלאַפּן.

טשערמאַק:

(מיט גאל) און ווו זיינען עס געווען דיינע אויגן און אויערן? ער איז דאָך לעבן דיר פאַרבייגעגאַנגען. מיר זיינען דאָך אַלע געווען אויפן אָרט און געוואַרט — אָט, און ער איז פּאַרטיק. און דו (מיט גרינגשעצונג) דו האָסט אים אָפּגעלאָזן. (אָנגרייפעריש) וואָס ביסטו אזוי זיכער, אז צעכנאָווסקי וועט דיר טאָן די טובה און נאָך אַמאָל זיך לאָזן מיטן העלבן העמד? די שולד וועט דאָך אויף אונדז אַלעמען פאַלן.

נפתלי:

(מיט איראָניע) אויף מיר, מסתמא, צום ווייניקסטן... נישט אזוי טשערמאַק? כ׳בין דאָך נאָך א מינדערייעריקער. (זעצט זיך צו אויפן גראָז, קאָפּעט מיטן אָפּצאַס די ערד. כאַפּט זיך פּלוצים. מיט איינגעהאַלטענער אויפרעגונג) ס׳איז נישט אמת, איר הערט! זוי קומט איר גאָר אזוי צו טראַכטן? (היצט זיך) צי וואָלט די האַנט ביי מיר זיך געקאָנט גאָר אויפהייבן, ווען כ׳זאָל גיין מיט דער אויסרעכענונג, אז דער שונא וועט צוליב מיינע 19 יאָר מיר גאָר א גלעט געבן איבער די באַקן?!

בריטער:

ווער זאָגט דען? מיר מיינען בלויז, אז דו קאָנסט גאָרנישט זוכן, ווי אזוי די זאַך שטייט...

נפתלי:

זאָג, זאָג ביזן סוף. ווילסט זאָגן, אַז מ'האָט דווקא מ י ר געגעבן די אַרבעט, און עמעצער וויל זיך אונטער מיינע פּלייצעס פאַרבאַ־האַלטן. אַ מינדעריעריקער! אַזוי מיינט איר? (אַנגעשטרענגט, פאַרדאַ גהט) באַטראַכט זיך, חברים, וואָס רעדט איר? אַזוי טוט דאָך בלויז דער שונא (היציק) דאָס פאַרשלעפּט ע ר דאָך קינדער, ווייבער, באַ־האַלט זיך הינטער זיי, כּדי אָפּצומאַן די סאַמע שווידערלעכסטע פאַר־ברעכנס!

טשערמאַק:

כ'פאַרשטיי נישט, וואָס האָסטו זיך אָנגעצונדן? וואָס האָב איך דען אַזוינס געזאָגט?

נפתלי:

(מיט ווי אין דער שטימע) ס'פאַרדריסט! ליבלעכע חברים זאָלן אַזוי טראַכטן וועגן מיר! (לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ, פאַרטראַכט) פּיאָטר דערציילט, ביי די רוסישע זעלנער איז פאַראַן אַזאַ שטייגער: פאַרן גיין אין אַן אַטאַקע — וואַשן זיי זיך אַרום, טוען אָן ריינע וועש. (אויפגערעגט) ריין דאַרף מען זיין! אויך אין די געדאַנקען!

טשערמאַק:

לאָז אָפּ, טאַליק. לאָמיר ריידן צו דער זאַך (פּלאָנטערט) יאָ... ניין, מאַקע, וואָס איז מיט דיר געשען?

בייטער:

(צו טשערמאַקן) איצט האָ ס ט ו שוין קיין געדולד נישט. וואָס ביסטו ווידער פאַר אַן אויספאָרשער? ס'וועט קומען פּעליע, פּיאָטר — וועט מען אַרויסלייגן אַלץ אויפן וואָרשטאַט (צו נפתלין) האָסטו ביי זיך דעם פּיסטאָלעט?

נפתלי:

(דערשראָקן) וואָס איז דען? (שטייט האַסטיק אויף, פאַרשטעלט מיט דער האַנט די הינטערשטע הויזן־קעשענע) ווער האָט דיך געהייסן אים אָפּנעמען ביי מיר? (אויפגערעגט, עקשנותדיק) כ'וועל נישט אָפּ־געבן, הערסט, כ'וועל קיינעם נישט געבן!

בייטער:

וואָס טוט זיך מיט דיר, פאַרשטיי איך נישט. וואָס קאָכסטו זיך! אין אַזאַ צייט, ווי פאַלט דיר נאָר איין? א י ך וויל ביי דיר אָפּנע־

מען? כ'וויל מיר זאָלן אויסנוצן די געלעגנהייט און נאָך אַמאָל א פּרווו טאָן. כ'האָב געפּאַקט א גוטן ציל (ווייזט אים אויף דעם בוים מיט דעם אויסגעקריצטן הארץ) זעסט, אין סאַמע הארץ — ס'איז א גוטער סימן.

נפתלי:

(שמייכלט פארלוירן) נישט איצט, ברייטערל, אז מירן זיך פונאַנ־דערגיין. (מיט זאָרג אין דער שטימע) פארוואָס איז נאָך פּיאָטר ניש־טאָ? האָסט אים צוּווייסן געגעבן?

טשערמאַק:

איך אויף דיין אָרט וואָלט זיך גאָרנישט געאיילט צו טרעפן פּיאָטרן. ער שיט, — דער אלטער, מיט טויטע קללות.

נפתלי:

(מיט א געמאכטער רואיקייט) איז דעריבער וואָס? אז כ'האָב פאר־דינט — קומט מיר.

ברייטער:

וואָס הייסט — האָסט פארדינט? איך פארשטיי נישט. וואָס איז מיט דיר געשען?

נפתלי:

(מיט אן אויסדרוק פון פארלוירנקייט אויפן פנים) א חרפה צו דער־ציילן... כ'בין ארויס אין ארבעטס־דעקל. גלייך פון ווארשטאַט. כ'האָב געטראַכט — אזוי וועט בעסער זיין. כ'וועל זיך אין די אויגן נישט ווארפן. דעם פּיסטאָלעט האָב איך פארשטעקט אין דער רעקל־קעשענע. אז כ'האָב צעכנאָווסקין דערזען, הייב איך אָן דעם פּיס־טאָלעט צו שלעפּן. א רגע — און אלץ. און דאָ דערפיל איך, ווי דאָס בלוט הייבט מיר אָן אויסצורינען (פּויזע, שטיל) דער שפּייער האָט זיך אין הינטערשלאַק פארטשעפּעט (אויף טשערמאַקס און ברייטערס פנים — אויסדרוקן פון אנטוישונג) כ'בין שוין גרייט געווען אַט אזוי, פאר אלעמען אין די אויגן, צעררייסן אויף זיך דאָס מל־בוש... צווישן מיר און דעם פּראָוואָקאַטאָר זיינען אויסגעוואַקסן זיי־טיקע מענטשן. אזוי, ווי אין דער ערד וואָלט ער אריין. (גאָר שטיל) אַט דאָס איז אלץ (ווענדעט אויף ביידן זיינע טרויעריקע אויגן).

משערמאַק:

(באַטראַכט איס פון קאָפּ ביז די פיס) דערפאַר האָסטו זיך עס הייַנט אַזוי אויסגעפוצט, ווי דו וואָלסט זיך אויף אַ שמחה געקליבן, אָדער... אַזוי ווי די רוסישע זעלנער?

נפתלי:

(צאַפּלט אויף) יאָ, אַזוי ווי די רוסישע זעלנער! (פאַרקלערט. פּויזע. הייבט אָן שטיל) פון קינדערווייז אָן איז עס מיר פאַרבליבן. כ'וועל ביינאַכט נישט איינשלאָפן, ביז כ'וועל ביי זיך פון פריער נישט האָבן באַשטימט, וועגן וואָס וועל איך מיט פאַרמאַכטע אויגן טראַכטן... אַ חדר־ייִנגל, ווייס איך, האָב איך געטרוימט וועגן אַ נייעם בגד מיט בלויע לאַמפּאַסן און קנעפּ, אַזוי ווי ביי די גימנאַזיסטן. שפּעטער — וועגן אַ שיפס־קאַרט, פאָרן קיין אַמעריקע...

ברייטער:

(אין נפתלים טאָן) מאַכן אַ לעבן, האַרריי — אָפּ, יאָגן דעם זיבעטן שווייס, מאַכן אַ „טאָלער" — אַמעריקאַנער גליקן.

נפתלי:

...כ'געדענק אַ נאַכט. די מאַמע איז צו מיר צו אַ טויט־דערשראָקענע. זי וועקט מיך, מינוטערט — כ'האָב זיך צעזונגען, זאָגט זי, פון שלאָף. און דאָס אויף אַן אַנדער לשון... כ'געדענק עס ווי הייַנט — דאָס האָט מיר פּיאָטר אויסגעלערנט... (הייבט אָן גאָר שטיל זינגען, מיט געפיל, די איבעריקע כאַפּן אונטער, און ווערטער):

סמיעלאָ מי וויבאַי פּאָידיאָם,
זאַ וולאַסטי סאָוויעטאָוו,
אי קאַק אָדין אומריאָם,
ווי באָרביע זאַ עטאָ.

(פּויזע) הערסט משערמאַק (חזרט איבער סקאַנדירנדיק) „אי קאַק אָדין אומריאָם" ס'הייסט — אַלע ווי איינער זיינען זיי גרייט געווען צו שטאַרבן און וועגן דעם האָבן זיי דאָס שענסטע ליד געזונגען.

ברייטער:

(פאַרטראַכט) ווער ווי ווער — איך ווייס דאָך גוט. זויפל מאָל האָב איך דאָס דאָזיקע ליד געהערט אויפן פראָנט. זיי קאָנען, הערסט, מיט די לידער פאַרשמעלערן דעם שונא. אַ גרויסער גלויבן איז אין זיי!

נפתלי:

אַט דאָס איז דאָך עס! (זינגט פאַר זיך אַליין, נאָך שטילער):

אי קאק אדין אומריאָם,
ווי באָרביע זא עטאָ.

איר הערט. געווען א נאכט, ווען כ'האָב זיך געזען, אַט אַזוי, ווי כ'זע א י י ך איצט — צווישן מוזיקאַנטן, מוזיקאַנטער. מיר זיינען מיט פאָנען געגאנגען. צום תפיסה צוגעקומען. מיר רייסן טויערן. מיר ברעכן אויף טירן — אלע קאַמערן זיינען שוין אָפן! און גראָד איז אַזוי געשען, אַז פון דער טיר, וואָס איך האָב אויפגעריסן איז אַרויס עמעצ. אזא שיינינקע, אזא ליכטיקע... און אַט ווארפט זיך אויף מיר רחמיאל... אזוי פיל גליק! (פארטראכט. מיט פרייד אויפן פנים. זינגט — ווי פריער:)

אי קאק אדין אומריאָם,
ווי באָרביע זא עטאָ.

(קורצע פויזע)

ברייטער:

(פאַרטרוימט) אזוי וועט עס זיכער זיין, מאַליק. אזוי מוז זיין! אין רוסלאנד איז דאָך אזוי געווען...

נפתלי:

(כאפט זיך, הויבט אָן פליסטערן נערוועז) נעכטן האָב איך איינשלאָפן נישט געקאָנט. עפּעניען די אויגן — אויך נישט. א לאווינע מענטשן טראָגט זיך און טראָגט פארביי מיר, און אלע יאָגן זיך נאָך אים, נאָך צעכנאָווסקין! ס'הארץ, פיל איך, אַט — אַט פאלט עס ביי מיר ארויס. איך, איך מוז אים דעריאָגן! (בארואיקט, א שמייכל באווייזט זיך פלוצעם אויף זיין פנים) „א צער בעל חיימניק וואקסט עס" פלעגט מיין טאטע טענהן. כ'פלעג ערב ימים נוראים נישט וועלן גיין צום שוחט קוילענען דאָס כפרההענדל. ס'פלעגט מיך נודיען פון בלוט. (לאכט שטיל. ווערט באלד ערנסט) א מענטשן דערהרגענען — ניין... (אנטשלאָסן) ס'וועט זיך די האנט קיין טרייסל נישט טאָן — א פּראָוואָקאטאָר! (ברומט)

אי קאק אדין אומריאָם,
ווי באָרביע זא עטאָ.

פון דערוווייטנס הערן זיך, ווי א שטילער עכאָ, די לעצטע טענער פון דעם דאָזיקן ליד. אלע שטרענגען זיך אָן. דערזעעז פּיאָטרן.

און אויפגערעגטער, מיט אויסגעסטארטשעטע אויגן קומט אָן פּיאָטר. נפתלי קוקט אים גלייך אין פּנים מיט אן אויסדרוק פון שולדיקייט. טשערמאק ווענדט אָפּ זיין בליק פון פּיאָטרן אויף נפתלין.

פּיאָטר:

(רייסט איבער די אָנגעשטרענגטקייט, נעמט פלוצעם אָן נפתלין ביי די אקסלען, דריקט אים צו צו זיך) וואָס ווייסט איר, וואָס ווייסט איר, חברה מיינע!...

נפתלי:

(אויפגערעגט, אייליק) הער מיך פריער אויס, פּיאָטר...

פּיאָטר:

וואָס האָב איך דיך אויסצוהערן? הערט מ י ך בעסער אויס. ציווייסט איר וואָס דאָס באַטייט? (אונטערשטרייכנדיק יעדעס וואָרט) מעטאַל האָט זיך גערירט! חדשים־לאנג — און גארנישט. אלע ארום טוען, שטרייקן, שטעלן זיך אנטקעגן — און ביי מיר אויפן פאבריק? מיטן הארצן זייענען, דוכט זיך, אלע מיט אונדז, אָבער געבן אזוי אַ א טרייסל, נישט לאָזן רייסן פון זיך שטיקער אלעמאל, בעת נייע רעדוקציעס — דאָס גייט נישט און גייט נישט! (טריאומפירנדיק) עס גייט שוין!

נפתלי:

(נאָך אים ברייטער, טשערמאַק — מיטגעריסן) וואָס? ווי אזוי? ווען איז עס געשען?

פּיאָטר:

(צו נפתלין) אָט דאן, ווען ביי דיר האָט זיך עס פאַרהאַקט... (נפתלי ציט זיך צוריק, לאָזט אראָפּ דעם קאָפּ) האָסט דאָך געזען, טשערמאַק, כ'גיי און ס'הייבט מיך אונטער. כ'ווייס, אז זשדזשאראַק וועט עס צו מיין קאָפּ אויסלאָזן. (צו נפתלין) א י ך האָב דאָך ד י ר אָפּגעטראָטן. און דאָ איז צעכנאָווסקי ווידער ארויס גאַנץ. פלוצעם — כ'דערפיל, ווי פון צוויי זייטן כאַפּט מען מיך פאר די פּלייצעס (אלע דריי — געשפאנט, פארוווּנדערונג אויף זייערע פּנימער) אייגענע! צוויי פון מיין פאבריק. זיי זוכן מיך ארום, ווי מיט ליכט. אומעטום זייענען זיי אויסגעווען. ווייזט זיך ארויס, אז אין די קאָנווערטן

מיטן לוין האָבן עטלעכע צענדליק פּון די מיניקע באַקומען רעדוק־
ציעס. די מאָס איז שוין איבערגעגאַנגען. דער עולם שיט מיט פייער
און אונדזערע, פאַרשטייט איר דאָך, גיבן צו היץ. מ׳איז אַלע אַוועק
אין פּאַריין. ווען איך בין אָנגעקומען, האָט פּונקט דער פּעפּעסיאַק
יאַזשאָמבעק געדרשנט. איר ווייסט דאָך, (מאַכט נאָך) „אַ שווערע
צייט, מ׳דאַרף איבערוואַרטן, קריזיס, מ׳קאָן נאָך אַמאָל די גאַנצע
פאַבריק צומאַכן”. הכלל — ער סטראַשעט, בעט זיך. מיך צום וואָרט
וויל ער בשום אופן נישט צולאָזן. מ׳האָט מיך אויף די הענט אַרויפ־
געשלעפּט אויף דער טריבונע — דער עולם אַליין. מילא — כ׳האָב
אַרויסגעלאָזט אַלע, וואָס האָט זיך מיר אָנגעזאַמלט אויפן האַרצן
(קוקט אַלעמען אָן מיט צוגויפגעזשמורעטע שמייכלענדיקע אויגן.
כאַפּט זיך פלוצעם) כ׳דאַרף זשדזשאַראָקן האָבן נייטיק, ווי דאָס
לעבן.

נפתלי:

פעליע וועט אוודאי ווייסן, ווו מ׳קאָן אים טרעפן (איינגעהאַלטן,
אָבער מיט קענטיקן אומרו) פאַרוואָס איז זי נאָך נישטאָ?

פּיאָטר:

(אַנטשלאָסן) הערט, מיינע טייערע, איר פאַרשטייט דאָך אַליין —
ס׳איז נישטאָ מער קיין צייט זיך צו צאַצקען מיט דעם שטיק פאַר־
ליבע. איר פילט דאָך, מיט וואָס עס שמעקט איצט! (צו נפתלין) פאַר
שטייסט, טשווינעק — די מוזט טרעפן! גראָד איצט מוזן זיי דער־
פילן — אַלע, דאָ ביי אונדז, און אין וואַרשע — אַז וואָס פאַר אַ
לאַנגע האַנט מיר האָבן! מעטאַל, ברידערלעך, דאָס איז עפּעס ווערט,
אַז ס׳וועט אַ הילך טאָן!

טשערמאַק:

וואָס איז דאָ צו רעדן? ס׳איז די סאַמע רעכטע צייט. איצט נאָך
פאַרזוימען?

ברייטער:

נו, מאַלע וואָס עס טרעפט. אמת נפתלי?

טשערמאַק:

(קוקט אָנגעשטרענגט אויף פּיאָטרן. דערנעענטערט זיך צו אים) און
אפשר, אַז ס׳איז דאָך נאָך דאָ צייט. נפתלי איז יונג. דער יינגסטער
צווישן אונדז. ער דאַרף לעבן! ער קאָן דאָך דערלעבן! (אַנטשלאָסן)

גיב מיר דעם פּיסטאָלעט! איר וועט זען — דאָס לעצטע מאָל וועט עס אים זיין... אָט, ווי איר וועט מיך א לעבעדיקן! איך האָב דאָך שוין אין מיין לעבן עפּעס וואָס געטאָן...

נפתלי:

(גערירט) אוי וויל איך לעבן... דערלעבן! ס'איז דאָך אזוי נאָענט דער טאָג. איך פּיל אים ממש... אָט, ווי ער וואָלט געאָטעמט אויף מיר. מיר זיינען פריי! קיין שונאים היטן מער נישט אונדזערע טריט. און אלץ ארום עטעמט אזוי טיף, וויל אזוי לעבן... (קערט זיך אום צו טשערמאַקן. ענדערט פלוצעם דעם אויסדרוק אויפן פּנים. הארט. אנטשלאָסן) אָבער נישט קיין געשענקט לעבן, פארשטייסט?! קיינער זאָל מיר אים, פון רחמנות וועגן, נישט אונטערטראָגן!

פּיאָטר:

קלאָר, ווי זשע! און חוץ אלעמען, ווער האָט עס געגעבן א רעכט צו ענדערן א באַשלוס? און דאָ איצט — ווען אלץ דארף זיין פּינקטלעך, אויף זיין אָרט (דערנערווירט זיך) וואָס האָט זיך פעליע פארהאַלטן, פארשטיי איך נישט. זי איז דאָך געגאַנגען די פונקטן אויפסניי קאָנטראָלירן, צעטיילן. באמת, חברים, ס'איז דאָך מיר א שאָד יעדע רגע. כ'זאָג אייך — מיינע וועלן נאָך ארויס אין גאס אויך. אָ, איר קענט נישט מיינע לייט. ס'איז מעטאַל, ברידערלעך. (באמערקט, ווי נפתליס פּנים איז געוואָרן אָנגעשטרענגט. פּיאָטר קוקט זיך ארום, דערזעט, ווי צווישן די ביימער האָט זיך עפּעס א ריר געטאָן, לאָזט זיך מיטן גאנצן קערפּער פאָרויס. דערזעט דער פאַמעלעך־אָנקומענדיקער פעליען. בלייבט שטיין). זע, און מיר האָבן זיך שוין גאָר באאומרואיקט. געמיינט, אז עפּעס איז געשען.

אלע פאַרשן אָנגעשטרענגט פעליעס פּנים. דער אויסדרוק אויף אים — א שטרענגער, א פארשלאָסענער.

נפתלי:

(צודרינגלעך, באאומרואיקט) זאָג, וואָס איז געשען... כ'זע דאָך.

פעליע:

לאָז... שפּעטער. מ'מוז ענדערן די פונאַנדערטיילונג פון די פּאָסטנס. פארפאַלן, מ'האָט אים דורכגעלאָזן (באמערקט נפתליס אָנגעשטרענגטן בליק) ער וועט זיך נישט ארויסדרייען. לויט די ידיעות, וואָס מיר האָבן באַקומען, איז דאָס וויכטיקסטע — באַזעצן דעם ראָג

האליצקי און דעם האָג וואָלאָווע. אויף דעם דאָזיקן אָרט וועל איך זיין און... (באַטראַכט יעדן באַזונדער) און ברייטער. (צו טשערמאַקן) דו העקסט משווינעקן, וועסט אים העלפן אַרויסקריגן זיך, באַשיץ אים. צוזאַמען שאַפן מיר א קייט — פון האַנען טאָר זיך שוין צעבנאַווסקי נישט אַרויסקריגן...

פיאָטר:

(פאַרוווּנדערט, בייסט די וואָנצן) איך פאַרשטיי דיך נישט. נו, און איך? וווּ איז מיין אָרט?

פעליע:

(אויף איר פּנים באַווייזט זיך פריער פאַרצווייפלונג, נאָכדעם ווייטיק. רעדט מיט א בעטנדיקן טאָן) פיאָטר, כ'פאַרזיכער דיך, מיר וועלן זיך אַליין אַן עצה געבן! (צו אַלעמען — ענערגיש) א יאָ, חברים, מיר וועלן זיך אַן עצה געבן?!

נפתלי:

אויף זיכער פיאָטר, דו גלייבסט האָך מיר...

פיאָטר:

(מיט כעס) א סוף, לאָזט...

פעליע:

(פאַלט אים אַריין אין די רייד) פאַרשטיי פיאָטר — איצט טאָר־סט נישט! אין קיין פאַל טאָרן מיר דיין לעבן נישט איינשטעלן.

פיאָטר:

(רעדט מיט א קאַלטן, דורכנעמענדיקן בליק אין די אויגן) צו יונג ביסטו, טאָכטערקע, כדי צו באַלעבאַטעווען מיט מיין לעבן. ווער האָט דיר געגעבן דאָס רעכט? זשדזשאַראַק אפשר?

פעליע:

(גיט זיך א כאַפּ) זשדזשאַראַק... (איר שטימע ברעכט זיך איין, דריקט אָפּ אויף א רגע די אויגן, פאַרשטעלט זיי מיט דער האַנט)

נפתלי:

(גייט נאָענט צו צו איר) פעליע, וואָס איז מיט דיר געשען? פאַר־וואָס שווייגסטו? אין אַזא מינוט...

פיאָטר:

(האַרט באַפעלעריש) זאָג, אָן שום באַהעלטעניש. מיר, דאָ, אַלע — מיר מעגן וויסן.

פעליע:

(מאַכט אַן אָנגעשטרענגונג איבער זיך. באַהערשט) זשדזשאַראַק איז אַרעסטירט...

דויערנדיקער, אַלגעמיינער שווייגן. אויף נפתּליס פּנים — גרויס פּיין, וואָס גייט פּאַמעלעך איבער אין פּאַרגליווערטער פּאַרביסנקייט. טשערמאַק — אויפגערעגט, פול מיט צאָרן. ברייטער — פירט שנעל מיט די אויגן פון איינעם אויפן צווייטן, ווי זוכנדיק אַ דערקלערונג, וואָס דאָס באַדייט.

פיאָטר:

(קוקט אָנגעשטרענגט אויף פעליען.) וויאַזוי איז עס געשען?

פעליע:

נעכטן אין אָוונט. ווען ער איז צו זיך אויף דער דירה געגאַנגען. ווייזט אויס, אַז מ'האָט אים שוין לאַנג אָבסערווירט. און אפשר האָט אים צעכנאָווסקי באַמערקט. ער האָט זשדזשאַראַקן געקענט..

נפתּלי:

(מיט צעפלאַמטע אויגן) ער, אויף זיכער ער!

פעליע:

איך האָב זיך געבעטן ביי אים — מ'דאַרף איבערוואַרטן! נישט באַוועגן זיך, ביז מירן פּטור ווערן פון פּראָוואָקאַטאָר. מירן אַליין אַליין דערליידיקן. און ער... (ווידער ברעכט זיך איין איר שטימע) אַלעמען אונדז האָט ער געהיט, כּסדר געלערנט זיך היטן, געעצהט, געשטראָפט. און זיך האָט ער נישט געשוינט. אין אַזאַ צייט! גראָד די לעצטע טעג האָט עס אים אַזוי געטראָגן. ער האָט זיך אַזוי גע־פרייט — נייע קאָנטאַקטן באַקומען. ביי מעטאַל...

פיאָטר:

(דערשטוינט) נייע קאָנטאַקטן ביי מעטאַל, זאָגסטו? געוואַלד, ווי אַזוי האָב איך זיך עס נישט געכאַפּט! דאָס איז זיין אַרבעט! זיין האַנט אין מעטאַל־שטרייק!

נפתלי:

(ווי פארחלומט) אין יעדן אונדזער טראָט באַגלייט ער אונדז. ער היט, וואָרנט, לויערט, לערנט ווי אַזוי צו צילן און טרעפן אין ציל... ווי וועט עס אַצינד זיין, פּיאָטר?

פּיאָטר:

(פאַרביסן, שטרענג) ס'וועט זיין אַזוי, אַז חער שונא וועט זשדזשאַראַקס קלעפּ נאָך שטאַרקער דערפילן, ווי דעם אַנדערש?

ברייטער:

אַזוי פיל קרבנות... נאָכאַנאַנד... אויף יעדן טראָט...

פּיאָטר:

און דו, וואָס האָסטו געמיינט? מיט איין זעץ — און פּטור! ניין, ברודערקע. ס'איז נאָר די קלעפּ נישט צונויפצורעכענען. וויפל איך געדענק זיי פאַר אָט די צענדליקער יאָר — און דאָך!...

נפתלי:

אָט אַזוי ווי יענער פויגל, וואָס ווערט אויפסניי געבוירן.

פּיאָטר:

ווי שטאָל, וואָס ווערט נאָך פאַרהאַרטעוועטער. אַזאַ כוח איז אין אונדז פאַראַן (כאַפּט זיך פלוצעם) ס'איז קלאָר. האָסט נאָך וואָס איבערצוגעבן, פעליע?

פעליע:

(פאַרביסן, באַפעלעריש) דו גייסט נישט פּיאָטר! ד י י ן אָרט איז ביי מעטאַל!

פּיאָטר:

(גוטמוטיק, ווייך) אַ סוף, אַ סוף. ס'וועט זיין אַזוי, ווי ס'באַדאַרף צו זיין. אַלעמען איז קלאָר, וואָס מיר טוען?

טשערמאַק:

וואָס איז נאָך פאַראַן דאָ צו רעדן? אַלץ איז קלאָר.

פּיאָטר:

איז — מיט דערפאָלג! (שטרעקט אויס די האַנט צו נפתלין זיך צום געזעגענען).

נפתלי:

(איילינג, ווי ער וואַלט זיך עפּעס וויכטיקס דערמאָנט, רוקט אָפּ פּיאָטרס האַנט) וואַרט אַ רגע, פאַרוואָס האָסטו מיר נישט דער־מאָנט?! זשדזשאַראַק האָט דאָך אָנגעזאָגט... (גייט צו גאָר נאָענט צו טשערמאַקן און ברייטערן — רעדט שנעל. פּיאָטר, פּעליע קוקן אים נייגעריק אָן) מיר מוזן אָנזאָגן אַלע אונדזערע מענטשן — אַלע, איר הערט! — אַלע מוזן צוריק אַריין אין פּאַריין. (טשערמאַק, ברייטער — פאַרוווּנדערט) ניט צו פאַרשטיין: פון דרויסן טויג נישט! מיר וועלן ווייניק אויפטאָן. מיר מוזן זיין אינעווייניק. מיט אַלע אַרבעטער צוזאַמען. מיט די פּוילישע, מיט די אוקראַינישע, מיט די יידישע, איין פּאַריין מוזן מיר מאַכן. מיר מוזן זיין צוזאַמען — ווי אַלע אַרבעטער...

טשערמאַק:

(כעסדיק) וואָס זייַנען דאָס פאַר אַ רייד, פאַרשטיי איך נישט! אפשר איז דיר איינגעפאַלן צו שרייבן אַזאַ מין צוואה.

נפתלי:

(שמייכלט, קוקט פריער אויף פּיאָטרן, נאָכדעם אויף פּעליען — פאַרהאַלט אויף איר זיין בליק) אַ צוואה... גיי, גיי, וואָס רעדסטו? (צו טשערמאַקן און ברייטערן) ס'איז אַ באַשלוס. פון דער פּאַרטיי. זשדזשאַראַק האָט מיר אָנגעזאָגט (ביי טשערמאַקן און ברייטערן ענ־דערט זיך דער אויסדרוק אויפן פּנים. ערנסט)

פּיאָטר:

ס'איז צייט זיך פונאַנדערצוגיין (שטיל, פייערלעך) מיט גליק, חברים, האַלט זיך! (דריקט אַלעמען די הענט. פאַרהאַלט זיך לענגער ביי פּעליען, לאָזט זי נישט קומען צום וואָרט) היט זיך פּעליע, הערסט וואָס איך זאָג דיר אָן? (גייט צו צו נפתלין, נעמט אים אַרום, צע־קושט זיך. גייט אַוועק. סיגעזעגענען זיך, פריער ברייטער און נאָכ־דעם טשערמאַק — גייען יעדער באַזונדער אַוועק אין פאַרשיידענע זייטן).

פּעליע:

(צאַרט) זאָג מיר טאַליק! מיר מעגסטו דאָך זאָגן...

נפתלי:

אָט אַזוי, ווי זיך אַליין.

פעליע:

(גערירט) נו גוט. זאג מיר, טייערער — דו ביסט זיכער אין זיך? ס'וועט דיר סטייען כוחות?

נפתלי:

(נעמט האסטיק איר האנט אין זיינער. דריקט זי צו זיך) אזוי ווי כ'בין זיכער אין נאענטן אנקום פון אונדזער באפרייונג... אזוי ווי כ'בין זיכער, אז אויך דאן וועלן מיר מיטן גאנצן לעבן — און א ברעקל רעשט — גיין אויפן ערשטן פייער... כ'וואלט נאר געוואלט, אז אויך דאן זאלן מיר זיין איינער לעבן אנדערן... צוזאמען...

פעליע:

ווי־זשע דען? איינער לעבן אנדערן... צוזאמען... אויף אייביק צו־זאמען!

נפתלי:

כ'וויל... כ'מיין... מיר וועלן זיי אפצאלן... מיר וועלן ארויסרייסן פון זייערע הענט אונדזערע... די טייערסטע... די העלדישסטע... פאר אונדזער לעבן! פאר אונדזער גליק! (דריקט איר פעסט די האנט, קוקט באגייסטערט אין פעליעס אויגן)

פארהאנג פאלט לאנגזאם

6־טע סצענע

אויפן פלאץ — ווי אין דער צווייטער סצענע. א זומערדיקער נאכמיטאג.

אין דער טיף פון דער סצענע, ביי די הייזער, שטייען מענער, פרויען, לעבן זיי — עטלעכע קינדער. אלע פארטראכט, פארדאגהט. איייניקע זיצן אויף די בריקלעך. נעענטער צו דער לאמטערנע — א הייפל מענטשן, שמועסן שטיל.

עלטערער ייד:

און איר מיינט, אז דאס קאן טארנישט געמאלט זיין? טאמער מאכן זיי א פאגראם? עס האט דען א סך געפעלט בעת דעם בלבול אויף שמיקנערן?...

ארבעטער:

ווער? וואָס? וואָס שרעקסט איר די בענהן? כ'זאָג דאָך אייך: נישט יענע צייטן!

מיטליאַריקער ייִד:

זאָל די שעה קיין שעה נישט זיין. מ'קאָן זיך אויף אַלץ ריכטן. ווו איז דאָס געהערט געוואָרן? אַ ייִד זאָל אַפּטאָן אַזאַ זאַך!...

ארבעטער:

אוודאי, וואָס חען זאָל אַ ייִד טאָן? דרייען ציצית? אָט רעדט איר און הייבט נישט אָן צו וויסן, וואָס איר רעדט (קוקט זיך פּאָרזיכטיק אַרום, דערזעט די קינדער, וועלכע הערן זיך אָנגעשטרענגט איין. צעשרייט זיך) איר ווערט אוועקגייין פון האַנטן צי נישט? דער שוואַרץ־יאָר טראָגט אייך, ווו מ'באַדאַרף נישט! גייט — שפּילט זיך, וואָס האָט איר דאָ צו הערן?! (די קינדער גייען אוועק נעענטער צו דער ראַמפּע, וואַרפן טרויעריקע בליקן אויף צוריק. זעצן זיך אויס אַרום דער לאַמטערנע. דער ארבעטער רעדט נאָך שטילער, סודותדיק. די אַרומיקע בייגן זיך איין אים צו הערן). אַ ייִד זאָגט איר. ער האָט דאָך זיי גלייך געזאָגט, אַז ער איז אַ „רויטער". נו? (קוקט אויף דער צווייטער פרוי) איז וואָס איז דאָ שייך — ייִד — נישט־ייִד...

דער שיין פאַלט אויף די מענטשן, וואָס זיצן אויף די בריקלעך.

ברוי אויפן בריקל:

...נישט באַשערט לאָהן קיין ביסל נחת. פריער דער עלטער־ערם חתן. נאָכדעם האָט מען חער ייִנגערער צוגענומען. איז די יונגע מויד אַרויסגעקומען...

מיידל:

(גיט זיך האַסטיק אַ כאַפּ) וואָס רעדסטו? עטקע איז שוין פריי...

פרוי אויפן בריקל:

(כעסדיק) וואָס איז? אַ חברטע דיינע? מיש זיך נישט! היט בעסער דעם קאָפּ דיינעם... (מיידל רוקט זיך אָפּ, ציט זיך באַלד צוריק) נישט באַוויזן זיך חערפרייען מיט דער טאָכטער, האָט מען דעם זון צוגענומען... חעם פּרנסה־געבער... דוכט זיך אַזעלכע איידעלע, שטיי־לע קינדער...

יונגע פרוי:

אייגע איז זי? טויזנטער מאמעס זייגען און קינדער געבליבן. א מגפה... ווו א שטוב — פעלט עמעצער.

מיידל:

(היציק) האָט דאָך טאקע נפתלי... פאר זיי... פאר אלעמען...

פרוי אויפן בריקל:

שטילער, זאָג איך דיר! מיש זיך נישט. נישט דיין זאך. קענסט נישט קיינעם — ווייסט נישט קיינעם...

די שיין פאַלט אויף די קינדער — צוויי יינגלעך, איין מיידל

ערשטער יינגל:

(צו דעם מיידל) ...דו וועסט גיין צו יענעם ראָג גאס. פאמעלעך... פאמעלעך (ווייזט ווי אזוי) איך וועל שטיין אָט אויף יענעם ראָג — זעסט? אנטקעגן. דו זאָלסט אויף מיר נישט קוקן. קענסט מיך נישט. און דו (צום צווייטן יינגל) דו גייסט אין מיטן, דאָס היטל אויף דער זייט — אָט אזוי, ווי א שיכורער. (שטעקט אריין די האנט אין די קעשענעס און גייט מיט א וואקלדיקן טראָט)

צווייטער יינגל:

כ'וויל נישט... זיי וועלן מיך דערהרגענען...

ערשטער יינגל:

נאר איינער, ווער וועט דיך דערהרגענען? מיר שפילן זיך דאָך אזוי...

צווייטער יינגל:

(פארעקשנט) כ'וויל נישט און שוין. זיי דו צעכנאָווסקי — איך וויל נישט.

ערשטער יינגל:

נו, וועל איך זיין! וואָס מיינסטו, איך האָב מורא? דאָס ביסטו א שרעקעוודיקער (מאכט א גרימאסע, ווי ער טרייסלט זיך) איך וועל זיין צעכנאָווסקי. ווי נאָר כ'וועל צוקומען אָט אָ דאָ (ווייזט אויפן מיטן פלאץ) לויפסטו פון איין זייט, דו — פון דער צווייטער און ביידע מיט אמאָל — שיסט, שיסט, שיסט! און באלד — פיו, אנט־לויפט, קיין זכר זאָל נישט בלייבן, גוט?

־־אָם מיידל:

נאָטעלע, ס'איז דאָך אזוי נישט געווען. מיין טאטע דערציילט...

ערשטער יינגל:

(קרימט איר נאָך) מיין טאַטע, מיין טאַטע... וואָס ווייס דיין טאַטע? איך ווייס בעסער. אזוי איז עס געווען.

דאָס מיידל:

ער האָט דאָך נישט באוויזן צו אנטלויפן... זיי האָבן דאָך אים גע־כאַפּט (געהיימנישפּול) מ'זאָגט, אז מ'וועט אים אויפהענגען...

ערשטער יינגל:

מ'זאָגט, מ'זאָגט... דאָס זאָגן זיי אזוי. זיי ווילן זיך באַרימען. אין דער אמתן... (קוקט זיך ארום, רופט זיי צו נענטער צו זיך) א מכה האָבן זיי אים געכאַפּט. נפתלי האָט זיך ביי זיי פון די פינגער ארויסגעגליטשט (באַרימט זיך) איך קען דאָך אים! מיר וווינען אויף איין הויף. אים וועלן זיי כאַפּן? קיינמאָל נישט! (סודותדיק) מ'זאָגט, אז ער איז שוין דאָ אין דער היים. ער באהאַלט זיך אויפן בוידעם. אָבער חברה (מאַכט א וואָרענונגס־צייכן) שאַ!

עס דערהערט זיך דאָס געשריי פון צייטונגס־פאַרקויפער. די קינדער — דערשראָקענע, גייען אָפּ צו די בריקלעך. סיקומען אָן איי־נער נאָכן צווייטן די צייטונגס־פאַרקויפער.

ערשטער צייטונגס־פאַרקויפער:

(רופט אויס אין גאַנג) „שטאַנד־געריכט איבער א יונגן קאָמוניסט!"

צווייטער צייטונגס־פאַרקויפער:

(קומט אָן נאָכן ערשטן, שרייט): „פּראָקוראָר פאָדערט טויט־שטראָף פאַר באָטוויניקן!"

ערשטער:

(כאַפּט א קוק אויפן עולם, לייגט צונויף די הענט אויפן מויל, שרייט אויס פאַרטויבט) „עקסטרא ניעס! דערהרגעט א געפערלעכן שפּיצעל!" (שטילער) „אויף אַלע איבעריקע געזאָגט געוואָרן..."

צווייטער:

(איבערגעשראָקן, וואָרנט) ביסט משוגע? זיי זיינען האָך איצט צוע־רייצט ווי די וועלף...

ערשטער:

...און ציטערן, ווי די מייז! שפּיי אויף זיי! זיי זיצן איצט אין די בודעס און האָבן מורא די הינטישע נעזער ארויסצושטעקן.

צווייטער:

(א בארואיקטער, שמייכלט צו) כ׳גיי פארביי דעם געשטופלטן פאליציאנט אויפן ראג — קוקט ער אויף מיר מיט א פאר שליפיעס, אז א קעלט איז מיר אדורך די ביינער. ער האט אוודאי געמיינט — דאס בין איך א צווייטער באטווין און גיי ביי אים אפנעמען זיין פארקנהנע נשמה. (כיכיקעט, רייסט איבער. אַ פאַרזאָרגטער) זוי מיינסטו, ער וועט זיך זיי מאכע לאזן, א לעבעדיקער?

ערשטער:

זיי נישט קיין יאלד! (בייגט זיך צו צום צווייטן ציטונגס־פארקויפער) און דו מיינסט, אז זיי האבן טאקע געכאפט דעם אמתן באטווינען?... אַ! (ווייזט א פייג) געטראפן דאס ארט! (געהיימנישפול) פארשטייסט, ביי די קאמוניסטן פירט זיך אזוי, אז יעדער האט אפשר צען נעמען. היינט גיי ווייס, צי דאס איז דער אמתער באטווין, אדער עפעס אן אונטערגעשטעלטער, א ליפע. איך זאג דיר — ס׳איז א ליפע! דער אמתער באטווין איז נישט אזא...

צווייטער:

(נייגעריק) וואס, דו קענסט אים דען?

ערשטער:

(קוקט אויף אים מיט א זייטיקן בליק, ווי אַן צוטרוי) און אז כ׳קען אים... איז וואס? (קוקט ענערגיש אַן דעם צווייטן ציטונגס־פארקויפער, רעדט האסטיק) דער אמתער באטווין — אַ, ברודערקע, אזא מין יאט איז ער (ווייזט אויף דער הויך פון דער לאמטערנע). ער איז אמאל א באקסער געווען אין צירק. אן אטלעט. א פאר ידים האט ער — אזוי ווי די צוואנגען. באקומט זיך ווער אריין אין זיי — הייסט ער שוין נחום (נאָך מער פארטרוילעך) מ׳זאגט, אז ער האט שוין נישט איין פראוואקאטאר געמאכט אויף קאלט.

צווייטער:

(מיט אומצוטרוי, טרויעריק) טא פארוואס האט ער זיך געלאזט כאפן? האסט הערהרגעט די כאליערע — צי, מאך פים. און ער שטייט איבערן פגר און האקט אין אים אריין איין קויל נאָכן צווייטן.

ערשטער:

ווידער דאס אייגענע! דו גלייבסט שוין אויך, וואס זיי (ווייסט אויף די ציטונגען) שרייבן. (מיט גרינגשעצונג) אקוראט, ווי די פרייערס...

צווייטער:

(פארזאָרגט) כ'האָב א גאנצן פרימאָרגן זיך געדרייט אויף דער טריבונאַלסקע, ביים געריכט (צום ערשטן, וועלכער קוקט אים נייגעריק אָן) וואָס האָב איך מורא, וואָס? כ'האָב געזען ווי דיין קליענט, אָט דער פון אנטקעגן — דער פראנץ־יאָזעף, איז אריין אין געריכט. באַטווין האָט, זאָגט מען, ביי אים פֿאַרבעט. דער אַ גנבֿ — הערסט, אזוי זאָגט מען — האָט געשאָטן אויף באַטווינען.

ערשטער:

(אויפגערעגט) מעג אויף אים די כפּרה נישט קומען?! ער וועט זיך שוין אויסריכטן א מיתה־משונה. וואָס מיינט ער — באַטווין וועט אים שווייגן?

צווייטער:

שוין ווידער? באַטווין זיצט דאָך...

ערשטער:

(צעטומלט) איז וואָס?... ס'פעלן אנדערע... איך אליין, גלייב מיר... (בייגט זיך אָן צום צווייטן) מ'זאָגט, אז ווו מ'גייט און ווו מ'שטייט איז היינט פול מיט קאָמוניסטן!

צווייטער:

איז וואָס שווייגן זיי?! (טרויעריק) אז כ'האָב נאָכדעם געזען אריינגיין אין געריכט דעם ראבינער גוטמאַן אין דעם יום־טובדיקן פראַק מיטן צילינדער, האָב איך געמיינט, אז עמעצער וועט אים כאָטש א צי טאָן ביים פּאָלע, אים זאָגן: נאָך וואָס גייט איר אהין?

ערשטער:

ווייסט נישט? א וואָרענע, אז זי דערשמעקט דעם טויט — אזוי איז ער. האָט ער זיך גלייך געיאָוועט.

צווייטער:

מסתמא וועט ער אים מתוודה זיין. אזוי פירט זיך.

ערשטער:

שוין, ער האָט אים שוין באַגראָבן? אז נישט דערלעבן זאָלן זיי עס. און איך זאָג דיר דאָס מייניקע — ער וועט זיי אלעמען אָפּטאָן אויף טערקיש...

סיגייען פארביי צוויי פּאָליציאַנטן אין דינסט־אוניפאָרם — מיט די לעדערנע פּאסקעס אויף די גאָמבעס, מיט גומע־שטעקנס אין די הענט. קוקן אויף אלעמען דורכדרינגלעך. טייל מענטשן לאָזן זיך אריין אין די הויז־טירן, טייל בלייבן שטיין — קוקן אָנגעשטרענגט, מיט שנאה אויף די פּאָליציאַנטן. פון דער ווייטנס הערט זיך דאָס זינגען פון הויף־זינגער. די צוויי צייטונגס־פארקויפער שרייען נישט הויך: א „היינט", א „מאָמענט", א „פאָלקס־צייטונג". די פּאָליציאַנטן גייען פארביי, די צייטונגס־פארקויפער אין זעלבן טאָן, נאָר שטילער, רופן אויס: „א מגפה"! „אן אויסרייסעניש!" „א מפּלה זאָל קומען אויף אייך!"

סיקומט אָן דער הויף־זינגער. פאַרעלטערט, די גרויע באָרד לענגער.

דער הויף־זינגער:

(גייט צו נאָענט צו דער לאַמטערנע, זינגט)

מע נעמט פון אונדז דאָס לעצטע קלייד,
דעם לעצטן ביסן ביי יתומים.
א נאכט א פינצטערע האָט זיך אויסגעשפּרייט
און דריקט, און שטיקט און שווינט אונדז קיי — יינעם.

(רופט אויס צו די מענטשן ביי די הייזער) שענקט עפּעס אן אלטן יידן, א קאַליקע!

ערשטער צייטונגס־פארקויפער:

שטענדיק, זיידע, איז ביי אייך איין און דערזעלבער דאַווענען. קיין אנדער ניגון קאָנט איר גארנישט צוטראַכטן? ס'איז אזוי אויך אָנגעזאָליעט אויפן הארצן, דארפט איר נאָך צוזאלצן מיט אייער מאָראַליש ליד. (מאכט נאָך) „א נאכט א פינצטערע האָט זיך אויסגעשפּרייט" — אז פינצטער און וויסט זאָל זיי שווין זיין!

דער הויף־זינגער:

שטילער, יונגאַטש! וואָס ווילסטו, איך זאָל זיי (ווייזט אויף אלעמען ארום) איצט אויפשפּילן א פריילעכס? (מיט א געענדערטן, שטארקזקנישן קול) אים, דעם יתום נעבעך, פייניקט מען דאָרט... א וואָרט פון אים נישט ארויסגעריסן...

ערשטער צייטונגס־פארקויפער:

(געריגט) פון וואַנעט ווייסט איר עס, זיידע?!

דער הויף־זינגער:

(קוקט נישט אויף אים) אַלע זיינען זיי אַזעלכע... מיינע קינדער זיי־נען אויך אַזוי שטום געווען...

סיקומען אָן אַרבעטער, פרויען, שטעלן זיך אָפּ. סיגייען דורך סתם מענטשן, קוקן דערשראָקן אָן דעם עולם און ווערן שנעל נעלם. סיקומט אָן טשערמאַק — חושך, בלאַס, אַפּגעלאָזן. אַביסל שפּעטער ברייטער, שמיל, קאַץ.

דער הויף־זינגער:

(גייט אָפּ עטוואָס טיפער אין דער סצענע, זינגט)

דאָס ליד וועגן באַטוויניען*

באַטווין, באַטווין, אין תפיסה־קאַמער
הער אויס אונדזער ליד.
כאָטש דיין קערפּער איז געפאַנגען,
אָבער דיין גייסט קאָכט און זידט.

איינס ווייסן מיר אויף זיכער,
אַז דיין שאָס איז אַ צייכן געווען:
פּראָוואָקאַטאָרן אַפּצורוימען
און ביי אונדז צו וועקן דעם ברען.

איידער צו לעבן ווי די שקלאַפן,
דערדריקט צו ווערן פון קאַפּיטאַל,
בעסער קעמפן, אפילו שטאַרבן,
ווי אַ העלד אין שלאַכט פאַלן.

די לעצטע ווערטער זינגען מיט עטלעכע מענער און פרויען, אייניקע ברומען אונטער. דער הויף־זינגער גייט פון איין גרופּע צו דער צווייטער. סיפאַלן מטבעות, אויך פון די פענצטער.

שמיל:

אַזוי האָט מען געזונגען וועגן הירשקע לעקערטן, וועגן ברוך שולמאַ־נען...

---

* איינער פון די פּאָליציאַליקע וואַריאַנטן פון אַ פאָלקס־ליד וועגן באַטוויניען.

טשערמאַק:

(פאַרטראַכט, מיט ווייכקייט אין דער שטימע) אַזוי... און אַביסל אַנ־דערש. (שמיל קוקט אים מיט פאָרוווּרף אָן) הירשקע לעקערט איז דאָך צווישן די אייעריקע אייניקער אַליין געווען. אייערע גרויסע לייט האָבן דערפון נישט געהאַלטן... און ברוך שולמאַן — זיין פּאַרטיי האָט דאָך פּאַרלייקנט, האָט דאָך געשטערט... (פּויזע) באַטוין (שטיל, האַסטיק) דאָס זיינען מיר, אַלע — טויזנטער, הונדערטער טויזנטער וואָלטן דאָס זעלביקע געטאָן.

קאַין:

(מיט א בעטנדיקן פּנים) וואָס ווילסטו, פאַרשטיי איך נישט? לאָז שוין אָפּ. פון אזא טראַגעדיע שלאָגן פּאַרטיי־קאַפּיטאַל!

טשערמאַק:

(בייז) וואָס האָסטו געוואָלט? אפשר אוועקשטעלן זיך מיט א פּושקע: צדקה תציל ממות! אויפן קרן קיימת עפּעס צונויפנעמען? א געלעגנ־הייט, אַ? (אויפגערעגט) אוודאי קאַפּיטאַל, דער גרעסטער! ווו נאָך האָט איר געזען אזעלכע זעלנער! דעם טויט אין די אויגן — אָ!

שמיל:

און ביי אונדז, ביים בונד — איין משפּחה. ווער ס'קען די אמתע גע־שיכטע — ווייסט. אונדזער פּאַרטיי איז אויף באַריקאַדן געגאַנגען.

ברייטער:

(מיט אומצוטרוי) ווען איז עס געווען, חבר שמיל? — (קוקט אים שאַרף אָן) מיינסט דאָך אוודאי נישט די באַריקאַדע, וואָס מאַניש האָט אוועקגעשטעלט ביי דער טיר פון פּאַריין, כדי נפתלין, קיינעם פון אונדז אהין נישט אריינלאָזן?!

קאַין:

לאָזט אָפּ, איך בעט אייך. א צייט געפונען. ס'איז דאָך אונדזער אלעמענס ברכה. צוזאַמען האָבן מיר האָך מיט נפתלין אַזויפיל יאָרן געאַרבעט...

ברייטער:

און מיר וועלן נאָך מיט אים ווייטער אַרבעטן... (דערזעט דער אָנ־קומענדיקער פּעליען. פּאַרענדיקט די ווערטער שטילער) ...אַזוי ווי

ער! (דרייט זיך פֿאַמעלעך אָפּ פֿאַרויכערט ביי איינעם אַ פּאַפּיראָס, דערנענטערט זיך צו פּעליען) וואָס טוסטו? נאָך וואָס ביסטו אהער געקומען?

פּעליע:

(בלאָס, מיט שטרענג־אָנגעשפּיצטע אויגן) כ'מוז זיין מיט אייך. ווי קאָן איך אים איבערלאָזן אין אזא מינוט! כ'מוז זיין מיט אייך, צו־זאמען. ער איז דאָך מיט אייך, דאָ!

ברייטער:

(בארואיקנדיק) אוודאי, מיט אונדז. אָבער פּעליע, וואָס קאָן מען דאָ אויפטאָן? מוזט זיך אָפּהיטן. פֿאַר אונדז, פֿאַר דער פּאַרטיי, פֿאַר אים...

פּעליע:

ארויסרייסן אים פֿון זייערע לאַפּעס! (שטילער, בארואיקט) איז דאָ עטקע נאָך נישט געווען? זי האָט צוגעזאָגט, זי וועט זיך ארויסכאַפּן. איבערגעבן וואָס דאָרט קומט פֿאָר. ס'וואַרט אַ קוריער פֿון צ. ק. (הארט) מ'מוז אים ראַטעווען... אין גאַנצן לאַנד, אפילו אין אויס־לאַנד טוט מען, כדי אים צו ראַטעווען. מעטאַל וועט גיין צום גע־ריכט. בוי, כעמישע האָבן דערקלערט אַ פּראָטעסט־שטרייק. זע, אז דאָ זאָל מען נישט שווייגן. מירן גיין צוזאמען.

ברייטער:

אלע וועלן גיין. מירן אלץ טאָן. (בעטנדיק) גיי אוועק, פּעליע, כ'בעט דיר. דאָ איז דאָך געפֿערלעך.

פּעליע:

(גרינגשעצנדיק) געפֿערלעך? פֿאַרוואָס האָסטו עס נפֿתלין נישט גע־זאָגט? אוודאי געפֿערלעך! אָבער מיר וועלן אלעמען אויפהייבן, פֿירן. אזוי ווי זשדזשאראַק האָט געהייסן... (באמערקט די אָנקומענדיקע עטקען) זי זעט מיך נישט. גיי צו איר צו. כ'וועל זיין אויפֿן ראָג. (גייט אַוועק אין אַ נאָענט געסל, ברייטער באַגלייט זי; — אַביסל שפּעטער קומט ער צוריק אָן.)

עטקע — בלאַס, איינגעדאַרט, שוואַרצע־ברענענדיקע אויגן. דער גאַנג אַ דערוואַקסענער, געזעצטער. קוקט זיך אַרום, ווי זי וואָלט עמעצן געזוכט. דער גאַנצער עולם קוקט זי אָנגעשטרענגט אָן.

דאָס מיידל:

(רייסט זיך אָפּ פון דער גרופּע, וואָס זיצט ביי די טרעפּ, פאַלט צו צו עטקען, כאַפּט זי אַרום. עטקע קוקט זי פאַרוווּנדערט אָן) עטעלע, האָסט מיך נישט דערקענט? זע, זע, קוק זיך גוט צו...

פרוי אויפן בריקל:

(שטעלט זיך אויף) זע, ווי ווילד דאָס איז. גיטל! אַ הער גיי!

עטקע:

גיטעלע?! זע מאַרא גרויסע דו ביסט געוואָרן. (באַמערקט טשערמאַקן) טשערמאַק?! דערזעלבער, אַזוי ווי געווען.

טשערמאַק:

ווי־זשע דען? שטענדיק דערזעלבער. און דו, עטקע, ביזט אַזאַ גרויסע געוואָרן. (שטילער, אומגעדולדיק) דערצייל, דערצייל. וואָס הערט זיך.

עטקע:

(באַטראַכט אים שאַרף, באַמערקט ברייטערן, וועלכער דערנענטערט זיך מיט ביידע אויסגעשטרעקטע הענט צו איר) ברייטער! ווי גוט איז צו זען נאָענטע, פריינדלעכע פּנימער.

ברייטער:

יעך, וואָלט זיך יעם נפתלי דערפרייט מיט דיר.

עטקע:

ער האָט זיך טאַקע דערפרייט. מיר האָבן אַלץ אין תפיסה געוווּסט. ווען מ'האָט נאָך דעם טויער געעפנט זיינען מיר אַלע ביי די קראַטעס געווען. מיר האָבן געזונגען. דעם „אינטערנאַציאָנאַל”. די וועכטערס האָבן פון אונדז שטיקער געריסן. און מיר האָבן געזונגען. איך האָב אויף אים געקוקט און נישט געקאָנט אָפּרייסן די אויגן. אָט דאָס איז ער, מיין קליין ברודערל. אָט דער שטילער מאַליק?! און ער — מען שטויסט אים מיט די ביקסן, מע טרייבט אים — און ער האָט פאַריסן העם קאָפּ און די אויגן שמייכלען. ער שרייט און מיר הערן: „אַ דאַנק אייך — שרייט ער — מייערע חברים, אַ דאַנק!” איר הערט — פאַר אַלעמען האָט ער נקמה גענומען — און ער דאַנקט אונדז.

אין מיטן פון עטקעס רייד גייט דורך ביי דער זייט פון פלאַץ מאַניש. שטעלט זיך אָפּ. קוקט אלעמען אָן. באמערקט שמילן. עסט זיך איין מיט זיינע שפּיציקע אויגן אין אים. שמיל ענטפערט נישט, דרייט זיך אָפּ, הערט עטקעס רייד.

מאַניש:
חבר שמיל, זייט אזוי גוט (אלע ווענדן די אויגן צו אים)

שמיל:
(גייט צו נעענטער צו אים. בלייבט שטיין אין מיטן. מיט פאַרדרוס, שטיל) איר וואָלט געמעגט האָבן דרך־ארץ!

מאַניש:
אזוי? איר ווילט מיך לערנען דרך־ארץ? וואָס טוט איר דאָ? אויף א קאָמוניסטישער מאַסוווקע?

שמיל:
וואָס רעדט איר וואָס? א מאַסוווקע? הערט, הערט, וואָס זי דערציילט.

מאַניש:
איך גייט צי ניין? (זעט, אַז שמיל רירט זיך נישט פון אָרט) מירן מיט אייך ערגעץ אנדערשוו ריידן! (גייט שנעל אָפּ)

עטקע:
(צו טשערמאַקן) ער איז אויך דערזעלבער געבליבן?

טשערמאַק:
(ארויסצישענדיק צווישן די ציין) נאָך ערגער... דערציילט, ווי האָלט עס דאָרט, אין געריכט?

אַלע רוקן זיך נעענטער צו צו עטקען. דער אויסדרוק אויף איר פּנים ענדערט זיך. ווערט קאָנצענטרירט, שטרענג.

עטקע:
דער פּראָקוראָר האָט געענדיקט — „ער האָט אין אונדז אלעמען געשאָסן" ער פאָדערט נפתלים לעבן. און ער זיצט אזא רואיקער, ווי ער וואָלט דאָ גאָרנישט געווען. קוקט אויף דער מאַמען, אויף שרהן, אויף מיר — און שמייכלט.

ברייטער:
ער שווייגט די גאַנצע צייט?

עטקע:

ניין, מיט זיין שוויגן רעדט ער אזוי, אז ביים פּראָזיצער פון געריכט האָט שיר די גאַל נישט געפּלאַצט. זיי ווילן פון אים מאַכן א גראָבן יונג, א לעמעשקע, פאַרגיבן אים ווילדע פראַגעס. און ער, אזוי רואיק, ווי א מאָל אין דער היים, האָט זיי א זאָג געטאָן: „כ׳בין נישט קיין געלערנטער. אוודאי. פון וואַנען זאָל איך עס זיין? מיין טאַטע האָט מיך נישט געלערנט. אָבער איינס ווייס איך — אין פוילן וועט זיין סאָציאַליזם! אזוי זאָגן מיר, קאָמוניסטן!” איז דער פּראָקוראָר גריין און געל געוואָרן.

א באַוועגונג צווישן עולם, וועלכער דריקט אויס צופרידנקייט, באַגייסטערונג.

בריטער:

(שטיל, פאַרטרוילעך צו עטקען) מ׳מוז עס גלייך איבערגעבן. די וועלט מוז וויסן. פעליע וואַרט. גיי גלייך, נאָך מיר (גייט אָפּ. עטקע מישט זיך אויס צווישן עולם, פאַרשווינדט)

עס קומען אָן עטלעכע פּוילישע און אוקראַיִנישע אַרבעטער. מיט זיי צוזאַמען פּיאָטר. צווישן עולם אויפן פּלעצל גייט דורך אַן אומרו. איייניקע ציען זיך צוריק אין די הויף־טירן.

טשערמאַק, בריטער און אַנדערע, וועלכע באַווייזן זיך צוריק. באַרויקן דעם עולם מיט אויסגעשרייען: „שרעקט זיך נישט!” „דאָס זיינען אייגענע!” „אַרבעטער זיינען עס” „שטרייקערס” „מעטאַליסטן” דער עולם אויפן פּלאַץ בלייבט שטיין, קוקט מיט חשד. שווערער שטילשווייגן.

פּיאָטר:

(צו די, וואָס שטייען נעענטער צו אים) וואָס איז דאָ ביי אייך, אזוי ווי אויף א לוויה? וואָס האָט איר די נעזער אַראָפּגעלאָזט? מונטערער, מונטערער ברידער! וואָס איז? נישט איר — זיי האָבן דאָך געכאַפּט א בראָזג, נו, זיינען זיי זיך אזש פאַרגאַנגען. וואָס־זשע זייט איר טרויעריק?

פּוילישער אַרבעטער:

ווען איר זעט, וואָס ביי אונדז, ביי מעטאַל, טוט זיך. אונדזער עולם שטרייקערס לאָזט פון זיך הערן. מירן זיך נישט לאָזן. ווי הען?

קאָץ:

(ציט שמילן פאַרן אַרבל) עפּעס גרייט זיך דאָ. קומט, שמיל. אין אזא צייט דאַרף מען זיין פּאָרזיכטיק. ווער ווייס וואָס פאַר א פּראָ־

וואַקאַציע עס קאָן זיין (עס הערט זיך א וויטער, אָבער הילכיקער פייף. קאַץ טרייסלט אויף) גלייכער דאָ נישט צו זיין, (שלעפט ענער־גיש שמילן פארן ארבל. שמיל רירט זיך נישט).

פיאָטר:

(באמערקט זיי) וואָס איז? ווו אײַלט איר זיך? (קאַץ לאָזט אָפּ שמילס ארבל) נישט גוט, ברידער! אין אזא צייט ווילט איר איבער־לאָזן נפתלין? מ׳דאַרף אים העלפן (צו אלעמען ארום) מ׳דאַרף אים העלפן! מיר העלפן דאָך שטענדיק איינער דעם אנדערן, ארבעטער זיינען מיר...

קאַץ:

(כיטרע) מיט וואָס מ׳שטיינס־געזאָגט קאָנען מיר אים שוין העלפן?! מ׳האָט פריער געדאַרפט טראַכטן...

פיאָטר:

וואָס הייסט געדאַרפט? אוודאי האָט מען געטראַכט. נאָך א מין געטראַכט! (עקבערט דורך מיט די אויגן קאצן, שמילן) איר זייט ארבעטער?

שמיל:

(ציט זיך צוריק א טריט. בייז) וואָס איז דאָס פאַר אַן אויספאָר־שונג? ניין, א מיניסטער בין איך.

אוקראַיִנישער אַרבעטער:

אַן ארבעטער, ווי דען? זעסט דאָך, אַן אונדזעריקער.

אומבאמערקט קומט אָן, עטקע. פון א צווייטער זייט — פע־ליע. מישן זיך אויס מיטן עולם.

פיאָטר:

כ׳מיין, אַז איר — מיר אַלע זיינען דאָך אזוי שטאָלץ. אָט דאָ, פון דאַנען, אָט פון אונדזערע פאַרחושכטע געסלעך איז ער געקומען, אַן אָרעם יידיש ייִנגל. און א הארץ — אַ?! א כוח! א גלויבן! כאָטש נעם און פאַרטייל עס צווישן טויזנטער, מיליאָנען. (פאַר־טרוילעד) מ׳דאַרף עס טאָן, חברים! מ׳מוז עס נייטיק טאָן. עס זיי־נען דאָך פאַראַן אזוי פיל נישט גלויביקע, אזויפיל שוואַכע... (קוקט אָן גוטמוטיק שמילן, וועלכער לאָזט אראָפּ די אויגן) דאַרף מען זיי העלפן. אזוי ווי באַטוויניק האָט אונדז אַלעמען געהאָלפן!

עטקע:

(שטופּט זיך דורך) אין תּפיסה האָבן אפילו שוואכע, די שוואכסטע באַקומען כּוח. די תּפיסה רײַסט זיך צום קאַמף. לאָמיר זיי העלפֿן!

פּוילישער אַרבעטער:

אָך, האָט עס געהאָלפֿן. פּעפּעסאָווצעס קומען צו אונדז, דריקן די האַנט. ווי דען? אַן אַרבעטער מוז דערשפּירן ווו דער אמת איז. באַטווין האָט געהאָלפֿן.

קאַין:

(איראָניש) שיין האָט ער געהאָלפֿן. ז י ך פֿאַרקירצן די יאָרן...

פּיאָטר:

(פֿאַלט אים אַרײַן אין די רייד, מיט כּעס) כּדי אונדז אַלעמען צו פֿאַרלענגערן...

צווישן עולם ווערט פּלוצעם אַ באַוועגונג. מענטשן הייבן זיך אויף פֿון די בריקלעך, אַלע קוקן אָנגעשטרענגט צו דער גאַס, רעכטס, דריקן זיך ענג צונויף, באַלד צעטיילן זיי זיך אין צווייען, מאַכן אַ דורכגאַנג — סיקומט אַן ש ר ה, פֿירט ל א ה ן אונטער די הענט. סירייסן זיך אַרויס צו זיי עטקע, פֿעליע.

פֿעליע:

מ א מ ע !

עטקע:

שרה, נו, ווי אַזוי? שוין דער אורטייל?...

אָנגעשטרענגטע שטילקייט

לאה:

(קוקט אויף אַלעמען מיט רויט־אָנגעשוואָלענע אויגן. מורמלט) ...צום טויט... מײַן זון... מײַן ליבסטיקן זון... זיי האָבן געוואָגט — צום טויט...

פּיאָטר:

(גייט נענטער צו צו לאהן, רעדט מיט כּוח, אַנטשלאָסן) ניין! צום לעבן! איר הערט — צום לעבן, זאָג איך אײַך!

אַלע ווענדן זייערע בליקן צו פּיאָטרן. דאָס גאַנצע ליכט איז קאָנצענטרירט אויף דער ענג־צונויפֿגעדריקטער גרופּע. אַרום איז שטאָק פֿינצטער.

לאה:

(קוקט פארשטארט אויף פיאָטרן) זיי האָבן אים אין קייטן גע־שמידט... זיי האָבן אים צוגענומען...

פעליע:

(מאכט אן אָנשטרענגונג זיך צו באהערשן. האלט לאהן ביי דער האנט) ער וועט לעבן! ער מוז דאָך לעבן...

לאה:

(קלאמערט זיך אין פעליען) זיי האָבן אים פארמשפּט... צום טויט האָבן זיי אים פארמשפּט.

פיאָטר:

נישט אים — זיך אליין האָבן זיי פארמשפּט. דיין זון, מאמע, האָט אין זיי געטראָפן, וואָרפט עס זיי א קדחת. עס שלעפט זיי צעבר־נאָווסקי מיט זיך אין קבר אריין...

לאה:

טאָ ווי וועט עס זיין? זאָגט, מענטשן טייערע, ווי וועט עס זיין? זיי וועלן דאָך אים דערהרגענען!

פיאָטר:

נפתלין דערהרגענען! סיידן זיי וועלן אונדז אלעמען אויסמאָרדן. סיידן זיי וועלן אלע מענטשן, אזעלכע ווי נפתלי — טויזנטער, טויזנ־טער אויסשעכטן! נו, קאָנען זיי דען? נפתלין דערהרגענען! האָט העדט איר? זיי דאַרפן דאָך א וועלט פארטיליקן — א וועלט מיט מענטשן, וואָס ווילן לעבן ווי מענטשן, נישט קוילענען איינער דעם אנדערן, זיין צו זיך ווי ברידער, פריינד...

לאה:

(קוקט פארגאפט אויף פיאָטרן) זיינע ווערטער... נפתלים רייד...

שרה:

אזוי פונקט האָט ער זיי געזאָגט, אין געריכט. און זיי אלע — די ריכטער, די פּאָליציאנטן, אלע האָבן זיי מיט די ציין געקריצט. ווי די שלאנגען האָבן זיי געסיקעט און ער האָט גערעדט, ווי גוט עס וועט זיין אין דעם באפרייטן לאנד...

פעליע:

ווי גוט וועט עס זיין! און ער וועט דערלעבן — מיט אונדז אלע־מען! ער וויל דאָך אזוי שטארק דערלעבן!

אוקראַינישער אַרבעטער:

נישט אַנדעריש — אַזוי מוז עס זיין!

לאה:

(מיט צעשטרייטע בליקן, צו אלעמען) זיינע רייד... קינדערלעך מיר נע... וואָס־זשע וועט מיט אים זיין... ווו וועט ער דערמלט זיין...

פיאָטר:

מיט אונדז! אין אונדז — אָט, אין אונדזערע הערצער!

פון דער ווייטנס הערט זיך דאָס געזאַנג פון דער „רויטער פאָן"

עטקע:

איר הערט! מ'גייט שוין! צו נפתלין גייט מען!

פיאָטר:

ס'וועלן נאָך מער גיין. איר וועט זען, גלויבט מיר, מענטשן, כ'בין אַן אַלטער זעלנער. טאָמער פאַלט איינער פון אונדז פאַלן — פלעגן מיר זיך נאָך ענגער איינער צום אַנדערן צודריקן. אַזאַ כוח פלעגט אין אונדזז אריין! טויזנטער מידע, שוואַכערע פלעגן אונדז אָניאָגן... איר וועט זען — פון אומעטום וועלן זיך מענטשן אַ ציַ טאָן, צו נפתלין, מיט אים...

עס הערט זיך בולטער דאָס געזאַנג פון דער „רויטער פאָן". אלע הערן זיך אָנגעשטרענגט צו. עטקע רייסט זיך ארויס, נאָך איר עטלעכע מענער, זינגען:

קריעוו נאַשאַן דלוגאַ לעיאַן קאַטי,
ווציאַנזש פליגאָן ליודו גאַרזשקע לזי...

סירייסט זיך דורך אַ שאַרפע פייפעריי. דער עולם אויפן פלאַץ גיט זיך אַ וויג צוריק.

פיאָטר:

שטייט ברידער, רירט זיך נישט פון אָרט!

פוילישער אַרבעטער:

(ענערגיש) האָט נישט קיין מורא! דאָס ווילן זיי זייער אייגענע שרעק פאַרטרייבן!

פעליע:

לאָמיר גיין אַנטקעגן — צו באַטוויזען! מיט נפתלין!

נעמט ענערגיש לאהן און שרהן אונטערן אָרעם. פוילישער אַר־

בעטער נעמט עטקען אונטער איין האַנט, ברייטער — אונטער דער צווייטער. נאָך זיי הויבט אָן דער גאַנצער עולם זיך שטעלן אין רייען.

ברייטער:

לאָמיר גיין! אַלע! צו נפתליין!

פּוילישער אַרבעטער:

אונדזערער איז ער! מיט אונדז וועט ער זיין! באפרייען!

פּיאָטר:

צו דער תפיסה! מיר וועלן אים באשיצן, אזוי ווי ער האָט מיט זיין לעבן אונדז באשיצט. צו באַטאַליען, חברים, אין די רייען פון אונ־דזער פּאַרטיי!

דער עולם גיט זיך א וויג פאָרויס. עס דערהערט זיך נעענטער דאָס געזאַנג פון דער „רויטער פאָן".

אוקראַינישער אַרבעטער:

אונדזערע גייען! איר הערט סארא טראָט!

פּיאָטר:

מעטאַל גייט! מיט אונדז! מיט אונדזער פּאַרטיי!

א סנאָפּ ליכט פאַלט אויפן הינטערגרונט. פון דערווייטנס זעט זיך א סילועט פון א תפיסה־וואַנט. דורך די קראַטעס שטעקן ארויס הענט מיט רויטע טיכלעך.

עטקע:

האַלט זיך, חברים, מיר וועלן אייך באפרייען!

דאָס געזאַנג ווערט אלץ מעכטיקער. פון צייט צו צייט רייסן זיך דורך שאַרפע, אָפּגעריסענע פייפערייען. דער פּוילישער אַרבעטער הויבט אויף איבער אַלעמענס קאָפּ אַ רויטע פאָן מיט דריי אותיות: ק. פּ. פּ.

פּיאָטר:

פאָרויס, מיט נפתלי באַטאַליען!

פאָרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם

סוף

אויסגאַבן פון זעלבן אויטאָר:

1. „אינעם חודש יולי" —
שטריק-רעפּאָרטאַזש, ווילנע, 1936 יאָר (דערשינען אומלעגאַל).

2. „מינסקער געטאָ" —
פאַרלאַג „עמעס" מאָסקווע 1946.

3. „נקמה־נעמער פון געטאָ" —
(אין דער רוסישער שפּראַך) פאַרלאַג „עמעס" מאָסקווע, 1947.

4. „יידן אָן געלע לאַטעס" —
סקיצן, פאַרלאַג „יידיש בוך", ערשטע אויפלאַגע 1948 יאָר,
צווייטע פאַרבעסערטע און פאַרגרעסערטע אויפלאַגע 1952 יאָר.